

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BATI TRAKYA'DAKİ MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞIN HAKLARI VE AVRUPA
BİRLİĞİNİN ROLÜ**

Hazırlayan

Ebru ŞEN
180426105

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Ali AYATA

KARAMAN-2020

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BATI TRAKYA'DAKİ MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞIN HAKLARI VE AVRUPA
BİRLİĞİNİN ROLÜ**

Hazırlayan

Ebru ŞEN
180426105

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Ali AYATA

KARAMAN-2020

BATI TRAKYA'DAKİ MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞIN HAKLARI VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ROLÜ

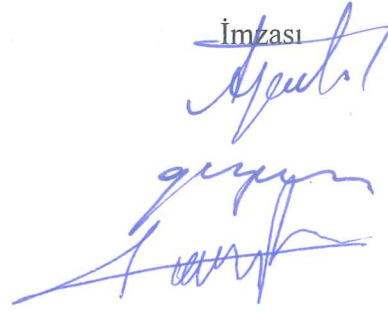
Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 28/02/2020

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof. Dr. Ali AYATA

Üye : Doç. Dr. Yiğit Anıl GÜZELİPEK

Üye : Prof. Dr. Murat ERCAN

İmzası

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 14/02/2020 tarih ve 08/195 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Doç. Dr. İdris Nebi UYSAL

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

“Batı Trakya’daki Müslüman Türk Azınlığın Hakları ve Avrupa Birliğinin Rolü” adlı çalışmada Batı Trakya konusu ve burada yaşayan Müslüman Türklerin sorunları irdelenip, Yunanistan’ın 1981 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu’na (AET) üye olması neticesinde Yunanistan genelinde başlayan Avrupalılaşma sürecinden bu yana, Yunanistan vatandaşı durumundaki Batı Trakya Müslüman Türklerinin durumunda bir iyileşme olup olmadığı araştırılmıştır. Batı Trakya bölgesinin AB sınırları içinde yer alan bir coğrafyada olması ve Batı Trakya azınlığının Avrupa vatandaşlığı statüsünü kazanmış olmasından dolayı Avrupa Birliği’nin azınlık haklarındaki rolü Batı Trakya özelinde değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde ve büyük bir titizlik içinde tamamlanmasında destek ve katkılarını benden esirgemeyen ve yüksek lisans eğitimi konusunda beni cesaretlendiren sevgili danışmanım Prof. Dr. Ali AYATA’ya teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans serüvenimde çeşitli aşamalarda destek olan Doç. Dr. Yiğit Anıl GÜZELİPEK’e teşekkür ederim. Tez çalışmam süresince kendimi yalnız hissettirmeyen, ellerinden gelen çabayı gösteren ve hayatımın her alanında yanımda olan canım aileme özellikle sevgili anneme ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

Ebru ŞEN

BATI TRAKYA'DAKİ MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞIN HAKLARI VE AVRUPA BİRLİĞİNİN ROLÜ

ÖZET

Batı Trakya konusu ve burada yaşayan Müslüman Türklerin sorunları son yıllarda üzerinde sıkça tartışılan bir husus haline gelmiştir. Özellikle Yunanistan'ın 1981 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) üye olması neticesinde Yunanistan genelinde başlayan Avrupalılaşma sürecinden bu yana, Yunanistan vatandaşı durumundaki Batı Trakya Müslüman Türklerinin durumunda bir iyileşme olup olmadığı üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. İlgili literatürde Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk toplumunun geçmişten bu yana yaşadığı sorunlarla ilgili birçok çalışma bulunmakla birlikte, bu çalışmaların belirli bir kısmı sorunların özeline inerek tek bir sorun üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte bu çalışmaların bir kısmı da Yunanistan'ın AB üyeliği sonrasında yaşadığı Avrupalılaşma sürecinde, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun sorunlarının durumunu araştırmaktadır.

Bu çalışma kapsamında, Batı Trakya bölgesinin AB sınırları içinde yer alan bir coğrafyada olması ve Batı Trakya azınlığının Avrupa vatandaşlığı statüsünü kazanmış olmasından dolayı Avrupa Birliği'nin azınlık haklarındaki rolü Batı Trakya özelinde değerlendirilecektir. Bunun yanında Türkiye'nin Lozan Barış Antlaşması ile ülke dışında bıraktığı tek azınlık olması ve sorunun Türk-Yunan ilişkileri içinde karşılıklı prensibi ile değerlendirilecek bir niteliğe sahip olması konuya ayrı bir önem katmaktadır. Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilen nüfus mübadelesi, Kurtuluş Savaşı ve Mudanya Anlaşması sonrasında, İsviçre'nin Lozan şehrinde toplanan Lozan Barış Konferansı'nda alınan kararlardan biridir. Bu bağlamda araştırma neticesinde elde edilen bulgular yorumlanarak, AB ve Avrupa kurumlarının sorunların çözümünde etkisinin olup olmadığına dair değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya, Mübadele, AB, Türk Yunan İlişkileri

THE RIGHTS OF THE MUSLIM TURKISH MINORITY IN WEST THRACE AND THE ROLE OF THE EUROPEAN UNION

ABSTRACT

The issue of Western Thrace and the problems of the Muslim Turks living here have become a frequently debated issue in recent years. In particular, various studies have been conducted on whether the Europeanization process, which started with the accession of Greece to the European Economic Community (EEC) in 1981, has led to an improvement in the situation of Western Thrace Muslim Turks who are citizens of Greece. Although there are many studies in the related literature regarding the problems of the Muslim Turkish community in Western Thrace, a certain part of these studies only focuses on single problem rather than following a holistic approach. Some of these studies also investigate the problems experienced by Western Thrace Muslim Turkish community during the process of Europeanization following the EU membership of Greece.

In this study, the role of the European Union in minority rights will be evaluated in the context of Western Thrace due to the fact that the Western Thrace region is within the borders of the EU and the Western Thrace (Muslim Turk) minority has gained the status of European citizenship. In addition, the fact that the Western Thrace (Muslim Turk) minority has been the only minority left outside Turkey with the Lausanne Peace Treaty and that the problem has a quality to be evaluated with the principle of reciprocity in the Turkish-Greek relations add further importance to the issue. The population exchange between Greece and Turkey is one of the decisions taken in the Lausanne Peace Conference, which held in Lausanne, Switzerland, subsequent to the Independence War and the Armistice of Mudanya. In this context, the findings of the research will be interpreted and evaluations will be made on whether the EU and European institutions have an impact on the solution of the problems.

Keywords: Western Thrace, Population Exchange, European Union, Turkish-Greek Relations

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE AZINLIK HAKLARI

1-1. Avrupalılık Fikrinin Tarihsel Dipnotları.....	8
1-1-1. Kuruluşundan Günümüze Avrupa Birliği.....	13
1-2. Azınlık Kavramı ve Azınlık Çeşitleri.....	18
1-2-1. Dini Azınlıklar.....	23
1-2-2. Dilsel Azınlıklar.....	23
1-2-3. Etnik Azınlıklar.....	24
1-2-4. Ulusal Azınlıklar.....	24
1-3. AB'nin Azınlık Hakları Konusunda Yasal ve Kurumsal Düzenlemeleri.....	25
1-3-1. AB Üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türklerin Hukuki Statüsü.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

YUNAN SİYASAL SİSTEMİNİN DİNAMİKLERİ VE AZINLIK POLİTİKALARI

2-1. Yunan Siyasal Sisteminin Dinamikleri.....	33
2-1-1. Osmanlı Devleti Egemenliği.....	34
2-1-2. Megali İdea ve Göçler.....	39
2-1-3. Azınlık Karşıtlığı.....	44

2-2. Yunanistan ve Avrupa Birliği: Siyasal Reflekslerin Dönüşümü.....	46
2-2-1. Siyasal Söylemin Dönüşümü.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BATI TRAKYA TÜRKLERİ'NİN SOSYAL, SİYASAL, EKONOMİK SORUNLARI VE AVRUPA BİRLİĞİ

3-1 Bölgenin Tanımı.....	50
3-1-1. Batı Trakya Sorununun Tarihsel Gelişimi.....	51
3-1-2. Bölge Türklerinin Tarihsel Gelişimi ve Azınlığın Doğuşu.....	55
3-1-3. Lozan Sonrası İmzalanan Azınlıkların Korunması Antlaşması.....	58
3-2. Batı Trakya Sorununun Yapısı.....	65
3-2-1. Batı Trakya'daki Müslüman Türklerin Güncel Sorunları.....	68
3-2-1-1. Din ve Vicdan Özgürlüğü Konularında Yaşanan Sorunlar.....	69
3-2-1-2. Eğitim ve Öğrenim Özgürlüğünde Yaşanan Sorunlar.....	70
3-2-1-3. Vatandaşlık Sorunu.....	71
3-2-1-4. Sosyoekonomik Sorunlar.....	72
3-2-1-5. Siyasal Katılım ve Temsil Sorunu.....	73
3-3. Avrupa Birliği'nde Batı Trakya Türkleri.....	75
3-3-1. Yunanistan'ın Balkanlar ve Azınlıklar Politikasında Değişme.....	77
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA.....	89

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABAD: Avrupa Birliği Adalet Divanı

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AGİK: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AK: Avrupa Konseyi

AP: Avrupa Parlamentosu

BM: Birleşmiş Milletler

BTTÖB: Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği

GTGB: Gümölcine Türk Gençler Birliği

İTB: İskeçe Türk Birliği

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

MC: Milletler Cemiyeti

USAD: Uluslararası Sürekli Adalet Divanı

GİRİŞ

İnsanların toplu halde yaşamaya başlamasıyla, toplum içinde genellikle çoğunluğun özelliklerinden farklı özelliklere sahip gruplar olagelmıştır. Bu farklı özelliklere sahip gruplar azınlık olarak adlandırılmıştır. Bu farklılıklar çoğu zaman çatışmaların temel sebebi olmuş, istikrarı olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Devletlerin sınırlarının değişmesi, toplumların büyük kitleler halinde göçü, doğal felaketler ve savaşlar günümüzdeki azınlık sorununu çıkaran etmenler olmuştur. Bu anlamda ortaya çıkan azınlık sorunları uluslararası alanda en çok tartışılan konuların başında gelmiş ve çözümü konusunda önemli sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda bir yandan ulus devletlerin egemenlik alanını törpüleyen politikalar üretilmekte, bir yandan da azınlık haklarını hiçe sayan uygulamalara gidilmektedir.

Kökeni Antik Yunan'dan Roma imparatorluğuna kadar dayandırılan ve içerisinde barındırdığı çok uluslu kimliklere mukabil tek bir kimlik, "Avrupalılık kimliği" çatısı altında birleştirilmeye çalışılan, son yüzyılların en büyük ve ihtişamlı entegrasyon hareketi olarak adlandırılan Avrupa Birliği (AB), dünya siyasetine ağırlığını yeniden koymayı hedeflemektedir. Avrupalılık, bu bağlamda, birbirine benzeşen, dönüşen veya dönüştürülen dünyada, kendi içinden çıkan öz değerlerini, "öteki" olarak adlandırdığı Amerikan kültürü, Uzak Doğu kültürü ve İslam kültürü gibi değerlerden uzak tutarak iç bünyesinde yaşatmak ve yaymak olarak birliğin zihinsen dünyasını kapsamaktadır. İlaveten bu kimliğin, özünde kendisi saydığı lakin yıllar içerisinde önce Osmanlı daha sonra Sovyetlerle ötekileşen demir perde ülkeleri veyahut arka bahçe olarak adlandırılan

Doğu Avrupa ülkelerini kapsayacak şekilde tasarlanması, AB projesinin nihai hedefini oluşturmaktadır.

II. Dünya Savaşı sonrasında 1952 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu olarak kurulan, daha sonra 1957 tarihli Roma Anlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'na dönüşen ve Füzyon Antlaşmasıyla 1965 yılında Avrupa Topluluğu adını alan birlik, 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği adını almıştır. Ekonomik nitelikli bir örgütlenme olarak başlayan süreç siyasal bir entegrasyona dönüşmüştür (Yıldız, 2015: 14). Maastricht Antlaşması bu açıdan Birliğin hayatında dönüm noktasıdır. Avrupalılık kimliği, uzun vadede, AB'nin ulaşmak istediği nihai hedef olup birliğin geleceği için hayati bir öneme sahiptir. Bu hedef dâhilinde, iktisadi, siyasi, askeri, içtimai ve dış politik parametreler bir temele oturacak ve birlik içerisinde yekûn işlerlik kazanacaktır.

Batı Trakya konusu ve burada yaşayan Müslüman Türklerin sorunları son yıllarda üzerinde sıkça tartışılan bir husus haline gelmiştir. Özellikle Yunanistan'ın 1981 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) üye olması neticesinde Yunanistan genelinde başlayan Avrupalılaşıma sürecinden bu yana, Yunanistan vatandaşı durumundaki Batı Trakya Müslüman Türklerinin durumunda bir iyileşme olup olmadığı üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. İstiklal Harbi ve akabinde imzalanan Mudanya Anlaşması sonrasında, İsviçre'nin Lozan şehrinde toplanan Lozan Barış Konferansı'nda alınan kararlardan biriside Türkiye ve Yunanistan arasında bir nüfus mübadelesi gerçekleştirilmesidir. Buna göre 30 Ocak 1923'te imzalanan "Yunan ve Türk Halklarının

Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol” ile süreç kesinlik kazanmıştır. Sözleşmenin ilk iki maddesinde Mübadeleye tabii tutulacak olan halklar ve mübadele kapsamına girmeyen kişiler ile mübadelenin zorunlu karakteri belirtilmiştir. Yunanistan ve Türkiye’nin isteği üzerine alınan mübadele kararı ile toplumların inanç bakımında daha homojen bir durumu getirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda her iki ülkede de dinsel kimlik bütünlüğü sorunu çözüme kavuşturulmuş olacaktı. Mübadele kararı ile sosyolojik olarak bazı sorunlar çözülmüş olsa da ekonomik açıdan özellikle Yunanistan adına olumsuz sonuçları da olmuştur. Çünkü 1923 yılına kadar Anadolu’nun muhtelif bölgelerinden ve özellikle Doğu Trakya bölgesinden yaklaşık 1.200.000 civarında Rum vatandaşı Yunanistan’a göç etmiştir (Kaptan, 2002; 46).

Zaman içinde Türkiye’ye göç eden mübadiller yeni vatanlarına uyum sağlamak ve farklılıkları en aza indirmek için yoğun çaba sarf etmişlerdir. Tabi bu durum kimliklerinin ve kültürlerinin tamamen kaybolması anlamına gelmiyordu. Bunun içinde gereken özeni göstermişlerdi. Türkiye ülkesine gelen gayrimüslimlere herhangi bir baskıcı ve kısıtlayıcı bir politika izlememiştir. Yapılan antlaşmalara sadık kalarak ülkede yaşayan gayrimüslim haklarına saygılı olmuştur. Yunanistan da farklı etnik toplulukları bünyesinde barındırmaktadır. Yunanistan’da tek resmi azınlık statüsü olan topluluk Batı Trakya Türkleridir. Bağımsızlığını ilan ettiği günden beri Yunanistan, sadece Batı Trakya Türkleri değil ülkesinde bulunan tüm azınlıklara kötü muamele etmiş, onları göçe zorlamış ve gerek ikili gerekse çok taraflı antlaşmalardan doğan yükümlülüklerini tam manasıyla yerine getirmemiştir. Yalnızca Türklere karşı değil, ülkesindeki Arnavut, Makedon azınlıklara yönelik de ciddi baskılar uygulamıştır.

Türkiye'nin en önemli komşusu hangisidir diye bir soru sorulsa muhtemel verilecek yanıt büyük olasılıkla Yunanistan olacaktır. İki ülke arasında nereye baksanız bir sorunla karşılaşmanız mümkündür. Ege'deki Türk-Yunan sorunları: Karasuları, Kıta sahanlığı, FIR hattı, hava sahası, adalar olarak sıralayabiliriz. Kıbrıs meselesi ve batı Trakya Türkleri konusu başlı başına büyük sorunlar olarak karşımıza çıkıyor. Bunun yanında Yunanistan, Türkiye'nin yalnız son yıllardaki değil ezelden beri temel amacı olan Batı dünyası ile bütünleşmenin anahtarını elinde tutmaktadır. Bu nedenlerle, Yunanistan'ın Türkiye için en önemli komşu olduğu gerçeği, kolay kabul edilebilecek bir husustur. Buna karşılık Türkiye'nin en tehlikeli komşusu hangisidir sorusuna verilecek yanıt büyük olasılıkla Yunanistan olmayacaktır. Bununla birlikte, iki ülke arasındaki bazı olayların biraz hızlanması durumunda, insanların ikinci soruya da “Yunanistan” yanıtını vermeleri ihtimal dâhilindedir (Oran, 1990: 15).

Yunan karar vericileri, kendi ülkelerinden nüfus bakımından beş buçuk, toprak bakımından altı kat büyük bir Türkiye karşısında sürekli güvensizlik duymaktadırlar; Bu oransızlık yüzünden Yunanistan, birtakım müttefikleri sağlam biçimde arkasına alamadığı her çatışmada (1821 Mora 1897-98 Teselya, 1922 Anadolu) Türkiye'ye yenilmiştir. Üstelik Türkiye, Kıbrıs'ta da görüldüğü gibi, sıkıştırılınca bu gücünü kullanmakta duraksama göstermemektedir. Buna karşılık Türkiye, AB'ne girme çabalarında Yunanistan'ı karşısında görmekte, bu ülkenin karasularını 12 mile çıkarması halinde İzmir'den kalkan bir geminin Yunan karasularından geçmeden açık denize çıkamayacağını hesaplamakta, adaların silahlandırılmasından huylanmakta, Aralık 1984'te Papandreu'nun ilan ettiği “Yeni Savunma Doktrininin” Tehlike kuzeyden değil, doğudan geliyor” diyerek askeri hedefi Türkiye'ye çevirmesinden rahatsız olmaktadır. Yani özetle, Türk-Yunan ilişkilerinde

yönetici düzeyindeki algılamalar, iki tarafın da aynı askeri ve ideolojik ittifak içinde esas olarak birbirine karşı silahlanmasını izah edici niteliktedir (Oran, 1990: 26-28).

Yunan halkı, Türk halkının tersine, Türkiye'den büyük bir tehdit algılamaktadır. Ülkede sık sık yapılan nabız yoklamaları, akut iç sorun dönemleri dışında Yunanlıların kafasındaki en büyük düşmanın Türkiye olduğunu göstermektedir. Bunun nedenleri çeşitlidir. Bir kere, Yunanistan'ın bağımsızlığıyla sonuçlanan Yunan milliyetçiliği, her milliyetçilik gibi, kimliğini eski efendiye karşı olmakla bulmaya çalışmıştır. İkincisi, Yunanistan kurulduktan bu yana tam beş kez (1881, 1913, 1920, 1923, 1947) genişlemiştir. Bir kısmı dış Yunanlıların çoğunlukta bulunduğu yerleri anavatana katmak (irredantizm) amacıyla, bir kısmı da (1920'de Batı Trakya'nın alınması ve 1919'da Batı Anadolu'nun işgalinde görüldüğü gibi) yayılma amacıyla yapılan bu genişlemelerin hepsinde, coğrafya gereği engel oluşturan, Türkiye olmuştur. Bunlardan kalan tortu, Türkiye'nin Megali İdea'ya engel oluşturduğudur. Üçüncüsü, Türkiye aleyhtarlığı, Yunanistan'da toplumsal tutumu sağlayan, içerdeki huzursuzluk ve çatışmaları örtmekte kullanılan toplumsal tutkalların başında gelmekte, kamuoyunu arkasına almak isteyen her kurum ve kişi tarafından başarıyla kullanılmaktadır (Cihan, 2008: 7).

Yunanistan konusunda yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak Türk-Yunan ilişkileri çerçevesinde şekillendirilmektedir. Bu da ülke ile ilgili bakış açısını diplomatik ilişkiler ve iki ülke arasındaki sorunlara kaydırmaktadır. Oysa Yunan siyasal sistemine daha yakından bakmak hem bu ülkenin daha iyi tanınmasını, hem de daha sağlıklı bir karşılaştırma yapabilmeyi mümkün kılacaktır. Yunanistan, kimlik olarak Avrupa ülkelerine göre

farklılık gösterir. Ülkede Ortodoks Hristiyanlığın güçlü olması onu Batılı ülkelerden ayıran diğer bir faktördür. Kapalı ve devlet girişimlerinin ağırlığı oluşturduğu ekonomik yapı, siyasal kollamacılığın sistemde güçlü bir yerinin bulunması, çatışmacı siyasal kültür ve demokratikleşme ile ilgili sorunları bir arada yaşayan bu ülke aynı zamanda bir modernleşme süreci içerisinde bulunmaktadır. Ülke demokrasiye gerçek anlamda 1974 yılında geçebilmiş ve bu tarihten yedi yıl sonra uluslararası bir üst entegrasyon olarak AB'ye dahil olmuştur (Çelimken, 2010: 29). Diğer bir ifade ile Yunanistan çok yönlü ve geleneksel siyasal kültür dinamiklerinden kaynaklanan baskıları aynı anda ve kısa bir zaman dilimi içerisinde çok yakından hisseden bir ülkedir. Bu yönü ile ülke yerleşik siyasal kalıpların ve davranışların, uluslararası entegrasyon sürecinde nasıl bir dönüşüm geçireceği noktasında ilginç bir örneği oluşturmaktadır.

İlgili literatürde Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk toplumunun geçmişten bu yana yaşadığı sorunlarla ilgili birçok çalışma bulunmakla birlikte, bu çalışmaların belirli bir kısmı sorunların özeline inerek tek bir sorun üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, Yunanistan'ın AB üyeliği ile birlikte Avrupalılaşması neticesinde Batı Trakya Müslüman Türklerinin, azınlık hakları kapsamında Yunanistan'da yaşadıkları sorunlarda bir iyileşme olup olmadığını, sorunların çözülüp çözülmediğini ve Yunanistan'ın AB üyeliği ile başlayan Avrupalılaşma sürecinin bu husus üzerindeki etkisini analiz etmek olarak belirlenmiştir. AB'nin azınlık haklarındaki rolünün Batı Trakya özelinde değerlendirilmesinin temelinde; Batı Trakya bölgesinin AB sınırları içinde yer alan bir coğrafyada olması, Batı Trakya azınlığının Avrupa vatandaşlığı statüsünü kazanmış olması, Türkiye'nin Lozan Barış Antlaşması ile ülke dışında bıraktığı tek azınlık olması, sorunun Türk-Yunan ilişkileri içinde karşılıklılık

prensibi ile değerdendirilecek bir niteliğe sahip olması ve Batı Trakya sorununun insan öğesi taşıyor olması gibi hususlar bulunmaktadır.

Çalışma üç bölümden meydana gelmekte olup, ilk bölümde, çalışmanın temel konusunu teşkil eden Yunanistan'ın Avrupalılaşması sürecinde Batı Trakya'nın sorunlarının ve bu sorunlarının çözümlerinin analiz edilmesi hususunun net bir şekilde anlaşılabilmesi için Avrupalılaşma kavramı ele alınacak ve Yunanistan'ın Avrupalılaşma süreci incelenecektir. Sonrasında azınlık haklarının tarihsel gelişimi ele alınacak olup, AB'de azınlık hakları konusunda yapılan çalışmalar incelenecektir. Burada AB Müktesebatı'nda azınlık hakları olgusunun ne olduğu, kişilerin özgürlük haklarının belirlenmesi ve AB'nin haklara katkısının neler olduğu araştırılacaktır. İkinci bölümde Yunan siyasal sisteminin dinamikleri ve azınlık politikaları incelenecektir. Geçmişten günümüze Yunanistan'da siyasal reflekslerin dönüşümü, AB üyeliği neticesinde yaşanan gelişmeler ve bu kapsamda Batı Trakya Türklerinin durumu üzerinde değerdendirmelerde bulunulacaktır. Üçüncü ve son bölümde, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı ile ilgili tarihsel süreç Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun azınlık statüsünü belirleyen antlaşmalar ele alınarak değerdendirilecektir. Buna bağlı olarak Batı Trakya sorununun temel unsurları incelenecek, etnik kimliğin reddi, din ve vicdan hürriyeti, vatandaşlıktan çıkarılma, vakıflar, kamu görevlerinde istihdam edilememe, siyasal katılım ve temsil, eğitim öğretim ve sosyoekonomik sorunlar ele alınacaktır. Nihayetinde araştırma neticesinde elde edilen bulgular yorumlanarak, AB ve Avrupa kurumlarının sorunların çözümünde etkisinin olup olmadığına dair değerdendirmelerde bulunulacaktır.

I. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE AZINLIK HAKLARI

1-1. Avrupalılık Fikrinin Tarihsel Dipnotları

Avrupa mefhumu literatürde, Antik Yunan mitolojisiyle temellendirilir. Mitolojik anlatımda fiziki bir mekândan ziyade mitsel bir olgu olarak ortaya çıkan Avrupa efsanesi, Olympos'un Baş Tanrısı Zeus'un, güzelliğin zarafetle bütünleştiği Suriye Kralı Agenor'un kızı Europa'ya aşık olmasıyla başlar. Kıskanç karısı Hera'yı iškillendirmemek için Zeus, boğa kılığında Europa'nın dolaştığı Tyre kumsallarına giderek onu Girit adasına getirir. Zeus ile Girit adasında beraber olarak 3 çocuğa sahip olur ki bu efsane Avrupa medeniyetinin başlangıcı olarak kabul edilir (Dedeoğlu, 2003: 20). Helenizm dönemin de ise ötekisi olan Asya kıtasına göre şekillenen Avrupa'nın fiziki haritası Ege denizinin batısında kalan kısım olarak belirlenmiştir (Ercan, 2010: 491).

Bu bağlamda Antik Yunan'da filizlenen demokrasi, müspet ilim ve felsefe, medeniyetin başlangıcının bu kıta olduğunu delile koymak adına Avrupa kimliği açısından önem arz etmektedir (Vardar, 2002: 34). Aydınlatma dönemi, Antik Yunan dönemi, geçmişin köklerine yeniden sarılma bakımından Avrupalı aydınların sıkça referans aldığı bir dönem olarak kabul edilebilir. Bununla beraber, Avrupalılık kimliğini besleyen ve

geleceğine dair yön veren temel argümanlardan biri de Roma İmparatorluğu'dur. Öyle ki Avrupa Birliği'nin (AB), yeniden dünyaya şekil ve yön veren bir güç haline gelmek istemesinin arka planında Roma figürü yatmaktadır. Şüphesiz Antik Yunan, Helenizm, Roma motifleri Avrupa'nın kimlik gergefinde dokunan asil desenleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Aydınlanma Dönemiyle birlikte tekrar su yüzüne çıktığı inanılan batılı değerlerle Avrupa Medeniyeti yeniden dirilerek dünyaya nam salacak bir entegrasyona doğru adımlar atmalıdır fikri Avrupa seçkinleri ve siyasilerinin zihinsel dünyasını oldukça meşgul etmektedir. Nitekim Fransız İhtilali, eşitliğin, liberal değerlerin, demokrasinin, insan haklarının, özgürlüğün timsali olarak Avrupa medeniyetinin yeniden dirilişi olarak ifade edilmektedir.

Bu değerler aynı zamanda, Avrupa Devletlerine, bu değerlerden yoksun ve Avrupalı olmayan diğer uygarlıklara karşı üstünlük hissi vermiştir. Bu his, belirli bir zaman sonra üstünlük hakkına dönüşerek, Avrupa'nın sömürgeci ve emperyal emellerinin meşru kılıfını oluşturmuştur. Nitekim Avrupalı olmak hür, eşit, akılcı, çalışkan, dinamik ve ilerici olmak olarak tanımlanmıştır. Bunun karşısında diğer medeniyetlerin toplumları, bağınazlığı, tembelliği, cehaleti ve gericiliği besleyen kölelik düzenin hâkim olduğu toplumlar olarak tanımlanmış (Çırakman, 2003: 35-38) ve dünyada kölelik düzenin bertaraf edilmesi ancak ve ancak Avrupalıların öncülüğünde olur şiarı Avrupalılar arasında yaygın hale gelmiştir.

Avrupa'da hüküm süren bu anlayış, yüksek ego ve megalomanlığı doğurmuştur. Bu bağlamda eşitlik ve özgürlüğün yanında gelişen bağımsızlık ve

milliyetçilik anlayışı, Avrupalılığın, Avrupa’da yaşayan toplumların ortak mirası olmaktan ziyade, tek bir milletin veya ırkın veya toplumun cevheri asliyesinden fişkırmış değerler silsilesi olarak görülmesinin yolunu açmıştır. Neticede, Avrupa’yı yakıp kavuran milliyetçilikler çağının gelmesiyle birlikte, Antik Yunan/Roma değerlerinin yanından Türk-İslam hâkimiyetine karşı reaksiyonlar olarak gelişen Avrupalılık aidiyeti, zayıflamıştır. Özellikle Sanayi İnkılabıyla birlikte Avrupa’da iktisadi rekabet artmış ve ülküler çarpışması olarak da ifade edilebilecek bu dönemde, ulus devletler, iktisadi, siyasi, içtimai ve uluslararası arenada mutlak bir egemenlik kurma saikine yönelmişlerdir (Hocaoğlu, 2003: 7). Bu bağlamda, her devletin mefkûresinde, Roma İmparatorluğu referans olmuştur. Avrupalı her toplumun siyasi, içtimai, kültürel politikalarının özelinde, Roma’nın asli unsurunun kendisi olduğu ideası olmuştur. Kutsal Roma İmparatorluğunu Avrupa da yeniden canlandırmak istisnasız her Avrupalı liderlerin hayalini süslemiştir: Napolyon’dan Hitler’e kadar Bu gayeyi takiben iki büyük dünya savaşının kıta Avrupa’sında gerçekleşmesi, yine Faşizm ve Nazizm gibi batılı değerlere zıt ideolojilerin Avrupa’da hüküm sürmesi, Avrupa’nın karanlık çağlarına dönüş olarak ifade edilebilir (Moussis, 2004: 87).

Avrupalılık projesinin on yedi asırdan beri her daim diri kalmasının tarihsel arka planın “öteki” olarak nitelendirdiği unsurların da rolü büyüktür (Hocaoğlu, 2003: 7). Özellikle Türk – İslam hâkimiyetinin hüküm sürdüğü dönemlerde, doğuya atfedilen ve halkın gündelik yaşamında dahi yerini alan, korkuyla bezenmiş egzotizme dayanan “Türk-İslam” profili, Avrupa ahalisinin şuuraltında ötekini oluşturmuştur; değerler silsilesinden yoksun reaksiyonlar bir kimliği beslemiştir. Bunun neticesinde, Müslüman ve Türk unsuru birliğin kimikleşme sürecinde “öteki” algısının başlıca aktörlerini oluşturmaktadır. Öyle ki

Haçlı Ruhuyla Kutsal mekânlara yapılan savaşlarda Türk ve Müslüman toplumlarla savaşılmaması ve bu savaşların kaybedilmesi ve daha sonrasında özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde Avrupa'nın bir bölümünün Müslüman Türklerin egemenliğinde olması, ortak düşmana karşı Avrupa değerlerinin kuvvetli ve diri kalması açısından tarihsel bir derinlik oluşturmuştur. Bu tarihsel vakaların Avrupa insanının şuurlatında oluşturduğu “Öteki” korkusu, Birliğin ortak kültür ve kimlik oluşumunda oldukça etkili olarak kullandığı silah olarak karşımıza çıkmaktadır. Neticede Hristiyanlık, her dönemde, Avrupalıların arasında, İslam Âlemine karşı birlik ve beraberliğin bir sembolü olmuştur olmaya da devam edecektir (Vardar, 2002: 34).

Tahayyül edilen bu kimlik, hiç şüphesiz ki postnasyonal, seküler ve çoğulcu bir anlayışla yeni Avrupa'nın sınırlarının belirginleştirilmesi gerektiği tezini ön plana çıkarmaktadır (Kaya, 2004: 40). Mamafih, Avrupalı Kimliği, AB'nin yol haritasına endekslenmiştir. AB'nin geleceği hususunda en genel tabiriyle iki projeden söz edilebilir: Avrupa Birleşik Devletleri (ABD) ve Birleşik Devletler Avrupa'sı (Hocaoğlu, 2003: 8). Kömür ve Çelik birliği ile başlayan ve iktisadi entegrasyon sürecinden geçerek, siyasi, içtimai, askeri entegrasyonlarla nihai bir Avrupalılık kimliğini hedefleyen, üye devletlerin bağımsız kimliklerinin zamanla eritilerek, Amerika Birleşik Devletleri modeli federal veya konfederal bir siyasi bütünleşme gayesi taşıyan Avrupa Birleşik Devletleri projesi, tarihsel derinlik ve felsefî alt yapı açısından temeli çok eskilere kadar uzanan; Antik Yunan, Roma ve Hristiyan mirasları üzerine müesses “orta Avrupalılık değerleri ve kimliği” üzerine inşa edilmek istenen “Avrupa Birliği İdeali” olarak tanımlanabilir (Hocaoğlu, 2003: 7).

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında gerek iktisadi gerekse de içtimai bağlamda yok olma raddesine gelmiş Avrupa’da artık hiçbir devletin tek başına eskiyi geri getiremeyeceği anlaşılmıştır. Avrupa’nın kırılan gücünün yeniden kazanılması, incinen onurunun tamir edilmesi ve kaybolan ihtişamının geri kazanılması, hâsılı Roma’nın muazzam gücünün ve prestijinin başta Avrupa semalarında olmak üzere bütün dünya atmosferinde yeniden egemen olması büyük ve birleşik bir Avrupa’nın inşa edilmesinden geçmektedir (Hocaoğlu, 2003: 10). Bu bağlamda Durmuş Hocaoğlu AB’nin Avrupalılık algısını şu şekilde açıklamaktadır (Hocaoğlu, 2003: 7):

Avrupa Birleşik Devletleri hedefine yönelmiş bulunan Avrupa Birliği’nin bu konudaki hedefi de, üye ülkelerin milli kimliklerini zaman içerisinde bir alt-kimlik düzeyine indirgeyecek ve belirleyici tek kimlik olacak olan “Avrupalılık” kimliğinin çekirdeğini oluşturacak “Avrupa Adamı” (Homo Europeanus) projesidir.

Avrupa Birleşik Devletleri projesine mukabil, Fransa Eski Başkanı J. Chirac tarafından ortaya atılan Birleşik Devletler Avrupa’sı tezi, AB’nin nihayetinde ulus devletlerden oluşmuş siyasi bir birlik olmasını müdafaa etmektedir (Hocaoğlu, 2003: 10). Yalnız, AB, kendine özgü bir başkente (Brüksel), parlamentoya, bayrağa, marşa, paraya ve diğer ülkelerde birliği temsil eden büyükelçilere sahiptir. Bu durum da AB’yi diğer oluşumlardan farklı kılmaktadır. Netice itibariyle, oluşturulmaya çalışılan Avrupa kimliğinin harcında Roma ne kadar etkinse 100 yıl savaşları da o kadar etkindir. Bu kimliğin içerisinde, Sokrates’ten, Aristo’dan, Kant’a, Norman Angle’ye; Sezar’dan, Napolyon’a kadar müspet veya menfi bütün mitler, vakalar ve aktörler yer almaktadır. Tarih boyunca birbirleriyle mütemadiyen çatışma içerisinde olmuş Avrupa milletlerine, yeni bir beden yeni bir ruh vermenin yolu, geçmişî hafızalardan silmekten değil; acı/tatlı

aynı tarihi paylaşan toplumların kendi tarihlerine ortak bir çerçeveden bakabilme yetisinin kazandırılmasından geçmektedir. Bu noktada, AB, Avrupa halkları için bir beden, Avrupalılık ise bu bedene can veren ve onu besleyen bir ruh olarak ortaya koyulmuştur.

1-1-1. Kuruluşundan Günümüze Avrupa Birliği

Kuruluşundan itibaren göstermiş olduğu istikrar ve ekonomik başarı üye sayısının artmasında etkili olmuştur. AB, kazandığı “uluslar-üstü” yapı ve uluslararası arenada güçlü bir görünüm kazanmaya başlaması ile birlikte, kurucu üyelerin dışında kalan diğer Avrupa devletlerince de Birliğe katılım bir hedef haline gelmiştir. Son genişlemelerin ardından, bazı hukuki belgelerin, Roma Anlaşması dâhil olmak üzere, Birliğin ihtiyaçlarını karşılamadığı ve yeniden düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ekonomik ve siyasi bütünleşme olarak kurulan AB’nin, zamanla üye sayısının artmasıyla genişlemesi, küresel rekabet, yeni teknolojik gelişmeleri yakalayamama gibi nedenlerle etkinliğini kaybetmeye başlaması, yapısal reformların gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Ayata, 2016: 13).

Birliğin mevcut yapısını ve genişleyen süreçte yine tek güç olma özelliğini korumayı amaçlayan reform çalışmaları, son gelinen noktada Lizbon Antlaşması çatısı altında toplanmıştır. Bu açıdan Lizbon Antlaşması’nın temelinde Birliğin kurucu ve bu kurucu antlaşmalarda düzenleme yapan antlaşmalar olmakla birlikte, asıl süreç, AB Anayasası’nın 2005 yılında Fransa ve Hollanda’da yapılan referandumda kabul edilmemesiyle başlamıştır. Çünkü Anayasa’nın reddedilmesi, belirsiz, istikrarsız bir ortam yaratmış, bunun sonucunda da AB’nin geleceği sorgulanmaya başlanmıştır. Tüm bu

olumsuzlukları ortadan kaldırmak, AB'nin yapı ve işleyişiyle birlikte bütünleşmeyi daha da güçlendirmek amacıyla üye devletler tarafından Lizbon Antlaşması imzalanmıştır. Bununla birlikte, Antlaşmanın kapsadığı reformların alt yapısı, Nice ve Leaken Zirvelerinde ortaya koyulan hedeflerle oluşturulmuştur (Karluk, 2013: 145-146). Bu hedefler ise, Birliğin demokrasi açığı sorununun çözümlenmesini teminen, Birlik içerisinde demokrasi, şeffaflık ve etkinliğin arttırılması; kurumsal reformlar; AB ile vatandaşlarının yakınlaştırılması; Küreselleşen dünyada AB'nin rolünün belirlenmesi; AB yasama araçlarının basitleştirilmesi; Kurucu antlaşmaların AB için tek bir Anayasa'ya dönüştürülmesi olarak sıralanmıştır.

Bu hedefler doğrultusunda hazırlıklarına başlanan AB Anayasası'nı oluşturma çalışmaları, Lizbon Antlaşması'yla geline nokta “anayasallaşamamış”, ancak reform niteliğinde AB'nin yapı ve işleyişinde önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir (Yıldız, 2015: 26). Her ne kadar anayasallaşma çabaları, bir AB Anayasası ortaya koymasa da Lizbon Antlaşması, Anayasa metnini bünyesinde taşımaktadır. Antlaşmayı Anayasadan ayıran özellikleri ise şunlardır: “Anayasa” ifadesinin kaldırılması kararlaştırılmış, böylece Roma Antlaşmasından Nice Antlaşmasına kadar yürütülen geleneksel kurucu Antlaşma değişikliği metoduna dönmüştür. AB sembolleri ve marşına yapılan atıftan vazgeçilmiştir. Anayasada yer alan Temel Haklar Şartı, Lizbon Antlaşması'ndan çıkarılmış, ancak Şarta atıf yapılarak, Anayasa'da öngörüldüğü gibi bağlayıcı olması sağlanmıştır. Serbest rekabetin AB'nin hedeflerinden biri olmasından vazgeçilmiştir. İklim değişikliği ve enerji güvenliği alanlarına atıfta bulunularak, bu alanlarda Birliğin yetki alanına dâhil edilmiştir. (Güçlü, 2009: 12).

AB'nin 28 üyeli bir yapıda işlerliğinin sürdürülmesini amaçlayan Avrupa Birliği Anayasası, 29 Ekim 2004'te Roma'da imzalanmıştır. 4 bölüm ve 465 maddeden oluşan AB Anayasasının ilk 60 maddeden oluşan birinci bölümünde, Birliğin tanımı, amaçları, yetkileri, karar alma süreç ve prosedürleri ile kurumları yer almaktadır. Anayasanın 61 ve 114 arasını kapsayan, "Birliğin Temel Haklar Antlaşması" başlığını taşıyan ikinci bölümü, Aralık 2000 Nice Zirvesi'nde yayımlanan Temel Haklar Şartından oluşmaktadır. "Birliğin Politikaları ve İşleyişi" başlıklı, 115–436 arası maddelerden oluşan üçüncü bölümünde, mevcut antlaşmaların birçok hükmü Anayasaya dâhil edilmiştir. Son olarak, 437–448 arası maddeleri içeren, "Genel ve Nihai Hükümler" başlıklı dördüncü bölümü, Anayasa'nın kabulü ve gözden geçirilmesi prosedürleri de dâhil nihai hükümleri içermektedir (Yıldız, 2015: 26).

Bu Anayasa ile AB'nin temelini oluşturan Kurucu Antlaşmalar ve bu antlaşmalarda değişiklik yapan tüm antlaşmalar tek bir metinde toplanmış, AB tüzel kişilik kazanmış ve böylece siyasi bir birlik kurma yolunda önemli bir adım atılmıştır. Bunlarla birlikte, AB Anayasası, 2005 yılında Hollanda ve Fransa'da yapılan referandumlarda reddedilmesi sonucu gözden geçirme sürecine girmiş ve bu nedenle de yürürlüğe girememiştir. Bunun sonucunda da Anayasa, sorunları ortadan kaldıran ufak değişikliklerle Lizbon Antlaşmasıyla tekrar devletlerin onayına sunulmuş ve onay sürecinin tamamlanmasıyla da 1 Aralık 2009 tarihi itibarıyla, adına Anayasa denmese de Lizbon Antlaşması'yla yürürlüğe girmiştir. Bu açıdan Kurucu Antlaşmaların yerine geçecek temel Antlaşma olarak hazırlanan Lizbon Antlaşması'yla kurumsal reform sürecinin hukuksal zemininin tamamlanması amaçlanmıştır. Bu nedenle de bu Antlaşma, tamamlanamayan anayasal sürecin bir devamı niteliğindedir. Lizbon Antlaşması'nı genel olarak

incelediğimizde, “Anayasa” kavramına yer verilmediğinden dolayı düzenleyici bir temel anlaşma niteliği taşımaktadır. Bu durumun nedenlerini ise, üye ülkelerin, Birliğin federal devlete dönüştüğü yönündeki eleştirileri, milli kimlik ve egemenlik bakımından gelebilecek eleştirileri en aza indirmek ve onay sürecinin istenilen şekilde gerçekleşmesi olarak sıralayabiliriz (Şahin, 2009: 321-326).

AB örgütlenme biçimini eşsiz kılan özelliklerin başında, entegrasyon sürecinin kendine özgü bir biçimde devam etmiş olması gelmektedir. Gerçekten de AB sistemi içerisinde karar alma mekanizmasında ve örgüt yapısında, birden fazla etkenin rol oynadığı karmaşık bir yapı söz konusudur. Bu durumun bir sonucu olarak, AB’de üye ülkelerin kendi yetkilerinden feragat ederek, bu yetkileri Birliğin kurumlarına devretmeleri sonucu ortaya çıkan yapıda "ulusüstü" bir karakter söz konusu olmaktadır. Ulusüstülük kavramı, ulusal hükümetlerin egemenlik hakları başta olmak üzere, iç hukuk normları ve politikalarını, hükümet üzerinde bağlayıcı bir karakter taşıyan bir diğer ulusüstü kurumla paylaşma süreci olarak tanımlanabilmektedir (Akıllı, 2010: 36-37). Ulusüstü bir otoriteye bağlanmış bir ulusal hükümet karar alma yetkisini kendi elinde tutuyor olsa da Ulusüstülük prensibinin bir sonucu olarak, egemenlik yetkilerinin önemli bir kısmını bağlı olduğu otoriteye devretmek ve bağlı bulunduğu otorite tarafından belirlenen hukuki ilkeleri, kendi iç hukukunda uygulamak zorundadır.

AB’ye üye olmayı isteyen bir ülke egemenlik yetkilerinin bir kısmını AB kurumlarına devretmeyi kabul ederek, sisteme uyum sağlamalıdır. Ulusüstülük ilkesinin sonucu olarak bu durum, AB Antlaşması ile oluşturulan sütun mekanizmasında kendisini

açık bir şekilde ortaya koymuştur. Nitekim AB Antlaşması ile oluşturulan üç sütunlu yapıda, Topluluklar sütunu ulusüstü bir karakter taşımakta, üye ülkeler egemenlik yetkilerini Birliğin kurumlarına devretmekte iken, Ortak Dış ve Güvenlik Politikaları (ODGP) ve Adalet ve İçişlerinde İşbirliği (Aİİ) sütunları hükümetler arası yapıda olduklarından dolayı yetki devri söz konusu olmamaktadır. ODGP ve Aİİ sütunları Adalet Divanı yargısı dışında bırakılarak, bu alanlarda bir kararın alınması oy birliği yöntemine bağlanmıştır. Ulusüstülük ilkesi gereği birinci sütunda alınan kararlar, üye devletler tarafından kesinlikle bağlayıcılık taşırken, diğer sütunlarda alınan kararlar, üye devletler tarafından bağlayıcı bir karakter taşımamakta, keza oy birliği yönteminde veto engeline takılmaktadır.

AB'nin ulusüstü karakterinin bir gereği olan yetki devri, üye devletlerde, Birliğin merkezileşmesine karşı önemli ölçüde hassasiyetlerinin oluşmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda da üye devletlerin kaygılarının karşılanması için yetki ikamesi ilkesi AB Antlaşması ile bir denge unsuru olarak oluşturulmuştur. Ulusüstülük ilkesi AB entegrasyon biçiminin doğal bir özelliği olarak karşımıza çıkmakta iken, Yetki ikamesi ilkesi AB'de daha önce uygulanmış, kurucu antlaşmalarda ifade bulmamıştır. Yetki ikamesi ilkesi kısaca Topluluk bünyesinde alınan kararların vatandaşlara en yakın şekilde alınması olarak tanımlanmaktadır. Birbirlerinden farklı olan devletleri ulusüstü ve hükümetler arası bir karakter taşıyan yapı içerisinde bir araya getirmek, çözülmesi güç sorunların da zaman içerisinde ortaya çıkmasını sağlamıştır. AB'nin etkin bir şekilde çalışabilmesi için alınan kararlarda vatandaşların hassasiyetlerinin büyük bir önemi bulunmakta, Birlik vatandaşların taleplerini kesinlikle dikkate almak zorundadır (Karluk, 2013: 121).

Bir taraftan klasik uluslararası organizasyon diğer taraftan ise federal devlet özelliklerini kendi kurumsal yapısı içerisinde toplayan AB'nin kendine özgü örgüt yapısı eşsiz bir karaktere sahiptir. AB örgüt sistemi içerisinde hükümetler arası ve ulusüstü özellikler, birbirlerine uyumlu bir şekilde harmanlanmıştır. AB örgüt yapısı, entegrasyon sürecinin başladığı ilk günden günümüze kadar çok sayıda değişikliğe tabii olmuştur. Şüphesiz ki, değişen uluslararası ortam ve iç dinamikler, Birliğin daha verimli çalışmasını sağlayacak olan kurumsal yapı değişikliklerine neden olan en temel faktörlerdir. AB'nin daha faal ve verimli çalışmasını sağlayan kurumların başta, Bakanlar Konseyi, Komisyon, AP ve Avrupa Konseyi olduğu görülmektedir. AB'nin en önemli dört kurumu arasında gerçekleşen işlemler, hükümetler arası ve ulusüstü özellikleri bir arada toplayan kurumsal karakteri ortaya koymaktadır.

1-2. Azınlık Kavramı ve Azınlık Çeşitleri

Kavramın gündelik yaşamda sıkça kullanılmaya başlaması ve konuya ilgi duyanlar tarafından yapılan akademik çalışmalar neticesinde “Azınlık” kavramının tanımı üzerine henüz bir mutabakata varılmış değildir. Kimilerine göre insanlık tarihi kadar eski olan kavram, insanların toplu halde yaşamaya başladıkları andan itibaren karşılaşılan bir olgudur. Çünkü içinde bulundukları toplumlardan çeşitli yönlerden farklı olan topluluklar her zaman var olmuştur. Uluslararası ilişkiler disiplini açısından bakıldığında kavramın tanımı ve kapsamı hukuksal ve sosyolojik yönleri sebebiyle farklı şekillerde

yorumlanmıştır. Bu bağlamda kavrama zaman içerisinde dönemin konjonktürünün de etkisiyle çok farklı anlamlar yüklenmişti (Türkkaya, 1987: 49).

Kökeni antik çağlara kadar dayanan ve günümüzde savaşlar, göçler gibi büyük ölçekli toplumsal değişimlere yol açan önemli gelişmeler neticesinde ortaya çıkmayı sürdüren azınlık kavramının devletler tarafından göz ardı edilmesi ve açık bir şekilde tanımlanmamasının birçok nedeni vardır. Örneğin; Azınlık haklarının günümüzde insan haklarının vazgeçilmez ve en önemli parçalarından birisi olması nedeniyle, bu statüye girecek toplulukların birçok devlet ve uluslararası örgütün ilgi odağı haline gelecek olması veya ulusal azınlık statüsüne haiz toplulukların ait oldukları asıl ulusun içinde bulunduğu devlete, azınlığın yaşadığı devletin işlerine müdahale ve stratejik kazanımlara sahip olması durumu ve bundan yararlanmak isteyen devletlerin varlığı, özellikle sınır aşan azınlıkların kolektif haklarını kullanma girişiminde bulunarak komşu ülkelerdeki kendileriyle aynı azınlığa mensup topluluklarla birlikte bir devlet kurma amacıyla siyasi ayrılıkçı taleplerde bulunma korkusudur (Kurubaş, 2004: 12–13).

Yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı Azınlık kavramının herkesin mutabık olduğu net bir tanımını yapmak mümkün görülüyor. Her ne kadar tanım hakkında bir mutabakat sağlanamasa da kavram Sosyolojik ve Hukuksal açıdan değerlendirilebilir. Azınlıkların tanınmasına ilişkin pek çok girişim olmasına rağmen hassas bir konu olduğu için Hukuksal açıdan bakıldığında kavrama ilişkin uluslararası belgelerde net bir tanıma rastlamak mümkün değil. Bütün bu olumsuzluklara rağmen azınlıkların tanınabilmesi için bir takım çabalar görülmüş ve bir çerçeve ortaya konabilmiştir. Sosyolojik açıdan azınlık,

bir toplulukta sayısal bakımdan az olan, başat olmayan ve çoğunluktan farklı özelliklere sahip olan topluluktur. Bu tanım azınlığın kapsamı yönünden geniş bir yelpaze sunmaktadır. Buna göre, çeşitli etnik, dinsel ve dilsel grupların yanında eşcinseller, travestiler, kadınlar, evsizler, özürlüler, yabancı işçiler vs. azınlık olarak sayılabilir (Oran, 2001: 67).

Azınlıklarla ilgili yasal çerçeve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Lozan Anlaşması tarafından belirlenmektedir. Türkiye'nin azınlık hakları ve azınlık hukuku konusunda takındığı tavır hem iç politikada hem de dış politikada tekdüzelik göstermekte, bugün azınlık olarak kabul edilen kişiler Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde bu statüde tanımlanan gayrimüslim (Ermeniler, Rumlar ve Yahudiler) gruplar olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Modern Türkiye Cumhuriyetinde Osmanlı'nın kültürel kodlarının devam ettiği rahatlıkla söylenebilmektedir. Kurtuluş Savaşı'nın ardından Lozan Konferansı'nda görüşmeler, 22 Kasım 1922–4 Şubat 1923 ve 9 Nisan 1923–24 Temmuz 1923 olmak üzere iki farklı dönemde yapılmıştır. Çalışmalar üç ana komisyon tarafından yürütülmüştür. Azınlıklarla ilgili konular, İngiltere'nin başkanlığında Birinci komisyonda görüşülmüştür. Komisyon çalışmaları incelendiğinde; Türkiye'de yaşayan Rumların, Ermenilerin, Hristiyan Asurî ve Keldani grupların azınlık olarak gündeme getirildikleri görülmektedir. Türk tarafı daha önce yapılmış olan azınlık anlaşmalarında yer alan hükümlerin çalışmalarda temel alınmasını razı olmakla birlikte, azınlık tanımının da din dışında, dil ve etnik kökene göre yapılıp yapılmaması hususunda önemli bir tartışma konusu olmuştur (Keskin, 2003: 215). Azınlıklar teriminin kullanılmasıyla, gayrimüslimlerin yanında Müslüman grupların da azınlık tanımının içerisine gireceğini anlayan Türk tarafı, Müslümanların azınlık olarak kabul edilmesi

halinde bunların yabancı devletler tarafından kullanılarak, azınlıklara daha fazla hak tanınması yönünde baskı yapılmasından endişe etmektedir (Kaptan, 2002: 60). Türk tarafının baskısı sonuç vermiş, azınlıklar gayrimüslimler (Ermeni, Rum ve Yahudi) olarak kabul ettirilmiştir.

BM İnsan Hakları Komisyonu'na bağlı "Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu raportörü Francesco Capartorti'nin 1978'deki raporunda önerdiği tanım, azınlıkların tanım sorununun çözümünde mihenk taşı olmuştur. Capartorti'ye göre azınlık;

Bir devletin nüfusunun geri kalanına göre sayıca az olan, egemen olmayan konumunda bulunan, üyeleri o devletin vatandaşları olarak etnik, dinsel ya da dilsel açıdan nüfusun geri kalanından ayrılan özellikler taşıyan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumak amacıyla üstü örtülü bir dayanışma duygusu gösteren bir gruptur (Çavuşoğlu, 1999: 25–26).

Diğer tanım ise Alt Komisyon'un Kanadalı üyesi Jules Deschenes'in yaptığı tanımdır. Capartorti'nin tanımını esas alan Deschenes'in tanımı ise şu şekildedir;

Bir devletin, sayısal olarak azınlık oluşturan ve o devlete egemen konumda bulunmayan, nüfusun çoğunluğundan farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip, birbirleriyle dayanışma duygusu içinde, üstü örtülü de olsa varlıklarını sürdürmek için ortak bir istekle yönelmiş ve amacı çoğunluk ile fiili ve hukuki eşitlik elde etmek olan bir grup vatandaştır (Çavuşoğlu, 1999: 25–26).

Avrupa Konseyi'nin danışma organı olan, Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu tarafından 1991 yılında hazırlanan "Azınlıkların Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi" önerisinde azınlık "Bir devletin nüfusunun geri kalanından farklı etnik, dinsel

ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini koruma isteğiyle yönelen grup” şeklinde tanımlanmıştır (Çavuşoğlu, 1999: 27). Bu tanım oldukça geniş kapsamlı görülmektedir. Azınlık kavramına yönelik tanımlardan biride Kristin Henrard tarafından yapılmıştır. Henrard, kavramı; “Etnik, dilsel ve dilsel özellikler ile nüfusun geri kalanından farklı olan, sayısal anlamda az, egemen konumda bulunmayan ve kimliklerini korumak isteyen grup” şeklinde tanımlamıştır (Henrard, 2001: 41).

Yapılan birçok azınlık tanımı çerçevesinde azınlık olarak ifade edilebilmenin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz: Sayısal bakımdan az olmak, Sosyal ve politika olarak egemen olmama, Uyrukluk ve ya vatandaşlık statüsüne sahip olma, Farklı etnik, dinsel ve ya dilsel özelliklere sahip olma ve Kültürlerini, geleneklerini ve ya dillerini koruma, varlıklarını sürdürme konusunda dayanışmaya sahip olmak. Bir diğer önemli sorunda azınlık hakları konusudur. Azınlık haklarını anlayabilmek için, farklı ama yakından ilişkili iki hak türünden bahsedilebilir. İlk olarak Negatif eşitlik haklarından bahsetmek mümkündür. Burada anlatılmak istenilen bir ülkede yaşayan bütün insanların o ülke vatandaşı olmaları münasebetiyle tanınan haklardır. Mesela; inanç özgürlüğü, siyasal katılım, kanunlar önünde her bireyin eşit haklara ve sorumluluklara sahip olması gibi. İkinci olarak Pozitif haklardan bahsedilmektedir. Pozitif haklar negatif haklarda olduğu gibi o ülkede yaşayan tüm insanların eşitçe paylaştığı hak ve yükümlülüklerin dışında, toplumun geri kalan kısmından kimi özellikleriyle farklılık gösteren azınlık gruplara tanınmış haklardır. Örneğin Lozan Antlaşması gereği azınlık statüsü verilen gayrimüslim vatandaşlar kendi okullarını kurma ve ana dillerinde eğitim öğretim faaliyetleri yürütme hakkına sahiptirler (Oran, 2008: 22). Bunun yanında bir diğer önemli konu azınlık

türleridir. İlgili Literatürde dört farklı azınlık türünden bahsedilmektedir. Bunlar, Dini Azınlıklar, Dilsel Azınlıklar, Etnik Azınlıklar ve Ulusal Azınlıklardır.

1-2-1. Dini Azınlıklar

Günümüzde her ne kadar bir kimliğin ögesi olarak dinin rolünde bir azalma olup olmadığı tartışılrsa da, azınlıklara ilişkin ilk düzenlemeler dini azınlıkları korumaya yönelik gerçekleşmiştir (Kurubaş, 2004: 22). Bundan dolayı ilk azınlıkların dini azınlıklar olduğu iddia edilmektedir. Dini azınlıkları tanımlayabilmek için din ölçütünün, grubu nesnel olarak toplumun çoğunluğundan fark edilebilir şekilde ayırması ve dinin grup mensuplarının yaşam ve kültürünü her alanda tesir etmesi gerekir (Arsava, 1993: 57).

1-2-2. Dilsel Azınlıklar

Milliyetçilik düşüncesinin genişlemesine paralel bir şekilde kimliğin asıl unsuru din yerine dil olmuştur. Dilsel azınlıkların belirlenmesinde dil kavramının tam olarak nasıl ele alınacağı tanımlanmamış olmakla beraber dil bilimsel yöntemlerle tespitler yapılmaktadır. Dil kavramının geniş ele alınması yönünde bir eğilimde bulunmaktadır. Yazılı ve ya konuşulan dil olmasından bağımsız tüm diyalektleri kapsamaktadır. Dilsel azınlıkların tespitinde kimlik bilinci ve bunu muhafaza isteği de önem arz etmektedir (Kurubaş, 2004: 22).

1-2-3. Etnik Azınlıklar

Üyeleri belirsiz bir biçimde de olsa ortak bir kökeni paylaşan, çeşitli kültürel, tarihsel ve topraksal bağlardan oluşan kurumsal olarak devlet sınırlarına bağlı olmayan bu grup kültürel bir kategori olarak belirli bir siyasal niteliğe haiz değildir (Kurubaş, 2004: 22-23). Milletler Cemiyeti döneminde azınlıkların korunması ile ilgili belgelerde ırksal, dinsel ve dilsel azınlıklardan bahsedilirken, BM dönemine gelindiğinde, sistematik olarak ırk sözcüğünün etnik sözcüğü ile değiştirildiği görülmektedir. Bunun nedeni, ırk sözcüğünün sadece fiziksel farklılıkları içermesi, ırksal farklılıkların bilimsel olarak belirlenmesindeki güçlük ve etnik sözcüğünün bütünü yani biyolojik, kültürel ve tarihsel özellikleri tanımlayabilen özelliği bünyesinde barındırmasıdır (Arsava, 1993: 54).

1-2-4. Ulusal Azınlıklar

I. Dünya Savaşı sonrasında yapılan düzenlemelerde sıkça kullanılan bir kavram halini almıştır. Ulusal azınlık kavramı genel anlamda kendi milli özellikleri, tarihi, kültürü yahut dili olan grupları tanımlamak için kullanılmaktadır. Ulusal azınlıklar etnik azınlıkların sahip oldukları özellikleri yanı sıra siyasi karar alma mekanizmalarına katılabilme özelliğine de sahiplerdir Bu minvalde bir diğer ölçüt ise kendisini devletleşmiş bir başka ulusun parçası olarak gören azınlık gruplarını işaret etmektedir (Arsava, 1993: 55).

1-3. AB'nin Azınlık Hakları Konusunda Yasal ve Kurumsal Düzenlemeleri

AB, Avrupa Ekonomik Topluluğu adı altında, ekonomik bir topluluk oluşturmak gayesiyle 1957 Roma Anlaşması ile kurulmuştur. 1992 yılında Maastricht Antlaşması ile topluluk siyasal birliğe doğru ilk adımını atmış ve Avrupa Topluluğu (AT) adını almış; anlaşmanın 1993 yılında onaylanmasıyla AT, Avrupa Birliği olmuştur (Duvan, 2004: 194–195). Aslında ekonomik temelli bir girişim olmasına karşın son yıllarda AB devletlerin toplumsal ve siyasal yapılarına da etki etmektedir. Birliğin temelinde serbest piyasa ekonomisi ve serbest ticaret gibi ilkelerinin yanında demokrasi ve insan haklarına saygı anlayışının da etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bu yönüyle AB, insan hakları ve azınlık haklarına önem vermektedir (Nas, 1998: 388–389).

AB hukukunun kaynakları, birincil ve ikincil kaynaklar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Birincil kaynaklar; kurucu anlaşmalar, kurucu anlaşmalarda değişiklik yapan anlaşmalar, topluluklara katılım anlaşmaları ve hukukun genel ilkeleridir. İkincil kaynaklar ise AB organlarının kurucu anlaşmaların verdiği yetkiye dayanarak çıkarmış oldukları tüzükler, yönergeler, kararlar, tavsiyeler ve görüşlerden oluşmaktadır. AB'nin üçüncü ülkelerle ve diğer uluslararası kuruluşlarla yaptığı anlaşmalar ile üye devletlerin kendi aralarında imzalanmış olan anlaşmalarında AB hukukunun önemli bir parçasını oluşturur (Moussis, 2004: 41–45). Azınlıkların korunması AB birincil hukuku, özellikle Lizbon Sözleşmesi ışığında yazılı bir anayasa prensibi olarak kabul edilmektedir. Azınlıkların korunması bu özelliği ile topluluk müktesebatının bir parçasıdır. Birlik içerisinde azınlık haklarını bu anlamda korunması, AİHS, Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi, üye devletlerin anayasa gelenekleri ve AB Temel Haklar Şartı ekseninde sağlanmaktadır (Arsava, 2010: 13). Bunların yanında Maastricht

Antlaşması (1992), Kopenhag Kriterleri (1993), Amsterdam Anlaşması (1997), Avrupa Komisyonu Gündem 2000 Raporu ve AB Organlarının faaliyetleri azınlık hakları konusunda AB müktesebatı çerçevesinde değinilmesi elzemdir.

90'lı yıllara değin Azınlıklar konusuyla doğrudan ilgilenmeyen ve mevzuatında eksikler bulunan AB konuya genel olarak insan hakları ihlalleri bağlamında yaklaşmayı tercih etmiştir (Taşdemir ve Saraçlı, 2007: 28). AB ekonomik temelli bir kuruluş olması, Birlik içinde azınlık hakları konusunda mutabakata varılamamış olması bunun en önemli sebeplerindendir. Doksanlı yılların başında SSCB'nin yıkılması ve Yugoslavya'da ortaya çıkan etnik çatışmalar AB'nin azınlık hakları konusunda çalışmalarını arttırmasına neden olmuştur. AB'nin 7 Şubat 1992 tarihli Maastricht Antlaşması'nda dolaylı da olsa ilk kez azınlıkların korunması gerekliliğine işaret edilmiştir. Anlaşmanın "Kültür" başlıklı 128. Maddesi (yeni 155) "Topluluğun, ulusal ve bölgesel çeşitliliğe saygı gösterirken, üye devletlerdeki kültürlerin gelişmesine katkıda bulunacağı" hükmünü belirtmiştir. Aynı maddenin 4. paragrafındaki "Topluluk, bu anlaşmanın diğer hükümleri uyarınca gerçekleştirdiği faaliyetlerde kültürel boyutu göz önünde tutacaktır" hükmüyle birlik ülkelerine, gerçekleştirecekleri faaliyetlerde kültürel etki değerlendirmesi hükmü getirmektedir. Amsterdam Anlaşmasıyla bu hükme, "özellikle kültürlerin çeşitliliğine saygı gösterilmesi ve geliştirilmesi için" bölümü eklenerek, dolaylı da olsa azınlıkların korunması gerekliliğine vurgu yapılmıştır (Çakmak, 2018: 146).

Azınlıkların korunması yönünde atılan en büyük adımlardan biri de Kopenhag Kriterleri'dir. 1993 yılının Haziran ayında Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da yapılan toplantı sonucu AB Konseyi tüm aday ülkelerin katılımı için birtakım kriterler belirlemiştir. Bu kriterlerden azınlıklarla ilgili olan madde şudur: "*Üyelik, aday ülkelerin*

demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların korunmasını ve saygı göstermesini teminat altına alan kurumların istikrara kavuşturulmuş olmasını gerektirmektedir". Burada yer alan "azınlıkların korunması ve azınlıklara saygı" koşulu sadece aday ülkelere uygulanmakta, üye ülkelere ise herhangi bir koşul belirtilmemektedir.

Kopenhag Kriterleri sonrasında AB'nin azınlık rejimini etkileyen en önemli gelişme Avrupa Konseyi tarafından 1995 tarihinde çıkarılan "Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi" olmuştur. Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi, ulusal azınlıkların korunmasını konu edinen ve hukuki bağlayıcılığa sahip, çok taraflı olarak ilan edilen ilk uluslararası belge niteliğindedir (Saraçlı, 2007: 59–60).

2 Ekim 1997 tarihinde imzalanarak, 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması, azınlık hakları konusunda önemli yenilikler getirmiştir. Amsterdam Anlaşması'nın vatandaşlık merkezli ayrımcılık yapılmamasına ilişkin 12. maddesine yeni 13. madde eklenmiştir. Bu hükümle ayrımcılığa karşı mücadelede birliğin kurumlarının kullanılmasını düzenlemektedir. Böylece, etnik ve dilsel azınlıklar yararına tedbirler içeren mekanizmalar hayata geçirilebilmektedir. Bununla birlikte ATAD'nın bundan sonraki kararlarında azınlıkların korunmasına ilişkin "temel ilke" oluşturulmasının önünü açmaktadır (Çakmak, 2018: 76-77).

AB kurumları tarafından üzerinde çalışılan ve 7 Aralık 2000 tarihinde yürürlüğe giren "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı", 1990 sonrası AB'de kabul edilmiş ve dolaylı da olsa azınlıklara yönelik hükümler içeren mühim bir metindir. Şartın eşitlik başlığını taşıyan III. Bölümü'nün 20. maddesinde "herkesin yasa önünde eşit" olduğu ifade

edilirken, 21. maddede “cinsiyet, ırk, etnik veya sosyal köken, kalıtsal özellikler, dil, din veya inanç, siyasi veya başka herhangi bir görüş, bir ulusal azınlığın üyesi olma, hususiyet, doğum, maluliyet, yaş veya cinsel eğilim gibi herhangi bir nedenle ayrımcılık yapılmasının yasak olduğu” vurgulanmaktadır. Belgenin kültürel, dini ve dilsel çeşitlilik başlıklı 22. maddesinde de “Avrupa Birliği’nin, kültürel, dini ve dilsel çeşitliliğe saygı göstereceği” belirtilmektedir (Saraçlı, 2007: 67).

Birlik üyesi Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından Roma’da 29 Ekim 2004 tarihinde imzalanan Avrupa Birliği Anayasası’nda da azınlıklarla ilgili hükümlere yer verilmiştir. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı’nın da ikinci bölümünü oluşturduğu Avrupa Birliği Anayasası’nın Birliğin Tanımı ve Amaçları başlıklı I. Bölümü’nün Birliğin Değerleri alt başlıklı I-2. maddesinde “Birliğin insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukuk devleti ve azınlıklara mensup kişilerin haklarını da içeren insan haklarına saygı değerleri üzerine kurulduğu” ifade edilmiş ve bu değerlerin “üye devletlerin hepsi için ortak” olduğu vurgulanmıştır (Saraçlı, 2007: 68). Bu şekliyle Avrupa Birliği Anayasası’nda azınlık haklarına saygının Birliğin temel ilkelerinden biri olarak lanse edilmesi, AB’nin doksanlı yıllardan sonra değişen azınlık politikasının önemli bir sonucu olarak ve adımı şeklinde yorumlamak gerekir.

AB’nin organları da azınlık hakları konusunda önemli faaliyetler yürütmektedir. Bunlardan Avrupa Parlamentosu, AB’nin azınlık haklarına yönelik en fazla ilgi gösteren organdır. Parlamento’nun azınlık haklarına yönelik aldığı kararlar şunlardır (Çelimken, 2010: 29):

- 1981 Tarihli Bölgesel Diller ve Kùltürler Topluluk Şartı ve Etnik Azınlıkların Hakları Topluluk Şartına Dair AP Kararı
- 1983 Tarihli Dilsel ve Kùltürel Ayrıcalıklar Yararına Tedbirlere Dair AP Kararı
- 1987 Tarihli Avrupa Topluluğunda Etnik ve Bölgesel Diller ve Kùltüre Dair AP Kararı
- 1994 Tarihli Avrupa Topluluğunda Dilsel Azınlıklara Dair AP Kararı.

AP yanı sıra azınlık haklarına yönelik en önemli çalışmalarını sürdüren bir diğerk AB organını Avrupa Komisyonudur. Avrupa Birliğı Komisyonu azınlık haklarına ve azınlık dillerine ilişkin raporlar hazırlamakta, azınlık dil ve kùltürlerinin korunmasına yönelik projeler gerçekleştirmekte ve bazı özerk kuruluşlarla işbirliğı yapmaktadır. AB'nin azınlık politikalarına ışık tutması açısından büyük önem arz eden ve 16 Temmuz 1997'de AB Komisyonu tarafından ilan edilen Gündem 2000 raporu aday ÷lkeler gerek parlamento gerekse yerel yönetimlerde azınlıkların temsili, ana dilde eğitim alma ve yargı süreçlerinde azınlık gurupların kendi dillerini de kullanabilmeleri bağlamında gerekli yasal düzenlemeleri yapmaları bağlamında mükellef tutulmuştur (Duvan, 2004: 199).

AB Komisyon'un aday ÷lkelerde azınlıklar konusunda yaşanan gelişmeleri de değerlendirmektedir. Burada referans aldığı metin ise –Gündem 2000 raporunda olduğı gibi- Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi'dir (Saraçlı, 2007: 79). AB Komisyonu azınlık haklarına ilişkin yürüt÷len bazı programların ve faaliyetlerin finansmanını sağlamaktadır. Bunlar (Polatoğılu, 2001: 81):

- Az Kullanılan Diller İçin Avrupa Bürosu (EBLUL),
- Eurolang ve Etnik Azınlık İş Ağı (EMBNET),
- Avrupa Enformasyon, Dokümantasyon ve Araştırma Ağı (MERCATOR),
- Avrupa Birliği'nde Azınlık Dil Gruplarının Üretilmesi (EUROMOSAIC)

Bunlar dışında Komisyonun aday ülkelere yönelik faaliyetleri de bulunmaktadır. PHARE ve TACIS Demokrasi Programı 2004 yılında üyeliğe kabul edilen Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerindeki azınlıklara ilişkin program ve yardımları içermektedir (Polatoğlu, 2001: 160). AB'nin azınlıklara yönelik politikasının genel bir çerçevesini çizecek olursak, ilk olarak AB'nin yasal ve kurumsal düzenlemeleri, azınlık haklarına azınlıkları koruma çerçevesinde değil, ayrımcılığın önlenmesi ve insan haklarına saygı esasında yaklaşmaktadır. Bunun yanı sıra Kopenhag kriterleriyle aday ülkelere çeşitli yükümlülükler getirilmekte ancak üye ülkelere herhangi bir yükümlülük yüklememektedir. Bu da normlar düzenine aykırı bir durum teşkil etmektedir. Son yıllarda yapılan değişiklikler ise daha çok küreselleşmeyle beraber ulusal kimliklerin aşınması ve AB'nin siyasi bir topluluk haline getirilmesi için Avrupa kimliğinin oluşturulmaya çalışılması sebebiyle azınlık haklarına yönelik düzenlemeler yapıldıysa da, bunlar azınlık hakları için yetersiz seviyede yorumlanabilmektedir.

1-3-1. AB Üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türklerin Hukuki Statüsü

Zaman içinde Yunanistan ülkesinde yaşanan azınlık guruplar ile ilgili çeşitli uluslararası antlaşmalar imzalamıştır. 1830 Londra Protokolü başta olmak üzere, 1881 İstanbul Antlaşması, 1913 Atina Barış Antlaşması, 10 Ağustos 1920 Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına Dair Sevr ve 1923 Lozan Barış Antlaşmalarını imzalamış ve bunları usulüne uygun olarak Meclisinde onaylamış ve kendi iç hukukunda bu konularda yasal düzenlemeler yapmıştır. Lozan antlaşması ile Türkiye'de ülkesinde bulunan gayrimüslimler için bazı yükümlülükler üstlenmiştir. Kurtuluş savaşı ve akabinde kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti, geçmişin aksine üniter bir ulus devlet olarak Osmanlı devletinden farklı bir siyasal rejimle varlığını devam ettirmeyi tercih etmiştir. Dolayısıyla ülkede yaşayan ve Müslüman olmayan guruplara karşı bazı yükümlülükler üstlenmiştir. Türkiye'de durum böyleyken aynı dönemde Yunanistan siyasal sisteminde önemli ve köklü değişiklikler olmamıştır. Dolayısıyla Lozan ile Türkiye'deki gayrimüslimler bakımından belirlenen haklardan, Antlaşmanın 45. maddesi gereği, Yunanistan'daki Batı Trakyalı Müslüman Türk Azınlığının da yararlanacağı hüküm altına alınmıştır (Cin, 2006: 150-151).

Günümüzde başta Batı Trakya Müslümanları olmak üzere Yunanistan da yaşayan azınlık gurupların hak ihlallerine uğruyor olmaları, Yunanistan'ın gerek imzalamış olduğu uluslararası antlaşmalar gerekse AB müktesebatından doğan yükümlülüklerini layıkıyla yerine getirmemesinden ve kural ihlalleri yapmasından dolayıdır. Yapılan antlaşmalara bakıldığında özellikle Batı Trakya Müslümanlarının diğer guruplardan farklı olarak idari, hukuki ve eğitim – öğretim konularında özerkliğe sahip olduklarını görüyoruz. Yunanistan bunlardan idari özerklik ile eğitim ve öğretim özerkliğini antlaşmalara ve

uluslararası hukuka aykırı olarak, uygulanmasını engellese de, günümüzde bu engeller biraz daha yumuşatılmıştır (Duman ve Uzman, 2017: 5).

II. BÖLÜM

YUNAN SİYASAL SİSTEMİNİN DİNAMİKLERİ VE AZINLIK POLİTİKALARI

2-1. Yunan Siyasal Sisteminin Dinamikleri

Yunan siyasal sistemine daha yakından bakmak hem bu ülkenin daha iyi tanınmasını, hem de daha sağlıklı bir karşılaştırma yapabilmeyi mümkün kılacaktır. Yunanistan, kimlik olarak Avrupa ülkelerine göre farklılık gösterir. Ülkede Ortodoks Hristiyanlığın güçlü olması onu Batılı ülkelerden ayıran diğer bir faktördür. Kapalı ve devlet girişimlerinin ağırlığı oluşturduğu ekonomik yapı, siyasal kollamacılığın sistemde güçlü bir yerinin bulunması, çatışmacı siyasal kültür ve demokratikleşme ile ilgili sorunları bir arada yaşayan bu ülke aynı zamanda bir modernleşme süreci içerisinde bulunmaktadır. Ülke demokrasiye gerçek anlamda 1974 yılında geçebilmiş ve bu tarihten yedi yıl sonra uluslararası bir üst entegrasyon olarak AB'ye dahil olmuştur (Çelimken, 2010: 29). Diğer bir ifade ile Yunanistan çok yönlü ve geleneksel siyasal kültür dinamiklerinden kaynaklanan baskıları aynı anda ve kısa bir zaman dilimi içerisinde çok yakından hisseden bir ülkedir. Bu yönü ile ülke yerleşik siyasal kalıpların ve davranışların, uluslararası entegrasyon sürecinde nasıl bir dönüşüm geçireceği noktasında ilginç bir örneği oluşturmaktadır.

2-1-1. Osmanlı Devleti Egemenliği

Yaklaşık 400 yıl Osmanlı hâkimiyetinde kaldıktan sonra Yunan siyasal sisteminin dinamiklerinin şekillenmesinde uzun süren Osmanlı egemenliğinin önemli bir etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Osman Devleti'nin bölgeye girişı 1364 Sırp-sındığı Savaşı ile birlikte olmuş, Yıldırım Beyazıt döneminde Taselya, Larissa, Vardar, Selanik ve Halkidikya fethedilmiş, 1397'de Epir ve Mora Yarımadasının bir bölümü Osmanlı topraklarına katılmıştır. Fatih döneminde İstanbul dâhil, Venedik yönetimine bağlı bir kaç yer ve ada dışında tüm Yunanistan Osmanlı egemenliğine girmiş, 1499-1503 Türk-Venedik Savaşı sonucunda da tüm Yunan ana karası Osmanlı topraklarına katılmıştır (Çoban ve Burulday, 2015: 6).

Bizans'ın jeopolitik izleyeni olan Osmanlı Devleti, ilginç bir biçimde, Doğu Hristiyanlığının koruyuculuğunu da üstlendi. Sultan II. Mehmet, Roma ve Patrikhane arasındaki geleneksel çekişmeyi kullanarak, Osmanlı Devleti'nin çıkarları doğrultusunda ülkede yaşayan Rumların kurumsal yapısını ve toplumsal ilişkilerini yeniden şekillendirdi. Ortodoks Kilisesi'ne Bizans yönetimi döneminde bile tanınmayan güç ve ayrıcalıklar verildi. Patrikhane ülkede yaşayan Rumlar üzerinde yalnızca dinsel yaşamı düzenleyen bir kurum olmanın ötesinde, günlük yaşamda bütün bürokratik işlemlerin yürütüldüğü bir aracı kurum haline dönüştürüldü. Bu şekilde Kilise, Osmanlı yönetimi döneminde çok yönlü işlevler edinen bir devlet kurumu konumuna geldi. Rum Patrikhanesi kendisine tanınan bu imtiyazlar sayesinde hem devlet örgütlenmesi içerisinde, hem de ülkenin değişik bölgelerindeki Rum topluluklarla güçlü bağlar kurabildi. Dolayısıyla Ortodoks

Kilisesi'nin şemsiyesi altında Rum azınlık uzun yıllar imtiyazlı, kültürel farklılıklarını koruyabilen, eğitim ve ekonomik açıdan belirli bir özerkliğe sahip bir toplumsal grubu oluşturdular. Bu uzun süreç Yunan Kilisesi'nin, Yunan ulusal kimliği ve kültürü ile özdeşleşmesinin temel nedenlerinden birini oluşturdu (Çoban ve Burulday, 2015: 6).

Osmanlı yönetiminde Rum azınlık içinde öne çıkan diğer bir toplumsal grup, özellikle deniz ticaretinde söz sahibi bulunan tacirlerdir. Türk bayrağı altında Akdeniz ticaretinin önemli bir kısmını denetimlerinde tutan Rum tacirler, korsan saldırıları karşısında, devletten bağımsız olarak çok önceden gemilerini silahlandırmaya başlamışlardı. Görece özerk, ticari faaliyetleri nedeniyle zenginleşmiş ve silahlanmış bulunan bu kesim, özellikle imparatorluğun son yıllarında açtıkları okullar, Batı'ya gönderdikleri öğrenciler ve gizli Rum örgütlerine sağladıkları parasal yardımlar ile Yunan bağımsızlığının diğer bir toplumsal dinamiğini oluşturdular (Dede, 1978: 46).

Rumlar yalnızca kendilerine ait, dinsel kurum ve faaliyetlerle tanınmış bir topluluk değildi. Özellikle 1699 Karlofça Antlaşması'ndan 1830'daki Yunan bağımsızlığına kadar geçen sürede Osmanlı dış politikasını yönlendiren temel kurum olan tercümanlık bürosunu tekellerinde tutmuş, sürekli olarak Kaptan-ı Deryalık'ta tercümanlık görevlerine getirilmişlerdir. Bu imtiyazlı konum Rum tercümanların, deniz ticaretini elinde bulunduran soydaşları ile yakın bir ilişki içinde hareket edebilmelerine imkan tanıyordu. Ayrıca, on sekizinci yüzyıl boyunca ve on dokuzuncu yüzyıl başlarında, Fenerli Rumlar, Eflak ve Boğdan eyalet yönetimlerini ellerinde bulundurdular (Dede, 1978: 46).

Yunan ulusal bilincini destekleyen bir takım dış faktörler de bulunmaktadır. Öncelikle Avrupalı bazı aydınların, eski Yunan kültürüne duydukları yakınlık ve Rumları eski kültürün mazlum varisleri olarak görmeleri, Batı kamuoyunda ciddi etkilerde bulundu. Fransız aydınlarından Voltaire, Andre Chenier, İngilizlerden Lord Byron Yunan medeniyetine hayranlık duymaktaydılar ve sürekli olarak Yunanlıların lehine Osmanlı Devleti'nin aleyhinde yazılar yazdılar. Aynı zamanda, on sekizinci yüzyıl Osmanlı yönetiminin iki büyük düşmanı Rusya ve Avusturya-Macaristan imparatorlukları, ayrı ayrı veya birlikte ülkedeki azınlıkları mücadelelerinde kullanma yolları aramışlardır. Bu devletlerin de Yunan halkı içinde ayrılıkçı fikirlerin yayılmasında önemli rolleri olmuştur. Örneğin, Rusya, Küçük Kaynarca Antlaşması'nda ülkedeki Ortodoks tebaa üzerinde kendi korumacılığını kurumsallaştırmaya çalışmıştır. Zamanla dış etkenlerin içine Fransa ve İngiltere de girmiş ve Yunan bağımsızlığında bu ülkeler belirleyici roller oynamışlardır (Cebecioğlu, 1975: 43).

Dış Nüfuzun Belirleyiciliğinde Şekillenen Ulusal Bağımsızlık ve Siyasal Farklılaşma 1841'de Atina'daki İngiliz Elçisi Sir Edmund Lyons şöyle demektedir: *“Gerçekten bağımsız bir Yunanistan, bir saçmalaktır. Yunanistan, ya İngiliz, ya da Rus olabilir, Rus olmaması gerektiğinden de İngiliz olması lazımdır”*. Bu sözler Yunan Devleti'nin oluşması sürecinde dış faktörlerin oynadığı rolün ne denli etkili olduğunu görmek açısından önemlidir. Gerçekten Yunanistan'ın siyasal olarak hayat bulmasında dış faktörlerin etkisi yadsınamaz düzeydedir ve bu durum ülkedeki siyasal farklılaşmada belirli derecede rol oynamıştır. Yunan bağımsızlık süreci, II. Mahmut döneminde, merkezi yönetimden özerkleşen ayan beylerine karşı, Padişah'ın yeniden merkezileşme yönünde çabalarının sürdüğü bir sırada Mora'da çıkan isyanlarla başladı. Etniki Etarya, Tepedelenli

Ali Paşa ile İstanbul arasındaki kargaşanın sürdüğü bir sırada bölgede isyanı başlattı. İhtilalcılar, liderleri Demetiuslpsilanti ile birlikte, 1822'de Epidor'da bir senato kurarak Mavro Kardato'yu devlet başkanı ilan ettiler. Osmanlı yönetimi diğer bir Osmanlı Ayanını, Mısır Valisi Mehmet Ali Paşayı yardıma çağırdı. 1825 yılında bölgeye gelen M. Ali Paşanın oğlu İbrahim Paşa, isyanı bastırarak, 1826'da isyancıların kalesi Misolongi'ye girdi. Ancak, Rusya, İngiltere ve Fransa 1827 yılında kendi aralarında bir antlaşma imzalayarak Yunanistan'a bağımsızlık getirecek bir müdahalede bulunmakta gecikmediler. Taraf devletler, antlaşma maddelerini Osmanlı Devleti'ne kabul ettirebilmek için donanmalarını Akdeniz'e yolladılar. Navarin'de donanmasının yakılması Osmanlı Devleti'ni güç durumda bıraktı (1827). Rus orduları, 1829 ilkbaharında Erzurum'a, Ağustosta Edirne'ye girdiler. Diğer iki Devletin devreye girmesiyle 22 Mart 1829'da kendi aralarında imzaladıkları Londra Protokolü ile Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul ettiler, Edirne Antlaşması ile de bu kararı Osmanlı Devleti'ne kabul ettirdiler (Kut, 2005: 48).

Batılı devletler Yunan bağımsızlığında aktif rol oynadıkları gibi, yeni devletin yönetim yapısını ve muhalif oluşumların şekillenmesinde de belirleyici oldular. Öncelikle kendi aralarındaki çıkar çekişmelerinin sonucu olarak ülkenin bağımsız bir kral tarafından yönetilmesini uygun buldular ve 1832 yılında Bavyera Kralı Louis'in oğlu Otto'yu Yunan Krallığı'na getirdiler. Kral Otto, ülkede merkezi bir idare sistemi kurdu. Bakanlar Kurulu tamamıyla Bavyeralı Bakanlardan oluşuyordu. Hatta yine Bavyeralılardan oluşan gönüllü bir ordu kuruldu. Buna karşılık, Kralın söz verdiği halde bir anayasa yapmaması, Katolik olması, hükümet işlerinde Yunanlılara çok az yer vermesi, Bavyera tarzı giysilerin memuriyet kademelerinde zorunlu olması ve ülke ticareti üzerine getirdiği bir takım kısıtlayıcı düzenlemeler Otto yönetimini güçlü bir Yunan muhalefeti ile karşı karşıya

bıraktı. Aralarındaki güç dengeleri nedeni ile Alman bir krala razı olan üç büyük devlet, Otto karşıtı muhalefeti kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye çaba harcadılar. Yunanistan'a Ortodoks bir kral getirme çabasındaki Rusya, Mora'da halk ve rahipler arasında taraftar bulan Napiste Partisini, bir anayasanın yürürlüğe girmesinden yana olan Fransa ve İngiltere'den, Fransa; Yunanistan'ın orta bölgelerinde çokluk teşkil eden Celetti Partisini, İngiltere ise, adalarda güçlü olan Mavrokardato Partisini desteklemekteydi. Sonuçta bu üç oluşum sırasıyla: Rusya Partisi, Fransız Partisi ve İngiliz Partisi olarak anılmaya başlandılar (Cin, 2006: 18).

Yunan siyasal sisteminin gelişiminde Batılı ülkelerin nüfuzu altında farklılaşma yalnızca bağımsızlığa özgü bir olgu değildir. Gerek Yunanistan'ın, Osmanlı toprakları içinde alansal genişlemesinde, gerekse yeni devletin “Büyük Bozgun”la sonuçlanacak Küçük Asya macerasına atılmasında İngiltere ve Fransa'nın, savaş yanlısı subaylara ve Venizelos taraftarı cumhuriyetçi güçlere vermiş oldukları desteğin büyük payı olmuştur. Benzer şekilde, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkenin siyasal yapısının şekillenmesinde belirleyici olan iç savaş, İngiltere ve ABD desteğindeki Ulusal ve Sosyal Kurtuluş Ordusu (EKKA), Ulusal Demokratik Helen Birliği (EDES) ile Sovyetler Birliği desteğindeki Ulusal Halk Kurtuluş Ordusu (ELAS) arasındaki bir mücadeledir (Kut, 2005: 39). Kısaca, Yunan siyasal tarihinde kralcı-cumhuriyetçi ayrımında, sağ ve sol hareketlerin şekillenmesinde, hatta askeri darbelerin gerçekleştirilmesinde dış belirleyiciliğin ve buna yönelik toplumsal ve siyasal tepkilerin, siyasal sistemi şekillendiren dinamiklerden birini oluşturduğunu söyleyebiliriz.

2-1-2. Megali İdea ve Göçler

Siyasal sistemin şekillenmesinde bir diğer dinamik Yunanlı politikacılar arasında ortak bir referans noktasını oluşturan Megali idea ideolojisi çevresinde şekillenmektedir. Yunanlı politikacılar arasında, çok belirgin görüş ayrılıkları bulunduğu durumlarda dahi, ortak referans noktası olarak Megali idea her zaman birleştirici bir unsur olarak kalmaktadır. Yunanlı politikacılar daha 1800'lü yılların ortalarından itibaren, Helenizm'in iki merkezden kaynaklandığını, bunlardan birinin Atina, diğerinin, herkesin rüya ve umudu olan o “Polis” olduğunu vurgulamaktadırlar. Burada kastedilen Polis, İstanbul'dur. Özel bir kent kastedilerek “Polis” dendiği zaman bütün Yunanlılar “Konstantinopolis”i anlarlar. Osmanlı Devleti'ne karşı yürütülen yayılma politikası teoride, Ege'yi bir Yunan denizi durumuna sokmayı ve iki kıtaya uzanan ve beş denize açılan (Adriyatik, Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz) büyük Yunanistan'ı yaratmayı özlüyordu (Oran, 1990: 115).

1829 Antlaşmasıyla şekillenen Yunan Devleti'nin toprakları Mora Yarımadasından ibaretti ve nüfusu 750 bin kadardı. Yaklaşık üç milyon Rum ise hala Türk yönetiminin hâkimiyeti altındaki bölgelerde, yine iki yüz bin kadar Rum İngiltere'nin kontrolündeki lonya adalarında yaşamaktaydı. Yunan yayılması, bu tarihlerden itibaren, yaşayan tüm Rumların, Yunanistan sınırları içerisine alınması amacı çerçevesinde şekillendi. Bu amaç, en yüksek ulusal ideal olarak ifade edilen Megali idea olarak isimlendirildi (Bzdağlıoğlu, 2014; 27).

Yunanistan 1832'den başlayarak 1947'ye kadar geçen süre içerisinde topraklarını sürekli olarak genişletmiş bir ülkedir. Yunanistan'ın toprak genişlemesi, Osmanlı Devleti'ne yönelik olmuştur. Bu genişleme ilk olarak savaşmadan elde edilen topraklar sayesinde gerçekleşti. Kral Otto'nun 1862 yılında devrilmesi ve İngiliz desteğindeki Galler Prensinin kayınbiraderi Danimarka Prensi Georgios'un tahta geçirilmesinden kısa bir süre sonra, İngiltere denetiminde tuttuğu lonya adalarını 1864 yılında Yunanistan'a bıraktı. Bunun ardından, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'na katılmayı göze alamayan Yunanistan, Avrupa Devletleri tarafından “yansız kaldığı” için ödüllendirildi ve Teselya'nın bütünü ile Epir'in Arta yöresi, 1881 yılında toplanan Elçiler Konferansı ile Yunanistan'a verildi (Ayhan, 2014: 7).

Yunanlılar bu tarihten sonra, özellikle Girit adasının Osmanlı Devleti'nden koparılacak, kendilerine bağlanması yönündeki çabalarına hız verdiler. 1890 yılında Girit'te, ayrılıkçılara silah ve gönüllü desteğinde bulunmanın yanı sıra, yeni Kral'ın çabalarıyla, Yunan ordusunun denetiminde ve zenginlerden toplanan mecburi iane ile Etniki Etarya Cemiyeti kuruldu. 1895 yılında, Cemiyetin faaliyetleri sonucu başlayan isyan 1897'de ilk defa bir Osmanlı-Yunan savaşına dönüştü. Yunan ordusunun her cephede ağır bir yenilgi almasına rağmen, Batılı Devletlerin araya girmesiyle Girit özerk bir yönetime dönüştürülerek, başına Yunan krallık ailesinden bir vali atandı. Girit, Yunan Megali idea'sının tarihteki en güçlü politikacısı olacak Eleftherios Venizelos'un ilk kez adını duyurduğu bir yer olmasıyla da ünlüdür. Girit'te doğan ve Atina Üniversitesinde okuyan Venizelos 1889 ve 1896-1897 ayaklanmalarına katıldı ve özerk Girit yönetiminin bakanlar kurulunda görev aldı. 8 Ekim 1908'de Girit Meclisi “enosis” kararı almasından kısa bir süre sonra, karara Kraliyet ailesinin yeterli tepkiyi göstermediğini iddia eden bir grup

asker, darbe yaparak, Stratiotikos Sindesmos (Askeri Birlik) imzalı, Kral ailesinin ordudan el çekmesi, ordu ve donanmada reform yapılması ve vergilerin azaltılması isteklerini içeren bir bildiri yayımladı. Atina garnizonunun da bildiriye desteklemesi üzerine, hükümet istifa etti ve Asker, Birlik Komitesi ülkede hâkim bir konuma geldi. Komite, Venizelos'u Girit'ten Atina'ya getirerek Yunan siyasetinin merkezine yerleştirdi (Baysal, 2013: 81).

Balkan Savaşı, Osmanlı Devleti'ni en kötü zamanında yakaladı ve Megali idea'cı Venizelos'un önüne yeni fırsatlar verdi. Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ ittifakı savaş sonucunda, Osmanlı Devleti'ni ağır bir yenilgiye uğrattı ve 1. Balkan Savaşı sonunda, Selanik, Güney Makedonya, Güney Epir ve On İki Ada dışındaki hemen hemen tüm Ege adaları Yunanistan'ın eline geçti. Venizelos ve Yunanistan'ın son yayılma girişimi ise 1914 yılında patlayan I. Dünya Savaşı ile gerçekleşti. Venizelos, 1915 Martında Çanakkale'ye asker gönderilmesi konusunda Kral'la anlaşmazlığa düşerek istifa etmek zorunda kaldı; ancak kendisini destekleyen subaylar, Fransa ve İngiltere'nin de asker, desteğini alarak olaya müdahale ettiler. Baskılar karşısında Kral Konstantin 1917 yılında tahttan çekilmek zorunda kaldı ve Venizelos tekrar başbakan oldu.

Savaş sonrasında, kazanan devletlerin paylaşma pazarlıkları yaptıkları Paris Barış Konferansı sırasında, Venizelos, İngiltere'nin yardımıyla Anadolu'dan pay alma yolunda büyük çaba harcadı ve özellikle, Ege adalarındaki Rum nüfusun Batı Anadolu Rumları içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürerek Anadolu'dan hak iddia etti (Alkan, 2009: 5-6). Pazarlıklar sonucunda Müttefiklerden istediklerini kopartacak olan Venizelos, Yunan tarihçilerin “Büyük Bozgun” dedikleri bir sonla neticelenecek olan

Anadolu macerasına girecektir. Mustafa Kemal önderliğinde başlatılan Türk Kurtuluş Savaşı, Eski Osmanlı Devleti'nin alanına doğru gelişme gösteren Yunan yayılmasına kesin bir son verdi. 1922 yenilgisi yalnızca Megali idea için derin etkiler doğuracak bir darbe olmakla kalmadı, Yunanistan'ı ciddi ekonomik ve sosyal sorunlarla da karşı karşıya bıraktı. Yunan yayılmasının son halkası 1947 yılında İtalya'nın elinde bulunan On İki Ada'nın Yunanistan'a verilmesiyle tamamlandı. Paris'te imzalanan barış antlaşması (Şubat 1947) sonucunda Yunanistan Rodos ve 12 Ada'yı aldı. Ana evrelerine değindiğimiz bu süreç sonucunda Yunan Devleti günümüzdeki sınırlarına ulaştı (Cin, 2003a: 68).

Yukarıda üzerinde durduğumuz ve Batılı devletlerin oldukça belirleyici olduğu süreç içerisinde gelişme gösteren Yunan yayılması 1922 yılında durdurulduğunda Megali idea ülküsü ikinci bir anlam daha kazanmaya başladı. Yunan yayılması idealde ve politikada varlığını korusa da, bu sağlanamadığı takdirde sınırların dışında kalan Rumların ülkeye göç etmelerini sağlamak olarak ifade edebileceğimiz bu yeni anlam, 1920'lerden 1990'lara kadar ülkeye sürekli bir dış göç hareketinin yaşanmasına neden oldu. 1922 bozgunundan sonra, bütün Yunanlıları tek bir bayrak altında toplama ideali bir yerde ters teperek, yeni kurulmuş bu devlete yoğun bir göçün akması sonucunu doğurdu. Sayıları 500 bini bulan Rum, bir kaç aylık bir sürede, yoksul göçmenler olarak Yunanistan'a geldiler. Bazıları Rumca dahi bilmeyen bu insanlar, zamanla düşük ücretle istihdam edilen işçi kaynaklarını oluşturdular ve o yıllarda Krala karşı mücadele veren Venizelos yanlısı Cumhuriyetçi güçlerin saflarına katıldılar. Bu durum göçün Yunanistan'da uzun yıllar çözülmesi gereken bir sorun olarak kalması sonucunu doğurdu (Cin, 2003b: 23). Buna rağmen, Yunanlı politikacılar dış göçe genellikle sıcak bir tutum içinde bulundular.

30 Ocak 1923'te imzalanan “Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine ilişkin Sözleşme ve Protokol” ile Batı Trakya’da yaşayan Türkler ile İstanbul’da yaşayan Rumlar dışında, Türkiye sınırları içerisinde ikamet etmekte olan Rum Ortodoks dininden Türk uyruklu ile Yunanistan’da yaşayan Müslüman dininden Yunan uyukların 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren başlayarak zorunlu mübadelesi kararlaştırıldı (Kurtuluş, 1979: 63). Böylece ikinci göç dalgası da gerçekleşmiş oldu. Yunanistan'a diğer ülkelerden dış göç, 1930'lardan sonra da devam etmiştir. 1930-1960 döneminde, Romanya, Rusya, Bulgaristan, Lehistan, Çekoslovakya, Macaristan, Çin ve Yugoslavya'dan sayıları kesin olarak bilinmeyen Yunanca konuşan kişiler ülkeye göç etmişlerdir. Bu politikanın diğer bir yansıması Gürcistan'daki iç savaş sırasında kendini göstermiştir. 1993 yılında Abhaz güçlerin, Özerk Abhaz Bölgesi'nin başkenti Shumi'yi kuşatmaları üzerine, Yunanistan “Altın Bulut Operasyonu” adlı bir müdahale ile bin kadar etnik Rum'u ülkeye getirmiştir. Bu son olay, Yunan politikacılarının, etnik bağlarının bulunduğunu kabul ettikleri topluluklar karşısındaki duyarlıklarını göstermesi açısından önemli bir yakın örnektir (Toynbee, 2007: 52).

Yunanistan'ın duyarlılığı, komşuları ile olan ilişkilerinde de belirleyici bir rol oynamaktadır. Özellikle Arnavutluk ile yaşanan Kuzey Epir sorunu bu durumun somut bir diğer örneğini vermektedir. Yunan politikacılarına göre, Arnavutluk'un sınırları içerisinde bulunan bu bölgede dört yüz bin civarında Rum yaşamaktadır. Ülke politikacıları bu azınlık üzerinde, Arnavut yönetimin baskı uyguladığını ve dolaşma özgürlüklerini kısıtladığını iddia etmektedirler; ancak Yunanistan, Kuzey Epir sorununda, bölge Rumlarını ülkeye getirmekten çok, bu komşu bölgeyi topraklarına dâhil etme yönünde bir politika takip etmektedir. Yunanistan'da Megali idea'nın bu güçlü konumu Yunan halkını

özellikle, Türkiye ile olan ilişkiler konusunda yönlendirilebilir kılmaktadır. Bu nedenle Megali idea, aşırı sol dâhil Yunan politikasının vazgeçilmez ortak referans noktası olarak kalmıştır. Sağ ve sol politikacılar arasında bu konudaki ayrılıklar, genellikle zamanlama ve uluslararası dengeleri gözetmek gibi farklılıklardan doğmaktadır (Toynbee, 2007: 52).

2-1-3. Azınlık Karşıtlığı

Yurt dışındaki etnik açıdan bağı olan topluluklarla bu derece ilgili olan bu ülkenin, topraklarında yaşayan azınlıklar konusunda kendisini tehlikede hissetmesi normaldir. Yunanistan, kendi topraklarında yaşayan azınlıklara yönelik olarak dışlama, etnik kökenlerini tanımama ve kontrol altında tutma politikası takip etmektedir. Ülke bugün 10.939.605 civarında bir nüfusa sahiptir ve bu nüfusun yaklaşık % 98'inin, Yunan-Ortodoks olduğu kabul edilmektedir. Ülkede, resmi olarak tanınan, en büyük azınlık grup Batı Trakya'da yaşayan Türklerdir. Bugün bölgede 120-130 bin civarında Türk nüfus yaşamaktadır. Ayrıca ülkede çok az sayıda Beyaz Rus ve Ermeni topluluk da bulunmaktadır (Alkan, 2009: 18). Bu nedenlerden dolayı, Yunan siyasal kültürü, azınlık gruplara karşı oldukça duyarlıdır, hatta bu toplulukların varlığını bir tehlike olarak görme eğilimindedir. Güney Epir Arnavutları, Makedon sorunu ve Batı Trakya Türk azınlığının sorunları, hep bu temel kaygıdan kaynaklanan sorunlardır (Keskin, 2003: 85).

Yunanistan, 1944 yılında, Yunanistan'ın Güney Epir bölgesinde yaşayan 25.000 civarında Müslüman Arnavut'u (Bölgedeki Yunanlılarca Türk olarak niteleniyorlar), Almanlarla iş birliği suçlamasıyla, süngü zoruyla Arnavutluk'a sürmüştür.

Yunan hükümetleri uzun yıllardır ayrı bir Makedon halkın ülkelerinde yaşadığını kabullenmeye yanaşmamışlar, bu durum 1991 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nin Yugoslavya'dan ayrılmasıyla tam anlamıyla bir krize yol açmıştır. Yunanistan, bir yandan Büyük İskender'in torunlarının yaşadığı, limanı Selanik olan Büyük Makedonya hayalinden, diğer yandan topraklarında mevcut Yunan nüfusun içinde eritilmiş bulunan Slav kökenli bir Makedon azınlığın varlığını tanımaya götürecek bir süreçten oldukça çekinmektedir. Yeni devletin anayasasında, diğer ülkelerde yaşayan Makedonların hakları ve kültürel gelişmeleri ile yakından ilgilenileceğinin vurgulanması (Md. 49), ülke bayrağında kökeni Yunan Makedonya'sına dayanan mitolojik bir yıldızın bulunması ve bizzat Makedon adının bir ırkın değil bölgenin adı olduğu Yunanlı otoriteler tarafından dile getirilerek Makedonya'ya tavır alınmıştır (Akyüz, 2007: 59).

Yunanistan'ın azınlıklar konusunda, en önde gelen sorunu Batı Trakya Türk azınlığı ile ilgili olanıdır. Belirtildiği gibi bölgede 120-130.000 civarında Türk yaşamaktadır. Türk toplumu tarımsal faaliyet içerisinde bulunmasına rağmen bir tarım toplumundan beklenmeyecek ölçüde hareketliliğe sahiptir. 1920'lerden bu yana normal nüfus artış oranları göz önünde tutulduğunda 300.000-400.000 Türk'ün bölgeden göç ettiği tahmin edilmektedir. 1923'te bölge topraklarının % 84'üne sahip bulunan Türkler, bugün bu oranın yarısını ellerinde tutabilmektedirler. Yeni Demokrasi Partisi (YDP) tarafından 1990'da parlamentoda yasalaştırılan yeni seçim sistemi ile getirilen % 3 barajı, Türk azınlığın bağımsız siyasal katılım yolunu tıkamış durumdadır; üstelik bu amaç parlamentoda açıkça vurgulanmıştır. Benzer müdahaleler, Batı Trakya Türklerinin kendi yöneticilerini ve din adamlarını seçme haklarının ihlal edilmesine yönelik engellemelerle bugün de sürmektedir (Akyüz, 2007: 59).

2-2. Yunanistan ve Avrupa Birliği: Siyasal Reflekslerin Dönüşümü

Yunanistan genel çerçevesini çizmeye çalıştığımız siyasal sistem özellikleri ile birlikte 1981 yılında Avrupa Birliği (AB) üyeliğine kabul edilmiştir. Ülkenin Birliğe üyeliği Avrupa kültürü göz önünde bulundurulduğunda bir ilki oluşturmaktadır. Öncelikle Yunanistan, Ortodoks Avrupa'nın üyesidir. Bu niteliği ile Rönesans-Reform ve sanayi devriminin şekillendirdiği Batılı Avrupa'nın dışında kalmaktadır. Aynı zamanda ülkenin, dört yüz yıla yakın bir dönem Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında kalmış bulunması ayırt edici bir özellik olarak gösterilmektedir. Kısaca Yunanistan Avrupa içinde “doğulu” karakterlerin hâkim olduğu bir ülke olarak değerlendirilmektedir. Bunlara ek olarak, belirtildiği gibi siyasal rejim içinde kilisenin normal bir Avrupa ülkesi ile kıyaslanamayacak derecede etkin bir konuma sahip bulunması, ekonomik açıdan korumacı-devletçi bir yapının hakim olması, sivil toplumun devlet karşısındaki zayıflığı ve çatışmacı siyasal hayat, ülkenin diğer ayırt edici özellikleri olarak sıralanmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle Yunanistan, AB'yi oluşturan dinamiklerin uzağında kalan bir Avrupa ülkesi olarak, üst siyasal entegrasyon ile ulus devlet olgusunun etkileşimi açısından da iyi bir örnek oluşturmaktadır (Arısoy, 2002: 73).

AB'ye üye olduğu 1981 yılında Yunanistan, bu gün AB otoritelerinin tam üyelik için ileri sürdüğü kriterlerin hiç birine sahip değildi. Yerleşik, yayılmacı eğilime, azınlıklar karşısındaki kendini sürekli olarak tehlikede görme duygusuna sahip bulunması ve komşuları ile sürekli sorunlar yaşaması, bunun da ötesinde ekonomideki devlet ağırlığı, Ortodoks Hristiyanlığın devlet ile iç içe geçmişliği, Rönesans ve Sanayi Devrimi gibi

olguların uzağında kalması nedeniyle de Avrupa kültürü içinde sorunlu bir ülkeydi. Bütün bu nedenlerle 1981 yılından 1990'lı yılların ilk yarısına kadar klasik siyasal refleksler ile AB eksenli politikalara uyumun doğurduğu çift yönlü gerilim siyasal sistem üzerinde bir baskı doğurdu. AB'den akacak mali desteğe endeksli ekonomi politikası Maastricht Antlaşması ile çerçevesi çizilen ekonomik kriterler karşısında iflas etti ve Yunanistan, Birlik içinde dışlanmış bir ülke konumuna geldi. 1989 yılından itibaren yaşanan dönüşüm, Yunanistan'da yerleşik siyasal kalıpları oldukça zorlayan yeni siyasal gelişmelere zemin hazırladı ve ülke yöneticileri yeni gelişmeler karşısında, kendilerini ekonomide yaşadıkları gibi bir yalnızlığa sürükleyecek olan ve klasik siyasal eğilimlerinden kaynaklanan politikalar izlemekte ısrar ettiler (Kaygusuz, 2009: 419).

Yunanistan sahip olduğu klasik siyasal kalıpları değiştirme zorunluluğunu öncelikle ekonomik alanda hissetti. Yerleşik iş adamı-devlet ilişkilerini ve sendikalarla geliştirilen korporatist ilişkileri zorlayan yeni bir ekonomi politikasına 1993 yılından itibaren geçildi ve bu sürecin sonunda Yunanistan'ın Avrupa Para Birliği'ne kabul edilmesi sağlandı. İki büyük siyasal parti, PASOK ve Yeni Demokrasi Partisi'nin AB'ye uyum politikalarını referans almalarıyla, çatışmacı siyasal kültürde bir yumuşama sağlandı. Yunan sağında ve solunda ortak kriterlere yönelme eğilimi belirginleştikçe toplumsal açıdan başarı değerlendirmesinde referans alınan konularda da değişim yaşandı. Ekonomik alandaki değişimin diğer bir sonucu, uzunca bir süre politikacıların karıştığı ekonomik yolsuzluklarla ilgili davaların ve tartışmaların ülke gündeminde kalmasıydı (Arısoy, 2002: 73).

2-2-1. Siyasal Söylemin Dönüşümü

Yunanistan'ın AB'ye üyelik sürecinde ülkenin önde gelen siyasal aktörlerinin gösterdikleri tutum ve davranışlarda iç siyasal etkenler belirleyici rol oynadı. Konstantin Karamanlis'in temsil ettiği ılımlı merkez sağ 1974-1981 yılları arasında ülkenin demokratikleşmesinin yönlendiricisi oldu. Karamanlis'e göre Yunanistan'ın AB'ye üyeliği “ulusal bağımsızlık ve dayanışmayı güçlendirecek, demokratik özgürlüklerin yerleşmesini destekleyecek, ekonomik ve sosyal ilerlemeyi” getirecekti. Bu ifadeler Yeni Demokrasi Partisi yönetiminin AB'yi askeri rejime dönüş tehlikesi karşısında bir emniyet sübabı ve aktarılabacak mali yardımların ülkedeki ekonomik durgunluğa son verecek parasal bir kaynak olarak görmesinin bir yansımasıdır. 70'li yılların koşullarında AB henüz bir ekonomik topluluk görünümündeydi ve siyasal açıdan konumu kapitalist Batı bloğu ve NATO paralelinde değerlendirilmekteydi. Yunan sağı için Topluluk, hem Yunan solundan gelecek radikal tepkilerin frenlenmesi, hem de aşırı sağ ve askerlere karşı bir koruma alanı oluşturması yönünden önemliydi. Ülkenin gereksinim duyduğu dış yardımın karşılanmasında alternatif bir kaynak oluşturması da iktidar partisi açısından, askeri rejim sonrasında yükselen sosyal taleplerin ve toplumsal hareketliliğin karşılanmasında avantaj sağlayacaktı (Özer, 2009: 96). 1974 yılında kurulan Pan-Helenik Sosyalist Parti (PASOK) uzun bir süre, 80'li yılların ilk yarısına kadar, ulusalcı temalarla süslenmiş, temelde sosyalist bakış açısının yön verdiği katı bir ideolojik söylemi öne çıkartmıştır. Bu partinin AB'ye bakışı da aynı söylemin paralelinde şekillenmiştir. PASOK lideri Andreas Papandreu, Avrupa Topluluğu'nu ABD'nin hegemonyasındaki Avrupa kapitalizminin etki alanına girmekle özdeşleştiriyordu. Topluluğun ülke bağımsızlığını tehlikeye düşürmesi de, sosyalist söyleme uygun olarak, kapitalist dünyanın egemenliğine girmekle aynı

anlama gelmekteydi. “Yunanistan Batı'nındır”: Konstantinos Karamanlis, “Yunanistan Yunanlılarındır”, Andreas Papandreu, 70'li yılların ortalarından sonlarına kadar PASOK tarafından yükseltile sloganların başında geliyordu (Oran, 2001: 27).

Her ne kadar seçim kampanyalarında farklı söylemler geliştirilmiş olsa da seçimler neticesinde ne NATO'dan çıkıldı ne de AB üyeliği sorgulandı. Toplumdan gelecek çatlak sesleri bertaraf etmek adına bazı askeri tatbikatlara katılmayarak NATO'dan çıkma söylemi Türkiye tehdidi öne sürülerek ötelendi. Ülke ekonomisinin büyük oranda AB'den gelen fonlara dayalı olmasından dolayı hükümet tarafından gündeme getirilse birlikten ayrılamaya götürecek herhangi bir adım atılmadı. Anayasaya göre halk oylamasına gitme yetkisi yalnızca Cumhurbaşkanı'na tanınmış bir yetkiydi ve dönemin Cumhurbaşkanı Karamanlis'in büyük önem verdiği AB'den ayrılma sonucunu doğurabilecek bir kapıyı açmayacağı hükümet tarafından da çok iyi biliniyordu. Üstelik 1984 yılındaki Parti kongresinde Papandreu, AB'den ayrılmanın ülke ekonomisine zarar vereceğini açık bir dille ifade ederek, geçmişe sünger çekti. Buna karşılık AB'den aktarılan mali yardımların geleneksel siyasal ve ekonomik yapı içinde kullanılması eğilimi 80'li yıllar boyunca sürdürüldü. AB'ye entegrasyonun ülke politikacılarını daha köklü politika değişikliklerine gitme yönünde zorlaması için Doğu Blok'unun dağılma sürecine paralel olarak AB'nin yeni bir anlam kazanmasını beklemek gerekecektir (Walkenhorst, 2005: 29).

III. BÖLÜM

BATI TRAKYA TÜRKLERİ'NİN SOSYAL, SİYASAL, EKONOMİK SORUNLARI VE AVRUPA BİRLİĞİ

3-1. Bölgenin Tanımı

14. yüzyılda balkanları kılıçla değil adaletle fethede Osmanlı Türkleri 500 yıl balkanlarda huzur ve sükûnu tesis etmişlerdir. Fakat dış güçlerin (İngiltere, Fransa, Rusya vs.) Osmanlı devletini yıkmaya yönelik gizli çalışmaları ve Fransız ihtilalının dünyada uyandırdığı milliyetçilik cereyanları Osmanlı imparatorluğunu kemirdi durdu. Batı Trakya 14. Asırda Osmanlıların eline geçmiş ve 1913 Balkan harbine kadar Osmanlı idaresinde kalmıştır. 1913'de önce muvakkat, daha sonra da müstakil bir hükümet kurularak bir müddet bağımsız bir devlet olarak da tarihteki yerini almıştır. Fakat bu bağımsız hükümet çok kısa bir süre varlığını devam ettirebilmiştir. Akabinde I. Cihan Harbinin başlaması ile Balkanlar Osmanlı Devletinin kontrolünden çıkmış, Batı Trakya da çalkantılı dönemler yaşatmış ve nihayet yeni Türk Devletinin İstiklal Harbiyle bağımsızlığını kazanması üzerine imzalanan Lozan Barış Antlaşmasıyla, Batı Trakya ya ve üzerinde yaşayan 120.000 civarındaki Türk nüfusuyla yeni bir statü kazandırılmıştır (Özgüç, 1974: 19-23).

Batı Trakya Yunanistan'ın doğuda Meriç, batıda Karasu (Nesto) şehirleri ile güneyi Ege denizi kuzeyi Bulgaristan'la çevrili şerit bir bölgesidir. Batı Trakya'nın coğrafi konumu soğuk orta Avrupa iklimine girmesine rağmen kuzey kısımlarının dağlık, güneyinin ise denize açıklığı sebebiyle bölgede Akdeniz iklimi hâkimdir. Batı Trakya Yunanistan'ın en verimli bölgelerinden biridir. Ülkenin tütün, buğday, zeytin, pamuk ve hayvan ürünlerinden önemli bir kısmı bu bölgede üretilir. Batı Trakya'nın verimli toprakları yüzyıllardır farklı kavimlerin buralara akın etmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla bölgede savaşlar ve çatışmalar hiç eksik olmamıştır. Yüzölçümü 8578 km olan Batı Trakya'nın yerleşim alanları genellikle dağların etekleri ile denize yakın verimli ovalar üzerine serpilmiştir (Nayır, 1936: 5-9). 1923 Lozan Konferansı sırasında Batı Trakya'nın nüfus durumu şu şekildedir: Dedeağaç, Gümölcine ve İşkece'nin kasaba ve köylerinde toplam 149,230 Türk ve Müslüman nüfusa karşı 58,537 Rum bulunuyordu. Bugün ise Toprakların %60'ı Rumların, %40'ı da Türklerin elinde bulunmaktadır. Batı Trakya Türkü genel karakteri itibariyle toprağa bağlı bir topluluktur. Her şeyi toprakla birlikte var veya yoktur. Türklerle Rumlar arasındaki hayati mücadele de işte bu topraklar için yapılmaktadır (Özgüç, 1974: 19-23).

3-1-1. Batı Trakya Sorununun Tarihsel Gelişimi

1878 Berlin Antlaşması Osmanlı Devletini yıkılmaktan kurtarmış olsa da temelinden sarsmıştır. Aslında Antlaşma ile pek çok konu halledilmemiş ileri tarihlerde ilgili devletlerin bir araya gelerek mevcut sorunların çözümünü kendi aralarında barışçıl yollarla çözmelerine zemin hazırlamıştır. Bu sorunlardan bir tanesi de Osmanlı-Yunanistan

sınır meselesidir. Bunun yanında Bosna Hersek'in Avusturya tarafından ilhakı ve Rusya ile yaşanan sorunlar Osmanlı Devletini Balkan savaşına sürükleyecekti (Eren, 1997: 16).

Başta yönetim zafiyeti olmak üzere pek çok farklı sebeplerden dolayı Osmanlı devletinin güç kaybetmesi, özellikle yakın coğrafyasında bulunan ve Osmanlı Devletinin dağılması neticesinde toprak kazanma hayali olan devletlerin iştahını kabartmıştır. Ruslar özellikle balkan coğrafyasında Osmanlı hâkimiyetinde bulunan Slav ırklarını bir amaç doğrultusunda birleştirip egemenliği altına alabilmek için Panslavizm hareketini başlatmıştır. Bu bağlamda çeşitli etkinlikler tertip edip başta Sırbistan, Bulgaristan ve Bosna Hersek gibi Slav ırkından olan ülkelerde gizli örgütler kurmak suretiyle bu düşünceyi yaymaya çalıştılar. Rusların bu yoğun çalışması sonuç verdi ve Balkan coğrafyasında homurdanmalar ve bir takım huzursuzluklar baş gösterdi. Planın ikinci ayağı ise bu bağlamda Osmanlı devletine siyasi baskı uygulamaktı. Çok geçmeden Balkanlar'da Rusların yürüttüğü propaganda çalışmaları karşılık buldu ve çeşitli ayaklanmalar çıktı. Bunun sonucu olarak da 1877-1878 Osmanlı Rus savaşı patlak verdi (Nayır, 1936: 5-9).

Balkanlarda Tuna'yı geçen Ruslar Plevne önünde Gazi Osman Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetlerinin başarılı savunmasına rağmen o engeli de aşarak İstanbul'a doğru ilerlerler. Çatalca'yı geçerek Ayastefanos'a (Yeşilköy) kadar geldiler. Rusların bu ilerleyişi başta İngiltere ve Avusturya olmak üzere batılı güçlerin hoşuna gitmemiştir. Yürütülen müzakereler ve arabuluculuk faaliyetleri neticesinde şartları çok ağır olan Ayastefanos Antlaşması imzalandı. Buna göre büyük Bulgaristan Krallığı kurulacak,

Bosna Hersek'e özerklik verilecekti. Sırbistan, Romanya ve Karadağ tam bağımsız olacaklardı (Eren, 1997: 16).

Bir barış antlaşması imzalanmış ve Rusların ilerlemesi durdurulmuş olsa da ortaya çıkan sonuç batılı güçlerin hoşuna gitmedi. Varlığı özenle korunan Güç Dengesi Sistemi Rusların lehine bozulmuştu. Rusya'nın bu denli büyümesi ve güçlenmesi Avrupa devletlerinin işine gelmiyordu. Almanya'yı da yanlarına alarak İngiltere ve Avusturya bu antlaşmanın revize edilmesi hususunda Rusları ikna etiler. Berlinde bir kongre toplanması hususunda anlaştılar. Kongre 1878 tarihinde toplandı ve görüşmeler bir ay sürdü. Varılan mutabakata göre Bulgaristan üç bölgeye ayrıldı. Dobruca Romanya'ya verildi. Bosna ve Hersek geçici olarak Avusturya'nın yönetimine verildi. Doğu Rumeli ise bir Hıristiyan Vali tarafından yönetilmek kaydıyla Osmanlı devletine bırakıldı. Fakat kısa bir süre sonra Bulgarlar bu yeni düzenlemeye uymadılar. Bir ayaklanma çıkararak Doğu Rumeli'nin Bulgaristan'a bağlandığını ilan ettiler. Osmanlı devleti kabul etmese de bu durumu protesto etmekten başka bir şey yapamadı. Böylece Bulgaristan devleti 1885'de kurulmuş oldu. 1908'de ise Bulgaristan Krallığı bağımsızlığını ilan ederek Osmanlı devletinden ayrılmış oldu. Bir süre sonra da Balkan savaşları (1912-1913) başlamış oldu (Metel, 20-21).

Balkan devletleri Balkan Harbinde önceki ülkelerini yıllarca yaşatmış, dış kışkırtmalarla geliştirmiş, yer yer kanlı kaynaşmalar olsa da 1908 Meşrutiyet'inde Osmanlı devletinin reformlar yolu ile ilerlemesi ve kuvvetlenmesi karşısında aralarındaki anlaşmazlıklara ve sınır sorunlarını bir yana bırakarak Osmanlı devletinin mirasını paylaşmak üzere anlaşmışlardır. Bu gaye için harekete geçmeye karar vermiş olmaları

Balkan harbinin gerçek sebebi olmuştur. Bunun sonucunda da iç siyasi durumu bozuk ve harp gücü yeterli olmayan Osmanlı devleti aleyhine Balkan devletleri arasında ittifaklar yapılmaya başlandı (Eren, 1997: 16). Osmanlı Devleti kendi içişlerinde bir kargaşa içindeyken ve dış konularda tam bir vurdumduymazlık halindeyken, Balkan Hristiyan ulusları kendi aralarında bulunan sorunları halletmişlerdi. Tüm Balkan Hristiyan ulusları hazırlıklarını Osmanlı topraklarından bir pay almak için sürdürüyorlardı. O yıllarda Osmanlı ordusunun silah ve teçhizatı noksan ve iaşesi bozuktu (Metel, 20-21). Devletin ileri gelenleri savaşın olası olumsuz sonuçlarını düşünerek bu savaşa girmemeyi düşünürken ittihatçıların güdümündeki bir gurup genç hükümete etki ederek savaşa girilmesini isteyen bir yürüyüş yaptılar. Bu durum savaşın yapılmasını isteyen gurubun savlarının benimsenmesine sebep oldu. Aslında geçmişte yapılan zincirleme hatalar bu savaşı kaçınılmaz kılmıştı. Osmanlı Devleti savaş kararı almıştı lakin savaş için herhangi bir planı yoktu. Seferberlik yapılmamıştı. Yapılmaya teşebbüs edilse bile kargaşa ve sorumsuzluklar sebebiyle seferberlik aylar sürebilirdi. Savaş öncesinde yapılan büyük manevradan sonra en değerli 70 bin askerimiz terhis edilmişti. Bu askerlerin tekrardan toplanması mümkün değildi çünkü pek çoğu hala yollardaydı. Alt yapı yetersizdi. Yabancı devletlerin işletmesinde olan Tren yollarının bu yükü kaldırması imkânsızdı. Sırbistan, Yunanistan, Bulgaristan ve Karadağ seferberliklerini bitirmiş ve her şeyleriyle hazır durumdaydılar. Saldırı da başlamıştı. Dolayısıyla istesek de istemesek de savaşa girmek zorundaydık (Nayır, 1936: 5-9).

Osmanlı devleti II. Meşrutiyet sonunda oluşan yönetim boşluğundan ve kargaşalardan ziyadesiyle etkilenmişti. Bu arada orduya gereken önem verilmemişti. Kaybedilen savaşlar askerlerin moralini bozmuş ve ordu ziyadesiyle yıpranmıştı. Terhis

istekleri artmış disiplinsizlik almış yürümüşü. Osmanlı ordusu beklide tarihin en buhranlı dönemini yaşıyordu. İşte Osmanlı devletinin ve ordusunun şartlarının böylesine kötü olduğu bir zamanı kaçırmak istemeyen Sırbistan, Yunanistan, Bulgaristan ve Karadağ aralarında 28 Eylül 1912’de Balkan İttifakı Antlaşmasını imzaladılar. 30 Eylül’de de bu ittifak bir askeri Antlaşma ile Askeri İttifak haline gelmiş oldu. Büyük devletlerin savaşı önleme girişimlerini başarısız oldu (Özgüç, 1974: 19-23).

3-1-2. Bölge Türklerinin Tarihsel Gelişimi ve Azınlığın Doğuşu

Batı Trakya uzun yıllar aralıksız Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır. Üzerinde taşıdığı sayısız eser ve altında yatan binlerce şehit ile gerçek vatan olmaya en layık topraklardan birdir. Batı Trakya’daki Türk nüfusu en yüksek seviyeye Balkan Savaşı yıllarında ulaşıyor. Tuna boylarındaki yüz binlerce Türk ailesi düşman elinde kalmamak için vatanını terk ederek yollara düşüyor. Bunların bir kısmı maalesef göç yolunda hayatını kaybediyor. Gücü yetip kaçabilenler ise ilk fırsatta Batı Trakya’ya sığınıyor. O dönemde Batı Trakya’da Türk nüfusun 1 milyona ulaştığı rivayet ediliyor. Savaş sonrası göçmenlerin bir kısmı Anadolu’nun içlerine göç ederken bir kısmı da hazine tarafından kendilerine tahsis edilen arazilerine yerleşiyorlar.

Balkan Savaşından yenik çıkan Osmanlı Devleti, pek çok topraklarının yanı sıra Batı Trakya’yı da kaybetti. Artık Balkanlarda Roller değişmişti. Osmanlı Devleti 30 Mayıs 1913 Londra, 10 Ağustos 1913 Bükreş ve 29 Eylül 1913 İstanbul Antlaşmaları ile Batı Trakya’yı Bulgaristan’a bıraktığını kabul ve ilan etmek zorunda kaldı. Düşmanlar

asırların mağlubiyet acısını bir anda ellerine geçirdikleri bu masum insanlardan çıkarmaya başladılar. Bölgede yaşayan Türkler tarihte eşine az rastlanır bir kıyımla karşı karşıya kaldılar. Bu işkence ve zulme dayanamayan Türkler silahlanıp milli çeteler kurmaya başladılar. Tekirdağ dolaylarında teşekkül eden Eşref Kuşcubaşı komutasındaki çete de bu sırada ortaya çıkacak ve bir destan yazacaktı. Bulgaristan'ın Trakya hâkimiyeti 1918 yılına kadar devam etti. I. Dünya Savaşında Almanya'nın safında yer alıp dolayısıyla da savaşı kaybettiği için bölge savaşın galiplerinden Fransa tarafından işgal altına girdi.

Balkan savaşında Selanik ve Makedonya'nın bir kısmını alıp Karasu'ya dayanan Yunanistan artık gözünü Batı Trakya ya çevirmişti. Megali İdea uğruna asırlarca pusuda beklemesini bilen Rumlar uygun zamanlarda harekete geçerek büyük hedefe adım adım ilerliyorlardı. Yunanistan Paris görüşmeleri esnasında Batı Trakya'nın peşindeydi. Aynı şekilde Bulgarlar da kaybettikleri toprakları tekrar kazanıp Akdeniz'e inme hayali peşindeydiler. İki ülke de biliyordu ki hangi taraf Paris heyetini etkilerse bu bölge o ülkeye bırakılacaktı. Bu esnada tamamen parçalanmış olan Osmanlı Devletinin bu konuda bir hamle yapması maalesef mümkün değildi. Yunanistan hedefe ulaşabilmek için her yolu mubah görüyor sahte istatistikler, sahte haritalar ve bilimsel çalışmalar öne sürüyordu. O dönemin şartlarında bunları çürütmek çok kolay değildi. Rumlar aynı taktiği 1947 yılında 12 ada için de uygulamış ve muvaffak olmuştur. Her ne kadar Fransa'nın itirazları olsa da İngiltere bu konuda baskın çıkıp bölgenin Yunanistan'a devredilmesini kabul etmişti. İlgili literatürde çok sağlıklı bilgiler olmasa da Fransa'nın isteği üzerine bölgede bir halk oylaması gerçekleştirilmiş ve katılımcılar Yunanistan'a bağlanma yönünde karar vermişti. Nihayet 27 Kasım 1919'da Paris yakınlarındaki Nevilly'de yapılan bir anlaşma ile Batı Trakya Yunanistan'a bırakıldı.

Batı Trakya Anayurttan ayrıldıktan sonra kendi kaderi ile baş başa kalmadı. Anadolu ve Balkanlardan gelen fedakâr insanlar Rodop dağlarında eşiz bir kahramanlık örneği gösterdiler. Bağımsızlık uğruna bütün imkânsızlıklara rağmen verilen bu mücadele de önemli başarılar edilse de yürütülen çabalar İstanbul'dan destek alamadığı nihai hedefe ulaşamadı. Kurtuluş mücadelelerinin en büyüğü Eşref Kuşcubaşı ve arkadaşlarının Batı Trakya da kurmaya muvaffak oldukları “Batı Trakya Muhtar Türk Cumhuriyeti”dir. Kuruluşunda ne kadar şanslı ise de kısa süren varlığından sonra yıkılışı da o kadar şanssızdır. Eşref Kuşcubaşı ilk adım olarak Edirne’yi Osmanlı Devleti’ne bırakıp Dedeağaç, Gümülcine İşkece Kırcaali ve Koşukkavak şehirlerini içine alan müstakil bir devlet kurma hazırlıklarına girişti. Halkın desteği ile hazırlıklar kısa sürede tamamlandı. Nihayet 31 Ağustos 1913 günü tarihin ilk Türk Cumhuriyeti Gümülcine’de kurulmuş oldu. Yeni kurulan Devlet Yunanistan ve Bulgaristan tarafından tanınsa da Osmanlı devleti son demlerini yaşıyor olmasından dolayı batıyla olan ilişkileri daha da germemek adına bu yeni oluşuma destek veremedi. Avrupa devletleri de bu durumdan hiç hoşnut değildiler. İstanbul hükümetine derhal yeni kurulan hükümetin tavsiyesi hususunda telkinde bulundular. Osmanlı Devleti en başından bu devletin kurulmasına taraftar olmadığından Avrupa devletlerinin uyarılarına cevap vermekte gecikmedi ve 29 Eylül 1913’de İstanbul’da Bulgaristan ile Edirne’yi almak kaydıyla Batı Trakya’nın Bulgaristan’a devri hususunda anlaşılar. Yeni kurulan devlet tabiri caizse iki ateş arasında kalmıştı ve bununla mücadele edecek gücü de yoktu. Nitekim büyük umutlarla kurulan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti 25 Ekim 1913’de kendi kendini feshetti.

Lozan Konferansı ile birlikte Batı Trakya’da yaşanan siyasi ve askeri hareketlilik önemli ölçüde son buldu. Varlık mücadelesi veren devletin batı Trakya’ya

doğrudan askeri ve lojistik destek sağlaması artık imkânsızdı. Balkanlarda kaybedilen ve yabancıların yönetimine terk edilmek zorunda kalan Batı Trakya'nın artık simgesel bir değeri vardı. Son bir hamle olarak Misak-ı Milli gerekçe gösterilerek bu bölgenin geleceğini kendisinin belirlemesi üzerinde durulmuş olsa da, bilindiği gibi, Misakı Milli Mondros'ta ateşkes ilan edildiği anda Osmanlı Devletinin elinde bulunan sınırları amaçlıyordu ve Batı Trakya 1913'te elden çıktığı için bu 30 Ekim 1918 sınırlarının dışındaydı (Özcan, 2019: 76).

Batı Trakya Türk Toplumu bütünüyle Osmanlı devri yaşantısını devam ettiren gelişmemiş, gelenekçi bir toplum yapısına sahiptir. Anayurttan ayrılışından bu yana yıllar ilerlemiş, fakat toplumun bünyesinde ilerleyici hiçbir hamle olmamıştır. Uzun yıllar ihmal ve cehaletin koynuna itilen bu bedbaht insanlardan bugün için esasen fazla bir şey beklemek insafsızlık olur. Yarım asrı aşan bir süredir devam eden ihmal ve cehaletin yanı sıra sistemli kültürel ve ekonomik baskıları da göz önüne alırsak batı Trakya Türklerinin benliklerini kaybetmeden Türk olarak kalabilmeleri dahi başarı sayılmalıdır.

3-1-3. Lozan Sonrası İmzalanan Azınlıkların Korunması Antlaşması

Lozan Barış Antlaşması'nın Siyasal Hükümler isimli I. Bölümünün III. Kesimi, Azınlıkların Korunması başlığı altındaki 37.-44. maddeleri azınlıkları Gayrimüslim veya Müslüman olmayan olarak nitelemiştir ve Türkiye'deki Müslüman olmayan azınlıkların statüsünü saptayan hükümler içermektedir. 44'üncü maddeden sonra gelen ve III. Kesimin son maddesi olan 45. madde ise karşılıklılık ilkesine göre Türkiye'deki Müslüman

olmayan azınlıklar için sayılan güvencelerin, Yunanistan'daki Müslüman azınlık için de geçerli olacağını belirtmiştir. Böylece 45. madde ile getirilen azınlık koruma hükümleri, Batı Trakya Türklerinin özel azınlık koruma rejimi olarak ortaya çıkmıştır (Oran 1991, s. 79). Antlaşmanın maddeleri ise şu şekilde sıralanmaktadır (Oran 1991, ss. 79-80; Cin 2003a, ss. 225-232);

Madde 36: *Türkiye, 37 nci Maddeden 43 üncü maddeye kadar olan maddelerin kapsadığı hükümlerin temel yasalar olarak tanınmasını ve hiç bir kanunun hiç bir yönetmeliğin ve hiçbir resmi işlemin bu hükümlere aykırı ya da bunlarla çelişir olmamasını ve hiç bir kanun, hiçbir yönetmelik ve hiç bir resmi işlemin söz konusu hükümlerden üstün sayılmamasını yükümlenir.*

Madde 37: *Türk hükümeti, Türkiye'de oturan herkesin, doğum, bir ulusal topluluktan olma, din dil ya da soy ayırımı yapmaksızın, hayatlarını ve özgürlüklerini korumayı, tam ve eksiksiz olarak sağlamayı yükümlenir.*

Türkiye'de oturan herkes, her inancın, dinin ya da mezhebin, kamu düzeni ve ahlak kurallarıyla çatışmayan gereklerini, ister açıkta isterse özel olarak serbestçe yerine getirme hakkına sahip olacaktır. Müslüman olmayan azınlıklar, bütün Türk uyruklarına uygulanan ve Türk hükümetince, ulusal savunma amaçlarıyla ya da kamu düzeninin korunması için ülkenin tümü ya da bir parçası üzerinde alınabilecek tedbirler saklı kalmak şartıyla, dolaşım ve göç etme özgürlüklerinden tam olarak yararlanacaklardır.

Madde 38: *Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, Müslümanların yararlandıkları aynı yurttaşlık haklarıyla siyasal haklardan yararlanacaklardır. Türkiye'de oturan herkes, din ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşit sayılacaktır.*

Din, inanç ya da mezhep ayrılığı, hiç bir Türk uyruğunun, yurttaşlık haklarıyla siyasal haklardan yararlanmasına, özellikle, kamu hizmet ve görevlerine kabul edilme, yükseltilme, onurlanma ya da çeşitli mesleklerde ve iş kollarında çalışma bakımından bir engel sayılmayacaktır. Herhangi bir Türk uyruğunun, gerek özel gerekse ticari ilişkilerinde din, basın ya da her çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında dilediği bir dili kullanmasına karşı hiç bir kısıtlama konulmayacaktır. Devletin resmi dili bulunmasına rağmen Türkçeden başka bir dil konuşan Türk uyruklarına, mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıklar sağlanacaktır.

Madde 39: Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, hem hukuk bakımından hem de uygulamada, öteki Türk uyruklarıyla aynı işlemlerden ve aynı güvencelerden yararlanacaklardır. Özellikle giderlerini kendileri ödemek üzere, her türlü hayır kurumlarıyla, dinsel ve sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dinlerinin gereklerini serbestçe yapmak konularında eşit hakka sahip olacaklardır.

Madde 40: Genel (kamusal) eğitim konusunda, Türk hükümeti, Müslüman olmayan uyrukların önemli bir oranda oturmakta oldukları il ve ilçelerde, bu Türk uyruklarının çocuklarına ilkokullarda ana dilde eğitimde bulunulmasını sağlamak bakımından, uygun düşen kolaylıkları gösterecektir. Bu hüküm, Türk hükümetinin, söz konusu okullarda Türk dilinin öğrenimini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır.

Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyruklarının önemli bir oranda bulundukları il ve ilçelerde, söz konusu, azınlıklar, devlet bütçesi, belediye bütçesiyle ve öteki bütçelerce, eğitim, din ya da hayır işlerine genel gelirlerden sağlanabilecek paralardan yararlanmaya ve pay ayrılmasına hak gözetirliğe uygun ölçüde katılacaklardır. Bu paralar ilgili kurum ve tesislerin yetkili temsilcilerine teslim edilecektir.

Madde 41: *Türk hükümeti, Müslüman olmayan azınlıkların aile durumlarıyla kişisel durumları konusunda, bu sorunların söz konusu azınlıkların gelenek ve görenekleri uyarınca çözümlenmesine elverecek bütün tedbirleri almayı kabul eder. Bu tedbirler Türk hükümetiyle ilgili azınlıklardan her birinin eşit sayıda temsilcilerinden kurulu özel komisyonlarca düzenlenecektir. Anlaşmazlık çıkarsa, Türk hükümetiyle Milletler Cemiyeti Meclisi, Avrupalı hukukçular arasından birlikte seçecekleri bir üst hakem atayacaklardır.*

Türk hükümeti, söz konusu azınlıklara ait kiliselere, havralara, mezarlıklara ve öteki din kurumlarına tam bir koruma sağlamayı yükümlenir. Bu azınlıkların Türkiye'deki vakıflarına, din ve hayır işleri kurumlarına her türlü kolaylıklar ve izinler sağlanacak ve Türk hükümeti, yeniden din ve hayır kurumları kurulması için, bu nitelikteki öteki özel kurumlara sağlanmış gerekli kolaylıklardan hiç birini esirgemeyecektir.

Madde 42: *Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, inançlarına ya da dinlerinin gereklerine aykırı herhangi bir davranışta bulunmaya zorlanmayacakları gibi, hafta tatili günlerinde mahkemelerde hazır bulunmamaları ya da kanunun öngördüğü herhangi bir işlemi yerine getirmemeleri yüzünden haklarını yitirmeyeceklerdir. Bununla birlikte, bu hüküm, söz konusu Türk uyruklarını, kamu düzeninin korunması için, öteki Türk uyruklarına yükletilen yükümler dışında tutar anlamına gelmeyecektir.*

Madde 43: *Türkiye, bu kesimin bundan önceki maddelerdeki hükümlerin, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarıyla ilgili olduğu ölçüde, uluslararası niteliklerde yükümler meydana getirmelerini ve Milletler Cemiyetinin güvencesi altına konulmalarını kabul eder. Bu hükümler, Milletler Cemiyeti Meclisinin çoğunluğunca uygun bulunmadıkça, değiştirilemeyecektir.*

İngiliz İmparatorluğu, Fransa, İtalya ve Japonya hükümetleri, Milletler Cemiyetinin çoğunluğunca razı olunacak herhangi bir değişikliği reddetmemeği, işbu antlaşma uyarınca kabul ederler. Türkiye, Milletler Cemiyeti Meclisi üyelerinden her birinin, bu yükümlülüklerden herhangi birisine aykırı herhangi bir davranışı ya da böyle bir

davranışta bulunma tehlikesini Meclise sunmağa yetkili olacağını ve Meclisin, duruma göre, uygun ve etkili sayacağı yolda davranabileceğini ve gerekli göreceği yönergeleri verebileceğini kabul eder. Türkiye bundan başka, bu maddelere ilişkin olarak, hukuk bakımından ya da uygulamada, Türk hükümetiyle imzacı öteki Devletlerden herhangi biri ya da Milletler Cemiyeti Meclisine üye herhangi bir başka Devlet arasında görüş ayrılığı çıkarsa, bu anlaşmazlığın, Milletler Cemiyeti Misakının 14 üncü maddesi uyarınca uluslararası nitelikte sayılmasını kabul eder. Türk Hükümeti, böyle bir anlaşmazlığın, öteki taraf isterse, Milletlerarası Daimi Adalet Divanına götürülmesini kabul eder. Divanın kararı kesin ve Milletler Cemiyeti Misakının 13 üncü maddesi uyarınca verilmiş bir karar güç ve değerinde olacaktır.

Madde 44: *Yukarıda belirtilen hükümlerle, Türkiye'nin Müslüman Olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistan'ca da, kendi ülkesinde bulunan Müslümanlığa tanınmıştır.*

Batı Trakya Türk Toplumunun Lozan Antlaşmasına kadar verdiği mücadele ve Lozan Antlaşması sırasında Türk Temsilci heyetinin çabaları göz önüne alınmayınca daha o tarihlerden bugüne yaşanmakta olan trajedinin temelleri atıldı. Batı Trakya'da 1923 yılından sonra herhangi bir silahlı mücadele (Türk toplumu tarafından) verilmedi. Yunanlı kuvvetler bölgeye nüfusun sayısına eşit asker yığdılar ve Anadolu'dan kaçan Rumları Lozan Antlaşmasına aykırı bir şekilde Batı Trakya'ya yerleştirdiler (Keskin, 2003: 89). Böylece bölgede egemen Türk toplumuna karşıt bir denge ögesi olarak Rum toplumunu getirdiler.

Lozan Antlaşmasında Batı Trakya göç sınırlarının dışında tutulurken, Antlaşmaya aykırı şekilde bölgeden önemli göçler oldu. Batı Trakya'nın batı sınırı olarak kabul edilen Mesta Karasu'nun doğusundaki nehirle Kurtalan bölgesi arasındaki yirmi köy mübadele edildi (Toluner, 2000: 58). Bu yirmi köy, Batı Trakya'nın en önemli stratejik bölgelerinden biridir. Lozan Barış Antlaşmasına ilişkin Türk kamuoyunda farklı görüşler mevcuttur. Meseleye olumlu yaklaşanlar kadar bunun bir hezimet olduğu iddiasında olan da vardır. Konumuz açısından meseleye Batı Trakya açısından baktığımızda karşılaştığımız tablo maalesef çokta içi açıcı değildir. Antlaşma ile bölge halkının kendi kaderini tayin hakkı tabiri caizse elinden alınmış ve Türk ve Yunan hükümetlerine verilmiştir. Zaman içerisinde yaşanan gelişmeler ve konjonktürel değişimler ve özellikle Türkiye'nin zaman zaman uyguladığı pasif dış politikalar Batı Trakya Müslümanlarını zora sokmuş bu yetmezmiş gibi Yunanistan'ın elini kuvvetlendirmiştir. Hal böyle olunda Yunanistan bölgedeki etkinliğini artırmış ve bölge halkını asimilasyon ve göç arasında bir tercih yapmaya zorunlu bırakmıştır (Gözen, 2006: 9-10).

Zaman zaman ilişkiler gerilmiş ve sorunların askeri yöntemlerle çözülmesi dahi mevzu bahis olmuştur. Geçmişte yaşadığı acı tecrübeler Yunanistan'ın böyle bir adımı atmasını engellemiştir. Dönemin başbakanı Venizelos yaptığı bir konuşmada böyle bir adımın her iki ülke açısından da ekonomik ve sosyal sonuçlarının telafi edilmeyecek şekilde ağır olacağını beyan ederek sorunların barışçıl yollarla çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir. (Cihan, 2008: 7). Venizelos konuşmasında barışsever bir toplum olan Türkiye'nin Yunanistan'a karşı herhangi bir askeri müdahalede bulunacağını düşünmediğini söylemiş ve Yunanistan'ın azınlıklar konusunda uluslararası belgelerin öngörmüş olduğu sorumlulukları yerine getireceğini vurgulamıştır. Yunanistan'ın bu girişimi Türkiye'de

memnunluk yarattı. Nitekim ön görüşmelerden sonra, 10 Haziran 1930'da Ankara'da iki devlet arasında sürüncemede kalmış bulunan mübadele sorununu çözümlmek üzere bir Antlaşma imzalanmıştır (Cin, 2003b: 23). İki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir dönemi başlatan ve yıllardır devam eden kronikleşmiş sorunların çözümü açısından önem arz eden bu anlaşmanın başlıca hükümleri şöyle sıralanabilir (Cin, 2006: 6):

Geldikleri tarih ve doğdukları yer ne olursa olsun mübadele dışı tutulmuş İstanbullu Rumlarla, Batı Trakya'daki Türklere etabli sıfatı tanınacaktır; mübadil Müslümanların Yunanistan'da bıraktıkları menkul ve gayrimenkul malların tam mülkiyeti Yunan hükümetine, mübadil Rumların Türkiye'de bıraktıkları menkul ve gayrimenkul malların tam mülkiyeti Türk hükümetine geçecektir. Ancak, sahiplerine iade edilmiş olan ve bu kimselerin bilfiil tasarruf ve intifalarında bulunan gayrimenkul mallar bu hükmün dışında kalacaktır; Yunan tebaasına ait olup mübadeleden istisna edilmiş olan İstanbul bölgesi dışındaki gayri menkul malların tamamının mülkiyeti Türk hükümetine geçecektir.

Etablilerin mallarına gelince:

Mübadele dışında bırakılmış olan İstanbul bölgesinden kaçan ve dönüş hakkı bulunmayan Rumların Türkiye'deki bütün menkul ve gayri menkul mallarının tümü Türk hükümetinin mülkiyetine geçecektir; aynı şekilde mübadeleden istisna tutulan İstanbul bölgesi dışında bulunan etabli Rumlara ya da dönüş hakkından yararlanan şahıslara ait menkul ve gayri menkullerin mülkiyeti de Türk hükümetine geçecektir. Öte yandan Mübadele dışında bırakılmış Batı Trakya Bölgesine dönüş hakkı kalmayan Türklere ait Yunanistan'daki bütün mallar adı gecen bölgenin dışında bulunan ve etabli Türklere ya da dönüş hakkından yararlanan şahıslara ait menkul ve gayri menkul malların tam mülkiyeti Yunan hükümetine geçecektir.

Türk-Yunan ilişkilerinin süratle gelişmesine zemin hazırlayan bu antlaşma ile Balkan Birliğine giden yol da açılmış oldu. Antlaşma her iki ülke parlamentosunda uzun süren hararetli tartışmalara sebep olsa da her iki tarafta Antlaşmayı meclisinde onaylamıştır. Antlaşma ile Yunan hükümeti mübadillerin zararlarını kısmen de olsa tazmin etmek için 450,000 sterlin ödemeyi de taahhüt etmiştir (Kurtuluş, 1979: 33).

3-2. Batı Trakya Sorununun Yapısı

Batı Trakya Türk Toplumunun sorunlarına bugüne kadar hiçbir çözüm getirilememiş olmasının temel sebebi bu sorunların tahlil ve teşhis aşamasında değerlendirilmelerinin tam ve doğru olarak yapılamamasıdır. Esasen Batı Trakya sorunu gibi çok karmaşık siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlara sahip bir sorunun çözümünü formül halinde verebilmek mümkün değildir. Ancak sorunları siyasi platformlarda tartışılır hale geldikten veya getirildikten sonra çözümler bulunabilir. Batı Trakya sorunu bugünkü aşamada siyasi içeriğe sahip olmasına rağmen siyasi platformlarda tartışılan bir sorun değildir (Toynbee, 2007: 52). Batı Trakya sorununun tahlil ve teşhis aşamalarında değerlendirmesini yapmadan genelde bu tür sorunları belirli bir mantık içerisinde yorumlamak ve sorunun kaynaklandığı temel çelişkiyi doğru tespit etmek gerekir. Aksi takdirde yapılacak tahlil hatası soruna konacak teşhisi dolayısıyla çözüm için tespit edilecek amacı saptırabilir. Batı Trakya sorununa doğrudan taraf olan ve sorunun varlığını meydana getiren iki olguyu tam olarak tespit etmek gerekir. Bu olgulardan biri Batı Trakya'da yaşayan Türk Toplumunu diğeri ise bu toplumun üzerinde siyasi otorite kurmuş olan Yunan Devleti'dir (Cem, 2005: 81-83).

Bu iki olgudan Batı Trakya Türkleri diğeri olgu Yunan Devleti tarafından Batı Trakya'dan sürülmek veya ekonomik, sosyal kültürel baskılar altında tutularak çağdaş toplumsal gelişimden yoksun bırakılmak suretiyle güçsüz ve hakkını arayamayan bir toplum haline getirilmek istenmektedir. Yunan Devleti, bu milli devlet politikasıyla, Batı Trakya Türklerinin soy, kültür ve anavatan psikolojisiyle bağlı oldukları Türkiye

Cumhuriyeti Devleti'nin kendi üzerinde herhangi bir siyasi avantaj sağlamasını engellemeye çalışmaktadır. Yunan Devleti'nin bu milli devlet politikası devletin bütün kurumları tarafından sistemli ve planlı bir şekilde yürütülmektedir. Devletin hukuk, emniyet, istihbarat, ticaret ve eğitim kurumları bu politikayı koordineli ve varılacak amacı hiçbir şekilde göz önünden kaçırmayarak yıllardır yürütmektedirler (Duman ve Uzman, 2017: 5).

Batı Trakya Türkleri ile Yunan Devleti arasında, Yunan Devleti'nin Batı Trakya'da siyasi egemenlik kurması ile kaynaklanan bu temel çelişki bugün Batı Trakya Türklerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları bütün sorunların oluşum sebebini meydana getirmektedir. Eğer bugün Batı Trakya Türkü mülk edinemiyorsa eğer Batı Trakya Türkü çocuğunu eğitim kurumlarından istediği gibi yararlandıramıyorsa, eğer Batı Trakya'da zaman zaman Türklere karşı Yunan Devletinin emniyet kuvvetleri terör uyguluyorsa, eğer Batı Trakya'da Türk gazetecileri baskılara karşı çıkıyorlar diye tutuklanıyorlarsa, eğer Batı Trakya'da Türkler ikiye üçe bölünüp toplumun birliğini parçalamak için Yunan Devletinin istihbarat örgütleri Türklerin arasına ajanlar sokuyorsa, eğer Rodop bölgesinde yaşayan Türkler üzerinde milli ve dini baskılar yoğunlaştırılıyorsa bütün bu olaylar Yunan Devletinin Batı Trakya'daki siyasi egemenliğinden kaynaklanmaktadır. Yunan Devleti Batı Trakya'daki siyasi egemenliğinin güvencesini bu baskılarla yılan Türklerin Batı Trakya'yı terk etmesinde görmektedir (Çoban ve Burulday, 2015: 6).

Yunan Devleti Batı Trakya'da uyguladığı bu politika ile işgalci ve sömürgeci bir nitelik kazanmıştır. Yani Yunan Devleti Batı Trakya Türklerini kendi vatandaşları

saymamakta Yunan soyundan gelen Hristiyan vatandaşları ile Türk soyundan gelen Müslüman vatandaşları arasında bütün devlet kurumları aracılığıyla ayırım yapmakta devlet imkân ve yükümlülüklerinin Hristiyan Yunanlılardan yana kullanılmasını sağlamaktadır. Yunan soyundan gelen Hristiyan vatandaşlarına düşük faizli uzun vadeli krediler sağlayarak Türk soyundan gelen Müslümanların arazilerini satın almalarını teşvik eden Yunan Devletidir, en küçük devlet memuru olabilmek için bile ön şart olarak Yunanlı Hristiyan olmayı bir anayasa hükmü olarak uygulayan Yunan Devletidir, siyasi parti kurabilmek için gene Hristiyan Yunanlı olmak şartını getirerek Türklerin demokratik siyasi haklarını kısıtlayan gene Yunan devletidir. Daha da çoğaltılabilecek bu örnekler yukarda da belirtildiği gibi Yunan Devletinin Batı Trakya Türklerini kendi vatandaşları olarak görmediğinin ve onları bir sömürge insanı olarak nitelendirdiğinin en somut kanıtları olmaktadır (Cem, 2005: 81-83). Yunan Devleti'nin Batı Trakya'yı sömürge olarak nitelendirmesinin diğer bir kanıtı da Batı Trakya'ya yönelik devlet yatırımlarının çok az olmasıdır. Batı Trakya'da üretilen tarımsal ürünleri değerlendirecek tesisler Batı Trakya dışındaki bölgelerde yoğunlaştırılmıştır. Ancak son zamanlarda İskeçe bölgesinde Türk nüfusunun Yunan Devleti tarafından tespit edilen sayının altına düşmesiyle bu bölgeye bazı sanayi yatırımları yönlendirilmiştir.

Batı Trakya Türk toplumunun eğitim imkânlarının sınırlandırılması da gene Yunan Devleti'nin Batı Trakya'daki işgalci niteliğinin bir başka kanıtıdır. Türk gençlerinin mevcut iki liseye girmeleri çeşitli bürokratik engellerle kısıtlanmış böylece Batı Trakya Türk Toplumunun ucuz emek potansiyeli yaratması sağlanmıştır. Lise mezunu gençlerin de üniversiteye girme imkânları çok kısıtlıdır. Türkiye'de yükseköğrenimlerini bitiren Türk gençlerine ise Batı Trakya'da iş bulma veya iş kurma imkânları tanınmamak suretiyle, Batı

Trakyalı Türk gençlerinin Batı Trakya'yı terk ederek Türkiye'ye veya başka ülkelere göçü sağlanmaktadır. Böylece Batı Trakya'da aydın bir Türk kitlesinin yetişmesi Yunan Devletinin milli politikasının bir parçası olarak engel olunmaktadır (Çoban ve Burulday, 2015: 6). Batı Trakya sorununun tahlil ve teşhisinde varılan kesin sonuç: Batı Trakya Türkleri üzerinde uygulanan baskıların Yunan Devletinin Batı Trakya'da ki siyasi egemenliğinden kaynaklandığı ve Türklere karşı izlediği politikayla Yunan Devletinin Batı Trakya'da işgalci ve sömürgeci bir nitelik kazandığıdır. Bu kesin sonuç Batı Trakya Türklerinin mücadele yöntemini de ortaya çıkarmaktadır (Oran, 2001: 67).

3-2-1. Batı Trakya'daki Müslüman Türklerin Güncel Sorunları

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunları genel olarak etnik kimlik, din ve vicdan hürriyeti, vatandaşlıktan çıkarılma, vakıflar, kamu görevlerinde istihdam, siyasi katılım ve temsil, eğitim – öğretim ile sosyoekonomik konular çerçevesinde şekillenmektedir. Geçmişten günümüze yaşanmakta olan bu sorunların bazıları hakkında çeşitli iyileştirmeler yapılırken, bu iyileştirmelerin sağlanmasında, Yunanistan'ın AB üyeliği ve Avrupalılaşma sürecinde AB'nin ve Avrupa kurumlarının önerileri, uygulamaları ve/veya baskılarının etkileri bulunmaktadır. Yunanistan'ın Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun sorunlarına yönelik olarak çeşitli konularda getirdiği çözümler ve iyileştirmeler, Yunanistan'ın 1981 yılında AB'ye üye olmasından sonra gerçekleşmiştir. Özellikle 1996 yılında iktidara gelen Simitis hükümeti ve sonrasında gelen hükümetlerin ılımlı, Türkiye ile ilişkilere önem veren ve Avrupa'yı benimseyen yaklaşım ve görüşlerinin önemli etkisi bulunmaktadır.

3-2-1-1. Din ve Vicdan Özgürlüğü Konularında Yaşanan Sorunlar

Müftülük meselesi 1913 tarihli Atina Antlaşması'nın 11. maddesi ile öngörülüp 1920 yılında kabul edilen 3245 sayılı yasa ile Yunanistan iç hukukuna giren ve ayrıca Lozan Antlaşması ile garanti altına alınan bir konudur. Yunanistan'ın imzalamış olduğu uluslararası anlaşmalar ve 1920 tarihli yasa gereğince, din eğitimi, azınlığın hukuki konuları ve din görevlilerinin çalışmalarının denetlenmesi hususunda, batı Trakya Müslüman Türk azınlığının İskeçe, Dimetoka ve Gümülcine'de birer müftülüğü ve bu üç müftülüğün üzerinde de bir baş müftülük makamı bulunması gerekmektedir. Bu müftülerin ise azınlık mensupları tarafınca seçilerek görev yapmaları gerekmektedir (Gökçen, 2003: 54). Geline duruma bakıldığında Yunanistan'ın gerek uluslararası belgeler gerekse kendi iç hukukundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmediğini ve batı Trakya Müslümanlarına verilen bu hakkı gasp ettiğini görüyoruz.

Batı Trakya da görev yapan Müftüler ile Türkiye'dekiler kıyaslandığında görev ve yetkileri bakımından birbirinden tamamen farklı olduklarını görüyoruz. Yunanistan'ın taraf olduğu antlaşmalardan dolayı orada görev yapan Müftüler; dini konularda görüş bildiren, fetva veren ve ayrıca Yunanistan'daki Müslümanlar arasında evlenme, boşanma, velâyet, vesayet ve miras konularında çıkabilecek uyuşmazlıklarda “Kadı” sıfatıyla yargılama yetkisine sahip olan birer yargılama makamıdır (Cin,2009:156). Yunanistan'daki Müslümanlar aile ve miras hukuku bakımından Yunan hukukuna tabi değildir, özerktirler. Gerek tarafı olduğu uluslararası antlaşmalar, gerekse AB mevzuatına aykırı hareket eden Yunanistan hükümetleri uzun yıllardır Batı Trakya Müslümanlarının

yukarıda bahsettiğimiz yetkilerini/haklarını kısıtlamış ve hatta kimi durumlarda aşılmaz engeller çıkarmıştır. Din ve vicdan özgürlüğü konularında yaşanan bu sorunlar sadece ilgili mevzuatın basit bir ihlali değil, aynı zamanda demokratik değerlerin inkârı ve insan hakları ihlali olarak da değerlendirilmektedir.

3-2-1-2. Eğitim ve Öğrenim Özgürlüğünde Yaşanan Sorunlar

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının en önemli sorunu, eğitim öğretim sorunu olarak görülmektedir. Bu konuda Yunanistan ve Türkiye arasında çok sayıda görüşme ve yazışma yapılmış ve belgeler imzalanmış olmasına rağmen, azınlığın eğitimiyle ilgili sorunlar bir türlü çözülememiş, hatta sorunlar giderek büyümüş ve içerisinden çıkılamaz hale gelmiştir. Yunanistan, azınlıkların eğitimi hususunda AB ve insan hakları standartlarının oldukça altında uygulamalarda bulunmaktadır (Kara, 2005: 39-40). İnsanoğlunun en önemli özelliklerinden ve iletişim araçlarından olan dil büyük önem taşımamaktadır. Bu anlamda Batı Trakya Türkleri anadilleri Türkçeyi bütün olumsuzluklara rağmen muhafaza etmişlerdir.

Türk okullarının nasıl kurulacağı, yönetileceği ve verilen eğitimin içeri konusu Yunanistan'ın tarafı olduğu antlaşmalarda açıkça belirtildiği Türk azınlığa bırakılmıştır. Yani Azınlık Okulları yunan hükümetinin himayesinde değildir. Öğretmenlerin maaşları dahi ilgili vakfın gelirlerinden ödenmekte yetmediği takdirde veliler tarafından açıkta kalan kısım finanse edilmektedir. Lakin zaman içerisinde bu hakların neredeyse tamamı birer birer azınlıkların elinden alınmış ve adı geçen okullar Yunan devletinin mülkiyetine geçmiş yeni

öğretmenler için çalışma ruhsatı verilmemeye başlamıştır. Bu durum eğitim kalitesinin düşmesine ve bu okullara devam eden çocukların Türkçe ve Yunanca öğrenememe durumu ile karşı karşıya kalmalarına sebebiyet vermiştir. Bu durumda velilerin çocuklarını ya iyi bir eğitim alabilmeleri için Türkiye'ye gönderecekler ki bu durumda çocuklar Yunanistan vatandaşı oldukları halde Yunanca öğrenemeyecekler ya da Yunan okullarına gönderip ana dilleri Türkçeyi iyi bir şekilde öğrenemeyip aynı zamanda kimliklerini kaybetmeleri riski ile karşı karşıya kalacaklar. Maalesef Batı Trakya Türkleri günümüzde ikin alternatifi tercih etmek zorunda kalmışlardır. Eğer önlem alınmazsa gelecekte azınlık okulları, öğrenci yokluğundan tamamen kapanma riski ile karşı karşıyadır. Batı Trakya'da nüfusun yarısı Türk olmasına rağmen Yunanistan taraf olduğu uluslararası antlaşmalarla da statüsü ve varlığı belirlenmiş azınlığın iki dilli (Türkçe ve Yunanca) kreş, anaokulu, ilköğretim, lise açmasına izin vermemekte, ana dillerinde eğitim ve öğrenim imkânlarından mahrum bırakmaktadır (Cin, 2009:162).

3-2-1-3. Vatandaşlık Sorunu

Baskılara dayanamayarak göç etmeyen, asimilasyona direnerek kimliğini korumaya çalışan Batı Trakya Türk Toplumuna karşı uygulanan bir diğer uygulama vatandaşlıktan çıkarmadır. Yunanistan, 1955 yılında çıkarmış olduğu "Vatandaşlık Yasası"nın 19. maddesi ile azınlık mensuplarını kolayca vatandaşlıktan çıkarabileceği bir kanunu yürürlüğe koymuştur. Bahsi geçen yasa maddesi, 1998 yılında Avrupa kurumlarının yoğun baskıları neticesinde kaldırılmıştır. Yunanistan'ın tam da Avrupalılaşıma sürecinde yaşanan bu gelişme, azınlığa yönelik gerçekleştirilen olumlu bir

uygulama olarak görülebilmektedir. Ancak Avrupa Konseyi Irkçılığı ve Ayrımcılığı Önleme Komitesi tarafından 60.004 kişi olarak belirlenmiş olan vatandaşlıktan çıkarılan kişiler hakkında herhangi bir işlem yapılmamıştır, çünkü Yunanistan tarafından gerçekleştirilen yasa iptali geçmişi kapsamamaktadır.

Her ne kadar Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı tarafından AGİT İnsani Boyut Toplantıları'nda bu durum sıkça gündeme getirilmiş olsa da, Yunanistan'ın bu konuda herhangi bir adım atmaması, Yunanistan'ın yine istediği gibi hareket ettiğinin bir göstergesi niteliğindedir. Temel bir insanlık hakkı olarak kişi, isteği dışında vatandaşlıktan çıkarılamaz. Yunanistan Anayasası da bunu; *“milliyet, ırk, dil, din veya siyasal inanç farkına bakılmaksızın Yunanistan'da yaşayan herkesin hayatı, namusu ve hürriyeti tamamiyle himaye altındadır. (madde 5, paragraf 2)”* diyerek garanti altına almıştır. Vatandaşlıktan çıkarmayı öngören 19. madde aynen şöyledir: *“Yunan-Ortodoks soyundan olmayan bir Yunan vatandaşı yurt dışında bulunduğu dönmeceği kanaati hâsıl olursa bu kişinin vatandaşlığının kaybettiği ilan edilir”* (Oran, 2001: 67). Bu madde ile Türkleri vatandaşlıktan mahrum bırakmak için bir yaptırım olarak kullanmıştır.

3-2-1-4. Sosyoekonomik Sorunlar

Yunanistan'ın Türkleri asimile etmek ve izlerini silmek için kullandığı etkili yöntemlerden biride ekonomik güç olmuştur. Batı Trakya ekonomisi denildiğinde akla ilk gelen tütün üretimi ve üreticileridir. Azınlık halkının yarısının geçim kaynağı olan tütün konusunda son yıllarda ortaya atılan bir takım spekülasyonlar, hem tütün üreticilerini, hem

de tütüne dolaylı olarak bağı olan diğer bölge insanlarını düşündürmektedir (Çelikmen, 2010: 68). Bölge halkının geçim kaynaklarına ket vurulması ve onların ekonomik açıdan zarara uğratılması için Müslümanlara ait verimli toprakların çeşitli bahanelerle kamu kurumlarına ihdas edilmesi bunun yanında arazi birleştirmeleri kılıfı altında Türklere ait olan verimli toprakların Yunanlılara verilmesi gibi durumlar sıkça karşılaşılan sorunlardandır (Kara, 2005: 66). Geçim kaynağı toprak olan Batı Trakya Türklerini topraksızlaştırarak geçinemez bir hale getirip göçe zorlamıştır. Burada da görüldüğü üzere Yunanistan yine imzalamış olduğu antlaşmaları ihlal etmiştir. Özellikle azınlığın sahip olduğu topraklarda gerçekleştirilen tarımsal faaliyetlere yönelik olarak çeşitli AB destekli sübvansiyonlar uygulanmakla birlikte, son yıllarda azınlık üyelerinin bireysel çabaları neticesinde gerçekleştirilen çeşitli AB projeleri ile bölgede işsizlik azaltılmaya çalışılmaktadır. Ancak AB tarafından Yunanistan'a sağlanan ekonomik desteklerden bölge halkının yeterli ölçüde yararlandırılmadığı da görülmektedir. Bununla birlikte Yunanistan'ın AB'ye üye olması sonrasında Batı Trakya halen Yunanistan'ın en fakir bölgesi olmaya devam etmektedir.

3-2-1-5. Siyasal Katılım ve Temsil Sorunu

Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun siyasi temsil ile ilgili sorunlarının, Yunanistan'ın AB üyeliği ve Avrupalılaşma sürecinde yaşanmaya başlandığı ifade edilebilir. 1990 öncesinde çeşitli siyasi partilerden milletvekili çıkarmayı başaran azınlık, bu vasıta ile sorunlarını Yunan parlamentosuna taşımaya çalışmış olsa da, etkin bir lobi faaliyeti sergilenememiştir. Bu süreç sonrasında 1990 yılında gerçekleştirilen seçimlerde

iki azınlık mensubu bağımsız olarak parlamentoya girmeyi başarırken, bu durum üzerine aynı yıl hem siyasi partilere hem de bağımsız adaylara %3'lük seçim barajı getirilerek, azınlık mensuplarının bağımsız biçimde parlamentoya girmelerinin ve özgürce temsil edilmelerinin önüne geçilmiştir. Öte taraftan yerel yönetimlerde uygulanan “Kapodistrias Plâni” çerçevesinde çıkarılan yasa ile Müslüman Türklerin yaşadığı yerlerde nüfus yoğunluğu Yunanlılar lehinde olacak şekilde, Ortodoks Hıristiyanların yaşadığı yerlerle birleştirmek suretiyle Türklerin yerel düzeyde yönetici olmaları/seçilmeleri engellenmektedir (Cin,2009:170).

Yunanistan'ın bölge halkının siyasal katılım ve temsil manasında çıkardığı engeller bununla sınırlı değildir. Seçimlere kısa bir süre kalınca sınır kapılarının kapatılması suretiyle farklı sebeplerde yurt dışında bulunanların seçimlere katılması engellenmektedir. Yine bölgedeki dengeleri değiştirebilmek adına seçim dönemlerinde ülkenin farklı bölgelerinden insanlar özellikle askerler getirilerek Türklerin o seçim bölgesinde çoğunluğu alması engellenmektedir. Yine seçim döneminde farklı sebeplerden dolayı kendi seçim bölgesinde olmayan Türklerin doğum kayıt belgelerini doğum yerlerinden yaşadıkları yere nakletme olanakları olmadığından seçimlere katılmaları engellenmektedir. Siyasal katılımı olumsuz yönde etkileyen bu uygulamalar sadece Müslümanlara has olup, Etnik Yunanlılar için böyle bir zorunluluk yoktur (Gökçen, 2003: 57). Yunanistan tarafından Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının siyasal temsiline yönelik olarak getirilmiş olan kısıtlamalar ve engellemelerle ilgili, AB'nin ve Avrupa kurumlarının önemli bir baskısının bulunmamasının, Yunanistan'ın halen bu konuda keyfi davranışlarda bulunmasına ve azınlığın gerek parlamentoda gerekse de yerel yönetimlerde yeterince temsil edilememesine sebebiyet vermekte olduğu görülmektedir.

3-3. Avrupa Birliği'nde Batı Trakya Türkleri

1981'den beri AB'nin tam üyesi olması münasebetiyle AB'de geçerli olan azınlık hakları ile ilgili hükümler doğal olarak Yunanistan'daki azınlıklar içinde geçerlidir. AB çok uluslu bir bölgesel bütünleşme projesidir. Birliğin yapısı, uluslararası sistemin yapısına bağlı olarak sürekli değişen bir dinamizm göstermektedir. Bu açıdan Birlik, genişleyen yeni üyelerle yeni sorunları çözme yolunda karmaşık ve dinamik bir yapı özelliği göstermektedir. Bu dinamizm, Birliğin önce insan hakları konusunda, sosyalist bloğun dağılmasının ardından da azınlık sorunları konusunda çeşitli öneriler geliştirmesini zorunlu kılmıştır. AB'de azınlık hakları, insan hakları temelinde yükselen bir çizgi izleyecektir. AB, tarihsel deneyimleri de göz önüne alarak azınlık sorunlarının çözülmemesi halinde demokratik istikrarın tehlikeye girebileceğini, bu sağlandığı takdirde de demokrasinin gelişmesinin mümkün olacağına inanmaktadır. Özellikle soğuk savaş sonrası bu konu topluluğun ilgilendiği başlıca sorunlardan biri olmuştur. AB, kendi payına, ulusal azınlıklar da dâhil olmak üzere insan haklarına saygının istikrarlı ve demokrat bir Avrupa'nın güvencesi olduğunu düşünmüş ve ulusal azınlıkların temel sorunlarını çözmeye yönelik önlemlerin alınması konusu ile ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ifade özgürlüğü ve sivil toplumun güçlendirilmesi konusunda bölgesel ve gönüllü kuruluşların işbirliğinin önemine vurgu yapmıştır (Walkenhorst, 2005: 20).

Çalışmanın önceki bölümlerinde de belirttiğimiz üzere Yunanistan'ın taraf olduğu uluslararası belgeler ve aynı zamanda gerek AB üyeliği ve Birlik mevzuatı, gerekse Avrupa Konseyi üyeliğinden dolayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yargı yetkisine

tabidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Protokolleri Batı Trakya Türkleri için de önemli bir koruma oluşturmaktadır. İlgili sözleşmesinin 14. maddesi, ulusal, ırksal, dinsel, dilsel azınlık mensubu olma temeline dayalı ayrımcılığı yasaklamaktadır. AB bakımından, azınlık hakları genel olarak Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunması İçin Çerçeve Sözleşmesi tarafından korunmaktadır. Ekonomik anlamda entegrasyonunu tamamlamış olsa da siyasi entegrasyon bağlamında sorunlar yaşayan AB’de herhangi bir azınlık koruma sistemi bulunmamaktadır. Birliğe üye olan ülkeler yetki devri esasını benimsemiş olsalar da nihayetinde hepsi birer ulus devlet olup menfaatleri farklılık gösterdiği için politik öncelikleri de bu bağlamda farklılaşmaktadır. Fakat bu durum AB’nin azınlıklar konusunda inisiyatif almadığı anlamına gelmemektedir. Azınlık hakları hakkındaki ilkeler ve bu hakların tanınması AB mevzuatlarında yer almaktadır (Walkenhorst, 2005: 21).

90’lı yılların başında soğuk savaşın sona ermesi ve bağımsızlığını kazanan orta ve doğu Avrupa ülkelerinin birer birer birliğe üyelik başvurusunda bulunması AB’nin savunucusu olduğu temel değerler olan Demokrasi, Hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi konuları yoğun bir şekilde birliğin gündemine getirmiştir. AB’nin genişlemesi sürecinde 1990 Kopenhag Kriterlerinde “azınlıklara saygı göstermek ve koruma” ilkesi de bu bağlamda önemli bir koruma teşkil etmektedir. AB mevzuatında biraz önce de bahsettiğimiz gibi genel hatlarıyla azınlık haklarının korunmasına ilişkin net hükümler olmasa da Avrupa Temel Şartı, “bir ulusal azınlığa mensup olma” temeline dayalı ayrımcılığı yasaklamaktadır. Bunun yanında Helsinki Nihai Senedi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Konferansı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı azınlıkların eğitimi, dil hakları, azınlıkların etkili katılımı, radyo ve televizyon yayınlarında azınlık dillerinin kullanımını da içeren belirli konulardaki Avrupa standartlarının belirlendiği

yazılı kılavuz ilkeleri vardır. Bahsi geçen bu ve benzeri düzenlemeler ve uluslararası belgelerin tamamı Batı Trakya Türkleri için birer koruma teşkil etmektedir (Cin, 2003a: 68).

3-3-1. Yunanistan'ın Balkanlar ve Azınlıklar Politikasında Değişme

Yunanistan geleneksel siyasal refleksleri ile, ulus üstü bir entegrasyon sürecine girmesinin doğurduğu gerilimleri yalnızca ekonomik alanda hissetmemektedir. Bu açıdan ülkenin yaşadığı en önemli sorunlardan biri azınlık politikası ile yakından ilgili bir dizi gelişmenin batı ve kuzey sınırlarında yaşanıyor olmasıdır. Yugoslavya'nın çatısı altında uzun yıllardır beklemede olan bazı sorunlar bu ülkenin parçalanması sürecine bağlı olarak gündeme gelmiştir. Ülkesinde Makedon bir azınlığın yaşadığını sürekli olarak reddeden Yunanistan, adı Makedonya olan komşu bir devletle karşılaştıklarında, Batılı ortaklarının anlayamadığı derecede sert tepki gösterdi. Yunanistan, Makedonya politikası nedeniyle AB içinde yalnız kaldı. 1993 yılında PASOK iktidarının, Yunanistan'ın dönem başkanlığı sırasında, sorunu AB platformlarına taşımasından çekinen AB ülkelerinin Makedonya ile diplomatik ilişkileri başlatması Yunanistan üzerinde dolaylı bir baskının oluşmasına neden oldu. Sonuçta Yunanistan, AB'den gelen baskılar sonucunda Makedonya'ya uyguladığı ambargoyu kaldırmak zorunda kaldı (Kaelberer, 2004: 168).

Yunanistan'ın sınırlarında yaşanan ve ülkedeki azınlıklarla ilgili olan ikinci önemli gelişme Arnavutluk'taki rejimin değişmesi ile birlikte yaşanan olaylarla şekillenmiştir. Epir Bölgesi Arnavutlarını sistemli şekilde göçe zorlayan Yunanistan,

Arnavutluk'taki rejimin değişmesiyle tersine bir kaçak g dalgası ile karşı karşıya kaldı. Yunanistan, Kosova sorunu ortaya çıkana dek, bu konuya iş birliği içinde çözümlenebilecek bir olgu olarak yaklaşmayı reddetti ve polisiye tedbirlere başvurmayı yeğledi. Benzer şekilde, Yunan Hükümeti, eski Yugoslavya'nın statüsü konusunda Batılı lkelerle, AB ve NATO ile iş birliğine uzun bir süre yanaşmadı. Hırvatistan ve Bosna-Hersek krizinde Sırp yönetimine her türlü desteği vermekten çekinmedi. AB içinde Yunan Hükümeti, takip ettiği Balkan politikası nedeniyle, bir “Avrupalı” gibi değil de, “Balkanlı” gibi hareket etmekle suçlandı (zer, 2009: 96).

Yunanistan'ın Balkan politikası, bir yandan ülke içindeki azınlıklarla ilgili sorunlara Batılı ülkelerin ilgisini çekerken, diğer yandan Yunanistan'ın, giderek NATO ve BM ekseninde şekillenmeye başlayan yeni Balkan politikasından dışlanmasına neden oldu. Öncelikle Hırvatistan ve Bosna-Hersek'in Yugoslavya'dan kopma sürecinde Yunanistan herhangi bir rol oynayamadı ve devre dışı kaldı. Yine lke yöneticilerinin polisiye bir sorun olarak yaklaştıkları Arnavutluk'tan kaynaklanan sorunlar, Kosova krizi ile yeni bir boyut kazandı. Arnavutluk'un açık desteğini alan Kosovalı Arnavutlar sorunu Yugoslavya'nın içine taşıdılar. Buna Makedonya'nın Yunan Hükümeti tarafından dışlanması da eklendiğinde, ülke politikacıları klasik reflekslerinin doğurduğu bir dizi yeni sorun ile karşı karşıya kaldılar. Yunanistan'ın izlediği Balkan politikası, ülkeyi AB içinde yalnız bırakırken Balkanlar'da Türk-Yunan rekabeti ile ilgili olarak, ülke karşıtı bir bloğun oluşmasına da zemin hazırladı. Üstelik bütün bu gelişmeler, Yunan siyasal sisteminde bir “tehlike” olarak algılanan azınlıkları da yakından ilgilendiren sonuçlar doğurabilirdi (Arısoy, 2002: 73). Bugün, geleneksel politikalar ile ulus üstü baskı arasındaki gerilim, Yunan politikacıları daha dengeli bir Balkan politikasına yönelmiş bulunmaktadır.

Özellikle Kosova sorununda Yunan hükümeti, AB ve NATO ile ortak hareket etmeye özen gösterdi ve sürecin içinde yer almaya çaba harcadı. Buna paralel olarak Makedonya ile ticari ilişkiler kurularak bu ülkede Yunanlı iş adamlarının yatırım yapmalarına imkân tanındı. Son olarak Yunan Hükümeti Türkiye ile olan ilişkilerini yeniden ve AB konsepti çerçevesinde düzenlemeye yöneldi.

Yunanistan, AB üyesi olmasının sağlayacağı siyasal avantajları geç de olsa fark etmiş görünmektedir. Yunan Hükümeti artık AB'nin kendisine sağladığı ekonomik ve siyasal avantajları, bölgede istikrar sağlayıcı bir güç olarak kullanmaya dönük politikalar üretmeye yönelmiş bulunmaktadır. Benzer şekilde entegrasyon süreci içinde Yunan Kilisesi'nin ülke siyasetindeki rolünün hükümeti rahatsız edici noktaya geldiği gözlenmektedir. Yunan Ortodoks Kilisesi AB normları doğrultusunda hazırlanan kimliklerde din hanesinin bulunmamasına “Ortodoksluğun Yunan ulusal kimliğinin ayrılmaz bir parçası” olduğu gerekçesi ile şiddetle karşı çıktı ve dinsel muhalefeti hükümete karşı örgütlemekten kaçınmadı (Ataöv, 1987: 52). Simitis'in, dinsel inançların özel hayatla ilgili bir konu olduğu ve kimlik kartlarına bunun işlenmesi zorunluluğu bulunmadığı yönündeki açıklamaları ile Kilisenin tepkisi daha da arttı. Kiliseden yana tepki koyanlar içinde PASOK milletvekillerinin de bulunması, krizin Yunan siyasal sistemi açısından ne kadar derin boyutları olduğunu göstermektedir. Kilisenin tepkisi yalnızca kimlik kartları konusunda yaşanmamaktadır. Yunan Hükümetinin Türkiye ile geliştirmeye çalıştığı ilişkilere de Ortodoks Kilisesi'nden eleştiriler gelmektedir. Başpiskopos Kristodulos, yapmış olduğu konuşmalarda ve vermiş olduğu vaazlarda, “doğulu barbarlar” olarak tanımladığı Türklerle ilişkilerin geliştirilmesi nedeniyle hükümeti eleştirmekten kaçınmamaktadır. Yunanistan AB entegrasyonu sürecinde uluslararası düzeyde geliştirilen

normlarla açık bir çelişkiye düşerek, belirli bir süre içinde bu normlara uyumlu hareket etmek zorunda kalmış bulunmaktadır.

SONUÇ

Türkiye'nin coğrafyasını oluşturan Anadolu'ya ve bu mekân üzerinde ilk çağlardan beri yaşanan tarihe bakıldığında, Anadolu, üzerinde ancak güçlü devletlerin varlıklarını sürdürebildiği, güç eksenli bir yaklaşımın egemen olduğu bir coğrafya olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihi tecrübeden hareketle, Türkiye'nin bu coğrafyada istikrarlı bir şekilde var olabilmesi için hem güçlü askeri, ekonomik, kültürel unsurlara, hem de birbirinin devamı niteliğinde, sağlam hedef ve stratejilere sahip olması gerekliliği aşîkârdır. Devletlerin ve devletlerin asli unsuru olan halkların, milletlerin tarihsel süreçten edindikleri tecrübeler iyi ya da kötü biçimde geleceğe yön vermelerini, bugünü de değerlendirmelerini etkilemektedir. Bu husustan hareketle, Türkiye'nin günümüzde izlemiş olduğu güvenlik politikalarının büyük oranda tarihsel deneyimlerinin sonucu olduğu kanısı vardır. Tarihsel süreç içerisinde, deneyime, şartlara göre değişen ihtiyaçlar, zorunluluklar ya da tercihler sonucunda güvenlik kültüründe dönüşüm gözlenmektedir. Daha detaylı incelendiğinde, Osmanlı İmparatorluğu, 17. yüzyıla kadar temel amacı toprak, nüfus ve refah kazanarak gücünü maksimize etmek olan hücum dayalı bir realpolitik izlediği ancak, daha sonra devletin güç kaybetmeye başlaması ile bu durumun tersine döndüğü görülmektedir. 19. yüzyıldan itibaren ise Osmanlı Devleti'nin artık birinci dereceden bir güç konumundan uzak düştüğü ve artan Avusturya ve Rusya tehditlerine karşı giderek daha fazla oranda Batı Avrupalı devletlere bağımlı hâle geldiği, “denge politikası” izlediği düşüncesi hâkimdir. Türkiye'nin güvenlik kültürünün temel görünümü ise, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşadığı toprak kaybetme ve uluslararası alanda yalnızlığa itilme korkusu etrafında şekillenmiştir. Aynı noktaya nazaran, Türkiye Cumhuriyeti'ne de bu korkuların miras kaldığı, günümüzde de elitlerin ve kamuoyunun etkilediği savı dile

getirilmektedir. Cumhuriyet Türkiye'sinin uzun yıllar boyunca dış politikasında reaktif davranması ve uluslararası hukuka olan aşırı bağlılığı da belli bir dereceye kadar bu savunmaya yönelik kültürün bir neticesi olarak görülebilir (Kaya, 2005: 212-239).

Azınlıkların korunması mekanizması Türkiye ile Yunanistan'a özgü değildir. I. Dünya Savaşı sonundaki küreselleşme sırasında, büyük devletlerin Doğu Avrupa'daki zayıf ülkelere Milletler Cemiyeti aracılığıyla empoze ettiği bir mekanizmanın iki parçasıdır. Ulus inşa etme çabası, dönemin otoriter (hatta totaliter) uluslararası atmosferi içinde “birlikten” çok “teklik” anlamına geldiğinden, Yunanistan aynen diğer Doğu Avrupa ülkeleri gibi, azınlık haklarını hayata geçirmek yerine azınlıklardan kurtulmak yolunu tercih etmiş, bu süreç içinde de “Lozan ihlalleri” oluşmuştur. Bu ihlaller, zaman içinde, “karşılıklılık” ilkesinin çarpık bir yorumunun ve Kıbrıs sorununun etkisiyle kronikleşecektir. Ulus inşa süreci, biz bilincini yaratmaya dayanır. Çok sayıda ortak olumlu öğenin varlığını gerektiren bu zor işin en kestirme gözüken yolu, bir ortak düşman bularak onlar bilincini geliştirmektir. Örneğin Almanya'da Yahudi düşmanlığının sebebi budur. Yunanistan, ulus inşa süreci içinde azınlıklarına mekanizmanın gerektirdiği hakları tanımamanın yanı sıra, azınlıklarını onlar bilincini güçlendirmek için kullanmıştır.

1990'larda uluslararası alanda azınlıklara yapılan vurgunun artmasıyla Avrupa Konseyi ve AB de azınlık haklarının iyileştirilmesini bir siyasi kriter olarak ortaya koymuşlardır. Avrupa Konseyi azınlıkların korunmasına özen göstererek, bu konuda raporlar yayımlamış, AB ise azınlıklara saygı ve azınlıkların korunması hususunu Avrupa değerleri içine almıştır. AB bütünleşmeye giden yolun önemli bir unsuru olarak kültürel ve

dilsel farklılıkların korunmasını görmüş ve bu yaklaşım azınlık kültürlerinin korunması konusundaki çabaların hızlanmasına neden olmuştur. Bu dönemde, sadece uluslararası örgütler değil, sivil toplum kuruluşları da azınlık konularında faaliyetlerini arttırmıştır. Sivil toplum kuruluşları bu kurumların azınlık sorunlarına eğilmeleri ve bu sorunlara dikkat çekme konusunda etkin olmuştur. Batı Trakya konusunun Avrupa'nın gündemine taşınmasında, azınlık konusuna artan ilginin yanı sıra konuyu uluslararası platforma taşıma gayreti içindeki azınlık mensupları ve örgütlerinin etkisi de belirleyici olmuştur.

I. Dünya Savaşı sonundaki küreselleşme tarafından kurulan söz konusu mekanizma temelde başarısız olmuştur. Bununla birlikte, Yunanistan'ın Batı Trakya'da özellikle 1994'ten sonra AB baskısıyla uygulamak zorunda kaldığı çok farklı politikanın da gösterdiği gibi, Soğuk Savaş sonrasındaki küreselleşme bu konuda çok daha etkili (ve olumlu) bir sonuç yaratma potansiyeline sahip gözükmemektedir. Yalnızca Yunanistan'ın ihlallerinin söz konusu olduğu Ege Adaları konusu, ABD hariç, dünya ülkelerini ilgilendirmemektedir. ABD de ağırlığını taraflardan herhangi biri için kesin biçimde koymaktan kendi çıkarı icabı kaçınmaktadır. Oysa azınlıkların Korunması konuları tüm dünyayı ilgilendirmektedir. Dolayısıyla, bu konuda iyileştirmeye gidecek taraf, hem karşı ülke hem de dünya kamuoyu karşısında avantajlı duruma gelecektir.

Azınlıkların korunması bakımından Türkiye ve Yunanistan arasında tam bir “olumsuz simetri” mevcuttur. Oluşan bu “olumsuz karşılıklılık” sonucu bunu esas ödeyen taraf diğer ülkedeki azınlık olmuştur. Bu olumsuz simetrinin temel nedeni, genellikle, karşılıklılık ilkesi olarak belirtilmiştir. Oysa karşılıklılık burada esas neden olmadığı gibi,

neden bile değildir; sonuçtur. Esas neden, bu iki ülkede de uygulanan “ulus” anlayışının çok kültürcülüğe, yani azınlıklara yer vermeyişidir. Tabii ki tarihsel geçmiş vb. durumlar bu olumsuzlukta etkili olmuş, Kıbrıs sorunu da müthiş bir hızlandırıcı etki yapmıştır ama esas neden milliyetçi hoşgörüsüzlüktür. İki ülke arasındaki bu olumsuz simetri, sonuçta esas olarak Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığı aleyhine işlemiştir ve işlemektedir. Çünkü Türkiye'deki Rumların aksine Batı Trakya Türkleri temelde köylü olduğu için toprağından kopmamakta, huzursuz ortamı yaşamaya devam etmektedir. Bununla birlikte, 1980'lerin başından itibaren karşılıklılık ilkesinin olumlu uygulamalarına da rastlanmaktadır. Ne yazık ki bunlar, o da çok kısmi olmak şartıyla, vakıf konularının dışına çıkamamıştır (Alkan, 2009: 5-6)

Ege açısından Yunanistan'ın ihlalleri sürdürme ısrarı, büyük ölçüde, Lozan'dan sonraki uluslararası gelişmelerin bu ülke lehine işlemesinden kaynaklanmaktadır. Yunanistan Avrupa Birliği'nin (AB) parçasıdır ve kendisiyle çatışacak bir Türkiye'nin aynı anda AB'yle çatışacağına farkındadır. Bu nedenlerin yanı sıra, bir de jeopolitik gerçek bulunmaktadır: Türkiye, tüm ilişkileri batıyla olduğundan, sürekli olarak Yunanistan üzerinden geçmek zorundadır; oysa Yunanistan'ın doğuyla fazla bir ilişkisi olmadığından Türkiye'nin üzerinden geçmek zorunluluğu yoktur. Azınlıklar konusu açısından da Yunanistan avantajlı durumdadır. Bunun başlıca iki nedeni bulunmaktadır. Artık Türkiye'de Rumlar tükenmiştir. Yunanistan'ın eli Batı Trakya' da bu nedenle büyük ölçüde serbestleşmiştir. Yunanistan'ın önem verdiği bir tek Patrikhane kalmıştır ki, o da din adamı yetişmemesi yüzünden yakında tüenecek ve Türkiye Yunanistan üzerinde etki yapma olanaklarını bu açıdan da tümüyle yitirecektir. Çok daha önemlisi, uluslararası topluma azınlık hakları konusunda hesap verme bakımından sorumlu gözüktüğü Batı Trakya

Müslüman-Türk azınlığı konusunda Yunanistan özellikle 1994'ten beri çok temel bir politika değişikliği başlatmıştır (Cem, 2005: 85).

Şimdiye kadar uyguladığı geleneksel “ulusal çıkar” kavramını şiddetle sorgulayan bu yeni politikasıyla Yunanistan iki şeyi aynı anda yapmaktadır: İlki bölgeye büyük yatırımlar yaparak azınlığın ekonomik yaşamını rahatlatmak, ikincisi yaptığı baskıları azaltarak azınlığın toplumsal yaşamını iyileştirmek. Bu sayede Yunanistan yakın zamanda hem uluslararası toplum, hem de Batı Trakya azınlığı karşısında çok rahatlayacaktır. Hatta dönemin Yunan Dışişleri Bakanı Y. Papandreu Temmuz 1999 sonunda, iki gün sonra kamuoyundan gelen baskılar sonucu “Azınlığın yüzde 30'u Türk'tür” biçiminde geri adım atmış da olsa, Batı Trakya azınlığını “Türk” olarak nitelemekten korkulmaması gerektiğini söylemiştir. Kendi içindeki fanatik zihniyete ve özellikle de Ortodoks Kilisesine rağmen gerçekleştirdiği bu çok zor ve çok önemli reform sayesinde Yunanistan, Türkiye'ye şimdiden fark atmaya başlamıştır ve tarafların tutumu aynen böyle gittiği sürece Yunanistan daha da güçlü hale gelecektir. Bu büyük değişikliğin dış nedeni AB'nin baskıları ise, iç nedeni de Yunanistan'da Batı Trakya politikasının tek elden yürütülüyor oluşudur.

Uluslararası alanda azınlıklar konusunda üzerinde anlaşmaya varılmış bir tanım ve uygulama bulunmamaktadır. Bunun en önemli sebebi, ülkelerin çıkarları söz konusu olduğunda “insan hakları”, “azınlık hakları” gibi kavramlar önemini yitirmektedir. Ancak bu sorunlar (güç kriteriyle yapılacak bir değerlendirmede) küçük devletler için tartışıldığı zaman en önemli baskı aracı olarak uygulanmakta ve bu devletleri parçalamak için maşa

olarak kullanılmaktadır. Şüphesiz küreselleşme çağında bireysel özgürlüklerin artışı, farklı kimliklerin ulus devletler tarafından tanınması gibi süreçlerin yaşanması doğal ve gereklidir. Ancak azınlık sorununu büyük güçler ve uluslararası örgüt ve organizasyonlar tarafından küçük devletleri parçalamak için kullanılması doğru bir politika olarak değerlendirilmemesi gerekir.

AB sancılı ve çetin bir süreçten geçmektedir. AKÇT ile başlayan süreçte birlik, ekonomik ve siyasi entegrasyonları zaman içerisinde tamamlasa da bir birliği diri tutan ve iktisadi, siyasi, içtimai düzeninin temelini oluşturan ve onları besleyen ana damar olan kültürel entegrasyonu hala sağlayamamış durumdadır. Birlik, bu eksikliğin ve giderilmezse birliği bekleyen hazin sonun farkındadır. Yalnız bu farkındalık birliği sonu müphem bir telaşın içerisine de sürüklemektedir. Küreselleşmeyle yayılan Amerikan kültürü, iç bünyelerinde barındırdıkları Afrika, Uzak doğu, İslam kültürleri, bu telaşın aslında bir paranoyadan ibaret olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Avrupalılık şuuru besleyecek olan kültürel entegrasyon ve onun düşsel sonucu “Avrupalılık Kimliği”, bu bağlamda önceleri önemsemeyen eğitim ve kültür politikalarının kilit rolünü son zamanlarda ortaya koymaktadır (Kaelberer, 2004: 168). Yalnız, Eğitim ve kültür politikaları oldukça sığ ve yüzeysel kalmakta olup uzun vadeye yayılamamaktadır. Bunun AB açısından menfi sayılabilecek sonuçları çok yakında kapılarını çalacaktır. Bir kere çok sesliliği ve kültürlülüğü muhafaza ederek bir Avrupalılık kültür ve kimliği oluşturmak oldukça zor görünmektedir. En kuvvetli tutkal sayılan dini inanç noktasında dahi mezhepsel ikilemler belirlemektedir. AB, azınlıklar konusunda son dönemlerde yapmış olduğu çalışmaların dışında, yasal ve kurumsal düzenlemelerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Ancak üzerinde durulması gereken konu AB’nin azınlıklar konusundaki uygulamalarının ikilik

oluşturması durumudur. Kopenhag kriterleriyle aday ülkelere azınlıklar konusunda yükümlülükler getirilmekte fakat üye ülkelere herhangi bir yükümlülük getirilmemektedir.

Bu araştırma neticesinde, Batı Trakya’da uzun yıllardır süregelen sorunların çözümü konusunda halen atılması gereken çok fazla adım bulunduğu söylenebilmektedir. Bununla beraber, bu zamana kadar atılmış olan adımların hemen hemen tamamının Yunanistan’ın AB üyeliği sonrasında başlayan Avrupalılaşma süreci neticesinde, Avrupa kurumlarının baskı ve/veya destekleri neticesinde gerçekleştiği ifade edilebilmektedir. Sonuç olarak bir AB üyesi olabilen Yunanistan’ın ülkesindeki farklı gruplara uyguladığı politika Avrupa’nın çok gerisindedir. Ülkesinde etnik unsur olmadığını belirten Yunanistan’ın farklı grupların dinlerini değiştirmeye yönelik uygulamakta olduğu yöntemler, dillerini öğrenmelerine yönelik getirilen kısıtlamalar ve birçok temel insan haklarına ilişkin eksiklikler yadırganmaktadır. Ancak bu standartlarla nasıl AB üyesi olduğu tartışmaya açıktır. Şüphesiz bu kısıtlama ve asimile politikalarının en büyük sebebi azınlıkların ulusal güvenlik için tehdit oluşturduğu inancının devam etmesidir. Bunun dışında tarihsel kin ve düşmanlıklar ve günümüzde komşu ülkelere karşı uygulamaya sokulan politikalar da Yunanistan’ın azınlıklara karşı tavırlarında etkili olmaktadır.

Türkiye Cumhuriyetinin kendi iradesiyle ve bazı antlaşmaların hükümleri gereği sınırları dışında bıraktığı ya da zorunda kaldığı tek grup Batı Trakya Türkleridir. Bunun yanında Yunanistan ülkesinde bulunan farklı gruplar içerisinde sadece Batı Trakya Müslümanlarını azınlık grup olarak tanımaktadır. Bu tablo Lozan Barış Antlaşması neticesinde şekillenmiştir. Zaman içerisinde Yunanistan tarafı olduğu antlaşmaları hiçe

sayarak azınlık haklarını ihlal etmiş ve ilgili gurubu göç veya asimilasyon seçeneklerine mahkûm etmiştir. Yunanistan'ın AB üyeliği ile her ne kadar batı Trakya Türklerinin durumunda kısmen düzelme olsa da, hukuk dışı uygulamalarından dolayı Yunanistan'ın bir müeyyide ile karşılaşmaması sorunun kronikleşmesine sebep olmuştur. Görülen o ki AB'nin de azınlık hakları konusunda yeni belgelere ve yeni yaptırım güçlerine ihtiyacı vardır. AB'nin kendisinden özgürlükçü olarak bahsetmesinin sadece belgelerde kalmaması adına siyasal ve hukuksal alanda daha tarafsız kalması ve gerektiğinde inisiyatif alabilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Alkan M. (2009). “Azınlık Vakıfları: Tarihi Arkaplanı, Hukuki Yapısı ve İç Analizi”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4.

Akıllı Erman (2010). “Leaken Zirvesinden Lizbon Antlaşması’na; Anayasalaşamayan Anayasallaşma Süreci”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 6(24), ss. 35-54.

Akyüz B. (2007). *Batı Trakya Türk Toplumunun Eğitim ve Öğretim Problemleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya.

Arı T. (2004). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, İstanbul, Alfa Yayınları.

Arısoy İ. A. (2002). *Avrupa Birliği ve Azınlıklar*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Arsava A. F. (1993). *Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, Ankara.

Arsava A. F. (2010). “Avrupa Birliği Birincil Hukukunda Azınlıkların Korunmasının Hukuki Dayanağı”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 6, Sayı 23, ss. 1–14.

Ataöv T. (1987). “Azınlıkların Üstüne Bazı Düşünceler”, *AÜSBFD*, C.XLII, No: 1–4, ss. 9–66.

Ayata A. (2016). “Avrupa Birliği Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Mekanizması”, *Avrupa Birliği ve Türkiye ile ilişkileri*, Editörler: Ali Ayata & Murat Ercan, Nobel Akademik Yayıncılık Ankara, ss. 47-73.

Ayhan H. (2014). Batı Trakya Türk azınlığının hukuki ve siyasi sorunlarının asimilasyon politikası çerçevesinde tahlili, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 42.

Baysal F. (2013). *Türk-Yunan ilişkilerinde bir sorun alanı: Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi SBE, Edirne.

Batıbey K. Ş. (1979). *Batı Trakya Türk devleti, 1919-1920*, (Vol. 50). Boğaziçi Basım ve Yayınevi.

Bozdağlıoğlu Y. (2014). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Ve Sonuçları, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 180(180), ss. 9-32.

Buse Ö. N. E. R. (2018). Yunanistan’ın Azınlık Hakları İhlalleri İçeren Uygulamaları, *TURAN-SAM*, 10(37), ss. 172-176.

Cebecioğlu S. (1975). *Batı Trakya Türklerinin Yaşam Savaşı*, İstanbul Erol Matbaacılık.

Cem İ. (2005). *Türkiye, Avrupa, Avrasya* (Vol. 68). İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Cihan S. S. (2008). Balkan Savaşı ve 1913 Batı Trakya Türk Cumhuriyeti. *İstanbul, Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, Seri, (8)*.

Cin T. (2003a). *Yunanistan’daki Müslüman Türk Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlüğü Sorunu (Başmüftülük ve Müftülükler)* Seçkin Yayınları, Ankara.

Cin T. (2003b). “Yunan Vatandaşlık Yasasına Göre Yunan Asıllılığının (vatandaşlığının) Kazanılması” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, İzmir.

Cin T. (2006). “Yunanistan’da milli Kimlik Anlayışının Hukuki Boyutları ve En Temel Bir İnsan Hakları İhlâli Örneği” , *İzmir Barosu Dergisi*, Sayı 3, Yıl 71.

Çakmak G. A. (2018). “Bir -Avrupa- Azınlığı Olarak Batı Trakya Türkleri”, *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 149-168.

Çavuşoğlu N. (1999). *Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları*, İstanbul, Bilim Yayınları.

Çelimen B. (2010). *Azınlık hakları ve Avrupa Birliği kapsamında Batı Trakya Türklerinin sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul.

Çırakman A. (2003). Oryantalizmin Doğusu ve Oryentalist Bilgi, *Toplumsal Tarih Dergisi*, 119.

Çoban F., & Burulday A. F. (2015). “Yunan Milliyetçiliğinin Ve Mütakabiliyet İlkesinin Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Haklarına Etkileri”, *Journal of International Social Research*, 8(38).

Dede A. (1978). *Balkanlar'da Türk istiklâl hareketleri*, (No. 2). Türk Dünyası Yayınları.

Dedeoğlu B. (2003). “Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci I: Tarihsel Birikimler”, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, Ed: Beril Dedeoğlu, İstanbul: Boyut Kitapları, ss.17–39.

Demiral N. (2009). *Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde Yunanistan, Portekiz, Polonya ve Bulgaristan deneyimleri ışığında Avrupalılaşıma olgusunun Türk kamu yönetimine etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara.

Duman Ç. U. (2017). “Batı Trakya’daki Müslüman Türk Azınlığı”, *Policy*, (1).

Duvan A. Ö. (2004). “Avrupa Birliği ve Azınlık Hakları”, *Avrasya Dosyası*, Cilt 10, Sayı 2, ss. 190–231.

Ercan M. (2010). “Avrupa’nın Sınırları ve Türkiye’nin Avrupa’daki Yeri”, *Türkiye’nin Değişen Dış Politikası*, Ed: Cüneyt Yenigün, Ertan Efeğil, Ankara: Nobel yayıncılık, ss.489–502.

Eren, H. (1997). *Batı Trakya Türkleri*, Rebel Basıl Yayın, İstanbul.

Goularas, G. B. (2012).” 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Ve Günümüzde Mübadil Kimlik Ve Kültürlerinin Yaşatılması”, *Alternatif Politika*, 4(2), 129-146.

Gökçen S. (2003). “Yunanistan'ın Batı Trakya Politikası: Batı Trakya Türklerinin Sorunları”, *Atatürk Dergisi*, 3, 3.

Gözen R. (2006). “Türk Dış Politikasının Avrupa Birliği'ne Doğru Dönüşümü”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 2, No 6, ss. 1–16.

Güçlü B. (2009). “Lizbon Antlaşmasının Temel Unsurları”, *T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı-Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü*, s. 12.

Henrard K. (2001). “The interrelationship between individual human rights, minority rights and the right to self- determination and its importance for the adequate protection of linguistic minorities”, *The Global Review of Ethnopolitics*, 1(1), 41-61.

Hüseyinoğlu A. (2015). “Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği”, *Yeni Türkiye*, 21 (69), 4477-4786.

Kaelberer M. (2004). “The Euro and European Identity: Symbols, Power and the Politics Of European Monetary Union”, *Review Of International Studies*, S. 305, ss.161–178.

Kamil İ. (2017). “Bulgaristan Diplomatik Belgelerine Göre Trakya'da Millî Mücadele Ve Türk-Bulgar İlişkileri (1919-1922)”, *Journal of Modern Turkish History Studies/Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 17(35).

Karluk R. (2013). *Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri: Bir Çıkamaz Sokak*, Beta Yayıncılık.

Kaptan E. (2002). *Lozan Konferansı'nda Azınlıklar Sorunu*, İstanbul: Harp Akademileri Basım Evi.

Kaya A. (2004). “Avrupa Birliği, Avrupalılık ve Avrupa-Türkleri: Tireli ve Çoğul Kimlikler”, *Cogito: Avrupa'yı Düşünmek*, S. 39, ss. 1-11.

Kaya, Sezgin (2005), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye'nin Değişen Ulusal Güvenlik Algılaması ve Politikaları”, *Avrasya Dosyası*, C.11, ss. 212- 239.

Kaygusuz Ö. (2009). “Türkiye-AB İlişkilerinin Mobius Şeridi: AKP Reformculuğu ve AB Çokkültürlülüğü”, Editörler: İlhan Uzgel ve Bülent Duru, *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Ankara: Phoenix Yayınevi, ss. 410–439.

Keskin F. (2003). “Dünya Savaşı Ertesinde Uluslararası Hukukta Azınlıkların Korunması”, ed. Çağrı Erhan, *Yaşayan Lozan*, Ankara: DÖSİMM Basımevi.

Kulalı Y. (2015). “Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı: Dünün Sorunları, Bugünün Gelişmeleri”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, (43), 131-161.

Kurtuluş Ü. (1979). *Batı Trakya'nın dünü bugünü*, Sincan Matbaası.

Kurubaş E. (2004). *Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı*, Asil Yayınları, Ankara.

Kut Ş. (2005). *Balkanlar'da Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Metel, A. B. *Balkan Savaşı ve Batı Trakya Türk Cumhuriyeti*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, İstanbul, dördüncü baskı,(baskı tarihi belirtilmemiş).

Moussis N. (2004). *Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi*, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul: Mega Pres.

Nayır, Y. N. (1936). *Balkanlar ve Türklük*. Ulus.

Nas Ç. (1998). “Avrupa Parlamentosu’nun Etnik Azınlıklara Bakışı ve Türkiye”, *Uluslararası Politikada Yeni Alanlar, Yeni Bakışlar*, editör: Faruk Sönmezoğlu, İstanbul: Der Yayınları.

Oran B. (1990). “Batı Trakya’daki Müslüman Türk Azınlığı”, *Türk-Yunan Uyuşmazlığı, I. Basım, Metis Yayıncılık, İstanbul*.

Oran B. (2001). *Küreselleşme ve Azınlıklar*, 4. Basım, Ankara: İmaj Yayıncılık.

Oran B. (2008). *Türkiye’de Azınlıklar: Kavramlar, Lozan, İç Mevzuat, İctihat, Uygulama*, Ankara: Tesev Yayınları.

Özcan D. (2019). *Türkiye Yunanistan ilişkilerinin Batı Trakya Müslüman-Türk ve Türkiye Ortodoks-Rum azınlığına yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Özer M. A. (2009). “Avrupa Birliğine Tam Üyeliğin Eşiğinde Türkiye”, *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt: 16, Sayı: 1, ss. 89–105.

Özgüç, A. (1974). *Batı Trakya Türkleri*, Kutluğ Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Polatoğlu E. (2001). “Azınlık Hakları Yönünden AB Hukuku”, *Türkiye ve Siyaset Dergisi*, Temmuz-Ağustos, (3).

Saraçlı M. (2007). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Azınlıklar*, Ankara: Lotus Yayınları.

Sönmezoğlu F. (1994). *Türk Dış Politikasının Analizi*, Der yayınları.

Şahin K. (2009). “AB Kurumsal Reform Sürecine Lizbon (Reform) Antlaşması Eksenli Bir Bakış” *Uluslar arası Balkanlarda Tarih ve Kültür Kongresi*, 10-16 Mayıs 2009, s. 321, 326.

Taşdemir H. & Saraçlı M. (2007). “Avrupa Birliği ve Türkiye Perspektifinden Azınlık Hakları Sorunu”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 2, Sayı 8, ss. 25–35.

Toluner S. (2000). “Lozan Azınlıkların Korunması Rejimi ve Batı Trakya Türkleri”, *İstanbul Üniversitesi, Türkiye Cumhuriyetinin, 75. Yıl Armağanı*.

Toynbee A. J. (2007). *Türkiye’de ve Yunanistan’da Batı Meselesi*, Yeditepe Yayınevi İstanbul.

Turan C. (2016). *Türk-Yunan ilişkileri ve Ege sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi SBE, Edirne.

Vardar D., (2002). “Avrupa Birliği ve Kimlik oluşum süreci”, *Birikim Dergisi*, S.157, ss.11–16.

Yıldırım O. (2006). *Diplomasi ve G: Türk–Yunan Mübadelesi’nin teki Yüzü*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Yıldız U. B. (2015). *Avrupa Birliği’nin Dış İlişkileri*, Nobel Yayın, Ankara.

Wang L. (2005). *Higher Education Policies in the EU and in the People’s Republic of China, A Comparative Approach*, Acta Universitatis Tamperensis 1089, Tampere.

Walkenhorst H. (2005). “The Changing Role Of EU Education Policy- A Critical Assessment”, *EUSA Ninth Biennial International Conference*, Texas.